

Riksdagens protokoll

2007/08:117

Torsdagen den 22 maj

Kl. 12.00 – 18.26

Protokoll
2007/08:117

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 16 maj.

2 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att f.d. riksdagsdirektören *Gunnar Grenfors* anhållit om entledigande från uppdragen som ledamot och ordförande i Statsrådsarvodesnämnden samt i Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna.

Kammaren biföll denna anhållan.

3 § Meddelande om val

Tredje vice talmannen meddelade att val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna skulle äga rum *fredagen den 23 maj*.

4 § Ny riksdagsledamot

Upplästes och lades till handlingarna följande från Valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot

Till Valprovsningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Renée Jeryd (s) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 1 juni 2008 sedan Britt Bohlin Olsson (s) avsagt sig uppdraget.

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen.

Stockholm den 21 maj 2008

Bengt-Åke Nilsson

/Kerstin Siverby

5 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2007/08:653

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:653 Säkerheten i norra Sverige
av Fredrik Lundh (s)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 3 juni 2008.

Skälet till dröjsmålet är att statsrådet befinner sig på resa under de svarstillfällena som finns före den 3 juni 2008.

Stockholm den 12 maj 2008

Försvarsdepartementet

Sten Tolgfors (m)

Enligt uppdrag

Maria Hedegård

Rättschef

Interpellation 2007/08:654

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:654 Orättvis fastighetsskatt
av Karin Åström (s)

Interpellationen kommer att besvaras den 10 juni 2008.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden som inte gått att ändra på.

Stockholm den 20 maj 2008

Finansdepartementet

Anders Borg (m)

Enligt uppdrag

Lilian Wiklund

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2007/08:655

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:655 Rättvisa villkor för småhusägare
av Gunnar Sandberg (s)

Interpellationen kommer att besvaras den 10 juni 2008.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden som inte gått att ändra på.

Stockholm den 20 maj 2008

Finansdepartementet

Anders Borg (m)

Enligt uppdrag

Lilian Wiklund

Expeditions- och rättschef

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:656 Lissabonfördraget
av Anne-Marie Pålsson (m)

Interpellationen kommer att besvaras den 3 juni 2008.

Skälet till dröjsmålet är att kammaren var fullbokad, förhinder med-
delats från interpellanten samt utrikes tjänsteresa.

Stockholm den 20 maj 2008

Statsrådsberedningen
Cecilia Malmström (fp)

Enligt uppdrag

Ingrid Hjelt af Trolle

Kanslichef

Interpellation 2007/08:658

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:658 Värnskatten
av Anne-Marie Pålsson (m)

Interpellationen kommer att besvaras den 10 juni 2008.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden som inte gått att ändra på.

Stockholm den 20 maj 2008

Finansdepartementet

Anders Borg (m)

Enligt uppdrag

Lilian Wiklund

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2007/08:660

Till riksdagen

Interpellation 2007/08:660 Fastighetsskattens effekter
av Hans Stenberg (s)

Interpellationen kommer att besvaras den 10 juni 2008.

Skälet till dröjsmålet är andra åtaganden som inte gått att ändra på.

Stockholm den 20 maj 2008

Finansdepartementet

Anders Borg (m)

Enligt uppdrag

Lilian Wiklund

Expeditions- och rättschef

6 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
2007/08:150 till civilutskottet
2007/08:152 till skatteutskottet
2007/08:153 till miljö- och jordbruksutskottet
2007/08:155 till civilutskottet
2007/08:156 till skatteutskottet

Framställning
2007/08:RRS30 till arbetsmarknadsutskottet

Motioner
2007/08:Sf27 och Sf28 till socialförsäkringsutskottet

7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 maj

UbU16 Två nya specialskolor – utvidgning av specialskolans målgrupp

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU12 Vissa ändringar i lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar, m.m.

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Vissa elmarknadsfrågor)

1. utskottet
2. res. 1 (s)
3. res. 3 (mp)

Förberedande votering:

106 för res. 1
14 för res. 3
158 avstod

71 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

144 för utskottet
103 för res. 1
32 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 81 m, 21 c, 21 fp, 20 kd

För res. 1: 103 s

Avstod: 1 fp, 17 v, 14 mp

Frånvarande: 26 s, 16 m, 8 c, 6 fp, 4 kd, 5 v, 5 mp

Gunnar Andrén (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Leveranssäkerhet och överföringskapacitet)

1. utskottet

2. res. 4 (s)

Votering:

144 för utskottet

103 för res. 4

31 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 81 m, 21 c, 22 fp, 20 kd

För res. 4: 103 s

Avstod: 17 v, 14 mp

Frånvarande: 27 s, 16 m, 8 c, 6 fp, 4 kd, 5 v, 5 mp

Punkt 4 (Elcertifikatssystemet)

1. utskottet

2. res. 8 (mp)

Votering:

248 för utskottet

14 för res. 8

17 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 103 s, 81 m, 21 c, 22 fp, 20 kd, 1 mp

För res. 8: 1 s, 13 mp

Avstod: 17 v

Frånvarande: 26 s, 16 m, 8 c, 6 fp, 4 kd, 5 v, 5 mp

Sonia Karlsson (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 5 (Energieffektivisering)

1. utskottet

2. res. 9 (s, v, mp)

Votering:

144 för utskottet

134 för res. 9

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 81 m, 21 c, 22 fp, 20 kd

För res. 9: 103 s, 17 v, 14 mp

Frånvarande: 27 s, 16 m, 8 c, 6 fp, 4 kd, 5 v, 5 mp

AU6 En effektivare arbetslöshetsförsäkring

Punkt 1 (Antagande av lagförslag och avslag på motionen)

1. utskottet

2. res. 1 (s, v, mp)

Votering:

144 för utskottet

134 för res. 1

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 81 m, 21 c, 22 fp, 19 kd

För res. 1: 103 s, 17 v, 14 mp

Frånvarande: 26 s, 16 m, 8 c, 6 fp, 5 kd, 5 v, 5 mp

Punkterna 2–10

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU15 ILO:s konvention om identitetshandlingar för sjömän

Kammaren biföll utskottets förslag.

TU16 Ändring i lagen (2004:1167) om vägtransportledare

Kammaren biföll utskottets förslag.

Rekrytering av domare

8 § Rekrytering av domare

Föredrogs

justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU21

Rekrytering av domare (prop. 2007/08:113).

Anf. 1 HELENA BOUVENG (m):

Fru talman! Den proposition som i dag läggs på riksdagens bord är en viktig proposition som även i framtiden ska säkerställa att de skickligaste av jurister väljer att arbeta vid våra domstolar.

På papperet är kanske inte skillnaderna så stora, och vilka effekter de får vågar jag i dag inte säga. Men signalen är tydlig. Regeringen ser gärna att fler än dem som genomgått den särskilda domarutbildningen söker sig till domarbanan. Det handlar om jurister med andra erfarenheter och kompetenser. Detta torde leda till att ny kompetens, specialiseringar och andra kulturer tillförs våra svenska domstolar.

Den största rekryteringsbasen är fortsatt via den särskilda domarutbildningen, vilken också kommer att vara kvar. Till det startas nu en domarskola för de jurister som kanske senare i livet väljer att arbeta som domare. Det är en domarskola på sex månader som erbjuder olika utbildningsmoment beroende på vilka behov den blivande domaren har. Med andra ord är utbildningen individuellt utformad efter den enskildes behov och tidigare erfarenheter.

En annan viktig del i denna proposition är den del som rör sammansättningen av ledamöterna i Tjänsteförslagsnämnden, det vill säga de personer som till regeringen föreslår de personer som ska erbjudas domartjänster. Sammansättningen av dessa ledamöter grundas i dag på att dessa

ledamöter har mycket god personkännedom inom domstolsväsendet. Vill man eftersträva en bredare rekrytering till domaryrket kan detta inte längre vara ändamålsenligt. Därför anser jag att förslaget om en ny domarnämnd får en stor betydelse för vilken domarrekrutering som sker. Det är bra att det finns flera ledamöter som kan bedöma andra juridiska inriktningar än dem som är förknippade med den traditionella domarutbildningen.

Fru talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 13 §.)

9 § Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen

Föredrogs
civilutskottets betänkande 2007/08:CU22
Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen (prop. 2007/08:98).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 13 §.)

10 § Ett starkare skydd mot diskriminering

*Ett starkare skydd
mot diskriminering*

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2007/08:AU7
Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007/08:95).

Anf. 2 REZA KHELILI DYLANI (m):

Fru talman! Kammaren har nu att debattera arbetsmarknadsutskottets betänkande AU7 angående ett starkare skydd mot diskriminering. Betänkandet innehåller ett antal förslag till åtgärder som ytterligare ska stärka den existerande diskrimineringslagstiftningen.

Den nya lagen föreslås ersätta de sju diskrimineringslagar vi har i dag. Till de fem diskrimineringsgrunder som finns i dag kommer ytterligare två att läggas i det nya förslaget. Dessa är ålder och könsidentitet.

Diskrimineringsförbudet ska gälla på i princip alla samhällsområden. Undantaget är ålder, där förbudet endast ska omfatta utbildningsverksamhet samt arbetslivet. Även antalet samhällsområden där lagen ska tillämpas kommer att utökas. De områden som tillkommer är bland annat offentlig anställning, all utbildningsverksamhet och offentliga sammankomster.

Vidare kommer det enligt förslaget att införas en diskrimineringsersättning. De som blir utsatta för diskriminering kommer att ersättas. Denna ersättning skapar bättre möjligheter att höja ersättningsnivåerna jäm-

fört med nuvarande system. Nivån på ersättningen ska sättas i relation till den preventiva effekt den kan tänkas få.

Fru talman! I propositionen ingår också ett förslag att de olika diskrimineringsombudsmännen vi har i dag ska samlas under en ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen. Det kommer att betyda att oavsett vilken sorts diskriminering man blivit utsatt för ska alla kunna vända sig till en och samma myndighet.

Den nu föreslagna nya diskrimineringslagen är ett resultat av de förslag som presenterats av den parlamentariska Diskrimineringskommittén. Förhoppningen är att de föreslagna åtgärderna dels ska förbättra möjligheterna att komma åt diskriminering i samhället, dels förenkla för dem som blivit utsatta att anmäla och få sin sak prövad.

Diskriminering är ett samhällsproblem som hotar våra demokratiska grundvärderingar. Därför är det särskilt viktigt att vi kan skapa en mer effektiv och tydlig lagstiftning på området.

Med detta, fru talman, vill jag överlämna ärendet till kammaren för debatt.

Anf. 3 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s):

Fru talman! Vi socialdemokrater yrkar bifall till våra reservationer 1, 3 och 20 samt till reservation 10 som är en gemensam reservation med Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Fru talman! Ingen ska diskrimineras, oavsett kön, könsöverskridande identitet eller etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller om någon är ung eller gammal. Om man ändå diskriminerar någon ska det kosta så att det känns och får en avskräckande effekt. Det handlar denna debatt bland annat om, men den handlar också om de viktiga jämställdhetsfrågorna – frågor som vi socialdemokrater tycker är viktiga ur diskrimineringssynpunkt.

Den nya diskrimineringslagen ska ersätta jämställdhetslagen och sex andra lagar, JämO ska avvecklas och en ny myndighet – Diskrimineringsombudsmannen – ska ha tillsyn över att lagen följs. Den borgerliga regeringens ojämslidda politik gör att flera av oss är oroliga för att jämställdhetsfrågorna ska hamna längst ned på den prioriterade dagordningen.

Jämställdhetslagen och JämO har varit viktiga i arbetet för ett mer jämställt samhälle och för att bryta den strukturella underordning som kvinnor möts av. Vi vill inte se en samlad lag och en tillsyn som leder till en försvagning av detta arbete. Det är viktigt att regeringen utvärderar den nya lagen så att man ser dess konsekvenser.

Sverige har kunnat skryta över att vara världens mest jämställda land, något som vi varit stolta över. Men sedan den borgerliga regeringen tog över har beslut efter beslut varit ett bakslag för jämställdheten. Den borgerliga regeringen för inte bara en orättvis politik. Med alla dess ojämslidda beslut är det också den mest kvinnofientliga regeringen i modern tid. Om vi tittar på vad som hänt denna vecka ser vi att det har fattats beslut som innebär ett stort kliv tillbaka. Beslutet om vårdnadsbidrag – eller kanske man ska kalla det hemmafrubidrag – slår nämligen hårt mot kvinnors jämställdhet.

Den borgerliga regeringens försämringar gör att vi är mycket oroliga för jämställdheten och för att jämställdhetsfrågorna ska komma bort i den

nya lagen. När man läser borgarnas utskottstext i betänkandet blir man inte lugnare. Där står nämligen: ”Viktiga steg har tagits genom regeringens politik för att underlätta kvinnors arbetsliv och underlätta för familjerna att leva ett jämställt vardagsliv. Sänkt skatt på hushållstjänster, möjlighet till nystartsjobb i offentlig sektor, förändrade regler för arbetslöshetsersättning på deltid ...” Och lite längre ned på sidan nämns även vårdnadsbidraget.

Hur ska hushållsnära tjänster öka jämställdheten mellan kvinnor och män? Ska männen börja städa i andra familjers hem och få en lågavlönad deltidstjänst som vi alla får vara med och betala? Hur kan nystartsjobb öka jämställdheten mellan kvinnor och män, de som varit så dåliga och skapat undanträngningseffekter på vanliga jobb för både kvinnor och män? Hur kan en sämre a-kassa öka jämställdheten mellan kvinnor och män, en a-kassa som borgarna förändrat så att kvinnor i högsta grad diskrimineras sett utifrån dagens arbetsliv och familjeliv för just kvinnor? Hur kan vårdnadsbidraget öka jämställdheten mellan kvinnor och män? Ska männen stanna hemma från välbetalda arbeten och ta hand om barnen för 3 000 kronor i månaden och få känna på hur det är att leva på fickpengar för ett heltidsjobb? Det är mycket viktigt att vi får svar på dessa frågor.

Detta är enligt betänkandet borgarnas jämställdhetspolitik, en jämställdhetspolitik som vi tycker är förödande för varumärket Sverige som leder VM i jämställdhet. Det är väl det vi borde heja på?

Fru talman! Hushållsnära tjänster har i debatten framställts som ett stöd för småbarnsfamiljer som har svårt att få tiden att räcka till samt som en hjälp till deltidsarbetande kvinnor för att de ska kunna öka sin arbetstid. Statistiken pekar dock inte på att det är småbarnsföräldrarna eller de deltidsarbetande som använder sig av hushållsnära tjänster. Regeringens egna utredningar visar tydligt att det är de högavlönade som mest utnyttjar hushållsnära tjänster. Inte heller åldersstatistiken pekar på att det är småbarnsföräldrar som drar nytta av skattelättnaderna. I stället handlar det om nya lågavlönade deltidstjänster för kvinnor så att männen ska slippa ta sitt ansvar och hjälpa till med det obetalda hemarbetet och överklassen slippa städa de egna dassen, något som vi andra ska hjälpa till att betala.

Borgarnas kvinnofientliga jämställdhetspolitik skapar rubriker. ”Floppad satsning på jämställdhet” stod det med stora bokstäver i tidningen Riksdag & Departement. Endast 148 miljoner kronor användes av regeringens utlovade 400 miljoner, och 100 av dessa miljoner sände man ut i december, den sista månaden på året. Man kan verkligen påstå att regeringen säger en sak och gör en annan. Det gör att vi socialdemokrater är oroliga för att den jämställdhet som Sverige varit världskänt för ska monteras ned.

Fru talman! Den nya diskrimineringslagen som kommer att ersätta jämställdhetslagen innebär att jämställdhetsplaner och handlingsplaner för jämställda löner endast ska behöva göras vart tredje år i stället för, som i dag, varje år. Detsamma gäller lönekartläggning och löneanalys, som alltså bara behöver ske vart tredje år i stället för varje år. Dessutom föreslås att kravet på planer inte ska gälla för arbetsgivare som har färre än 25 anställda. I dag undantas arbetsgivare som har färre än tio anställda.

Att en jämställdhetsplan inte upprättas varje år innebär risk för att ett regelbundet jämställdhetsarbete ersätts med skrivbordsarbete vart tredje år. Arbetet med planerna har skapat kunskap om och förståelse för jämställdhet. Vi anser att dagens ordning bör behållas, det vill säga att jämställdhetsplaner ska upprättas varje år av arbetsgivare med minst tio anställda. Att som regeringen nu föreslår undanta arbetsgivare med färre än 25 anställda innebär att mer än en miljon arbetstagare kommer att arbeta på en arbetsplats utan vare sig jämställdhetsplan eller handlingsplan för jämställda löner. Det är allvarligt. Jämställdhetskunskap behövs också hos arbetsgivare med mellan tio och 25 anställda.

Svensk arbetsmarknad har kommit en bit på väg när det gäller jämställda löner. Fortfarande finns det dock skillnader mellan kvinnor och män, skillnader som behöver åtgärdas. Osakliga löneskillnader är ofta svåra att upptäcka. Vi anser att lönekartläggning är ett bra instrument för att synliggöra det faktum att arbeten som domineras av kvinnor systematiskt värderas mycket lägre än de manligt dominerade arbetena. Om den strukturella lönediskrimineringen blir synlig kan man åtgärda den mycket snabbare, och riktade insatser kan göras.

SKTF:s undersökning som nyligen genomförts i ett stort antal kommuner och landsting visar att 80 procent genomfört lönekartläggningen. Av de kommuner och landsting som har gjort lönekartläggningen uppger drygt hälften att de har hittat osakliga löneskillnader. Av dessa har drygt 97 procent upprättat en handlingsplan. 84 procent av personalcheferna anser att lönekartläggningen är ett bra verktyg för att nå jämställda löner.

Det som nu den borgerliga regeringen tänker införa innebär en stor och uppenbar risk för att osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män kommer att finnas vid ännu fler företag och att löneskillnaderna kommer att öka. Det kommer att ta mycket längre tid att rätta till. Fackförbunden SKTF och Unionen har räknat ut att det kan ta upp till sex år innan man kommer till rätta med de felaktiga lönerna.

Unionens medlemmar har en genomsnittlig löneskillnad mellan kvinnor och män som man inte har någon rimlig förklaring till, 2 000 kronor i månaden bara för att man är kvinna eller man. 2 000 kronor i månaden är mycket pengar, både i lön och i tilltänkt pension. Enligt jämställdhetslagen ska det rättas till. Det förutsätter att man regelbundet upprättar jämställdhetsplaner och handlingsplaner, så att man upptäcker och arbetar med de osakliga löneskillnaderna. Oavsett om det är tusenlappar eller hundralappar gör det väldigt stor skillnad för kvinnor.

Enligt JämO säger arbetsgivarna själva att det är den första lönekartläggningen som tar väldigt mycket tid, framför allt hos stora arbetsgivare. Det är inte så konstigt; har man inte gjort någonting innan är det ju nytt. Men med propositionens förslag om att lönekartläggningen endast ska ske vart tredje år kommer varje lönekartläggning att ta mer tid. Det blir som att göra något nytt vid varje tillfälle. Det kan vara så att inte ens samma personal finns kvar på företaget. Man hinner helt enkelt glömma under de tre åren.

Vi delar de fackliga centralorganisationernas uppfattningar att regeringens förslag skickar signaler om att jämställdhetsinsatserna för att eliminera förekomsten av osakliga löneskillnader inte är en prioriterad fråga och att frågan inte är lika viktig för alla arbetsplatser. Man kan

uppfatta det så att det är acceptabelt att diskriminera lite grann med osakliga löneskillnader vid mindre företag.

Ändringen får med största sannolikhet allvarliga konsekvenser i form av ökade löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Vi tycker att det vore bättre om man minskade dem.

På ett frukostmöte här i riksdagen hade några stycken av oss förmånen att få lyssna till Anita Göransson som är professor i genus och var utredare i utredningen Kvinnor och män i maktpositioner i det svenska samhället. Jag ställde till henne frågan om hon trodde att de nya förslagen ökade jämställdheten. Hon sade att det var direkt förödande för jämställdheten. Det är alltså inte bara facken och vi socialdemokrater som ser farhågorna utan även personer med mycket kunskap som forskare inom genus och jämställdhet.

Jämställdhetsministern har vid en interpellationsdebatt sagt att det inte finns belägg för att det som fackliga organisationer och professorerna säger händer. Hon har ”för avsikt att låta frågan om aktiva åtgärder, däribland frågor om jämställdhetsplaner, utredas vidare”. Vore det inte bättre att regeringen utredde först, innan man genomför ett sådant här förslag, om man inte litar på vad bland annat JämO, LO, SKTF, Unionen och professorerna säger? Man kan läsa att utskottet tycker detsamma. Bara med rent sunt förnuft kan man förstå att detta förslag inte ökar jämställdheten mellan kvinnor och män.

Anf. 4 JOSEFIN BRINK (v):

Fru talman! För säkerhets skull inleder jag med att yrka bifall till ett antal reservationer, nämligen nr 10, 18, 21 och 26. Självfallet står vi bakom samtliga våra reservationer, men vi kan inte ha omröstningar i all oändlighet.

Det är ett stort och omfattande ärende som vi debatterar här i dag. Vänsterpartiet har en lång rad reservationer, en hel del kritik av regeringen och ett antal egna förslag till förbättringar av antidiskrimineringsarbetet.

Jag vill börja med att konstatera att vi tycker att det är positivt att transpersoner nu uttryckligen kommer att inkluderas. Det är inte en dag för tidigt. Men jag anser att det är allvarligt att den direkt diskriminerande bestämmelsen om sterilisering fortfarande dröjer sig kvar i lagen.

Ålder införs som en ny diskrimineringsgrund. Det är vi skyldiga till som medlemmar i EU. Det är i och för sig någonting som Vänsterpartiet tycker är positivt – inte EU-medlemskapet, utan förbudet mot åldersdiskriminering – men vi har en del viktiga förbehåll som handlar om att möjligheten att skydda framför allt äldre arbetskraft riskerar att undermineras genom att kollektivavtal och arbetsrättslig lagstiftning kanske måste ändras.

När det gäller integration och etnisk diskriminering lämnar regeringens förslag en hel del övrigt att önska. Vi tvingas konstatera att några nya redskap för att främja integration och mångfald inte tillkommer.

En grupp som har särskild anledning att känna sig sviken den här dagen är alla funktionshindrade. Bristande tillgänglighet utestänger hundratusentals människor från delar av samhällslivet som de allra flesta av oss tar för givna. Vi i Vänsterpartiet är mycket besvikna över att regeringen

väljer att inte ta den här frågan på det allvar den förtjänar genom att nu införa bristande tillgänglighet som grund för diskriminering.

De här frågorna kommer andra talare från Vänsterpartiet att återkomma till och tala om senare.

Fru talman! Det är som sagt stora och viktiga frågor vi debatterar i dag. Diskriminering är ett samhällsproblem som angår alla. Ansvar för att bekämpa diskriminering ligger också på oss alla. En tydlig och överskådlig lagstiftning, en rättssäker hantering och kännbara sanktioner är viktiga inslag i arbetet med att bekämpa diskriminering.

Men ett övergripande problem med det lagförslag regeringen har lagt fram är att diskrimineringslagstiftningen nu får en tämligen ensidig inriktning på det rättsliga efterspelet till redan inträffad diskriminering på bekostnad av de aktiva åtgärderna, vars syfte det är att angripa och förändra de strukturer och maktförhållanden som upprätthåller och åter-skapar diskriminering.

Möjligheten att göra en anmälan och få en rättssäker process och ett skäligt skadestånd om man utsatts för diskriminering fyller en viktig normerande roll och är betydelsefull för den enskilde som har drabbats. Men som redskap för samhällsförändring och för att avskaffa diskriminering är enskilda rättsprocesser inte särskilt verkningsfulla.

Den huvudsakliga målsättningen med en antidiskrimineringspolitik värd namnet måste rimligen vara att undvika att diskrimineringen uppstår. Det kräver förstås en hel del utöver det som diskrimineringslagstiftningen omfattar. Ett samhälle där lika rättigheter och möjligheter i praktiken fullt ut gäller för alla, oavsett kön, etnicitet, funktionsgrad, ålder, sexuella preferenser eller könsidentitet, kräver i praktiken en grundläggande förändring av i stort sett hela samhället.

En liten del i det förändringsarbetet kan ändå en väl utformad diskrimineringslagstiftning bidra med. Diskrimineringskommittén föreslog att kraven på aktiva åtgärder, det vill säga systematiskt förebyggande arbete för att förändra diskriminerande rutiner och strukturer och att främja jämställdhet och mångfald hos arbetsplatser eller utbildningsanordnare, borde utökas.

Vänsterpartiet delar den uppfattningen. Det är i det systematiska arbetet som rutiner och strukturer ofta omedvetet återskapar diskriminering kan upptäckas och förändras. Vi menar att de årliga jämställdhetsplaner som hittills varit lagstadgade bör utvidgas till årliga mångfaldsplaner som ska upprättas i syfte att skapa verkligt inkluderande och icke-diskriminerande arbetsplatser, skolor, universitet och så vidare.

Det är den enda rimliga strategin om man ser och inser att diskriminering inte orsakas av enstaka olycksfall i arbetet eller ens något slags irrationell ondska från enstaka chefer eller rektorer utan att den faktiskt har sin grund i systemfel som bygger på ofta omedvetna normer och arbets-sätt.

Regeringen vill nu inte införa några sådana krav på systematiskt mångfaldsarbete utan menar att frågan behöver utredas mer. Jag har väldigt svårt att se vad det egentligen är som behöver utredas ytterligare. Jag misstänker att det snarare handlar om regeringens väldigt känsliga hörselspröt när det gäller arbetsgivarorganisationernas klagolåt över regelkrångel och betungande administration.

I ambitionen att minska företagens administrativa börda lägger regeringen nu fram ett förslag som får betecknas som historiskt. För första gången i jämställdslagets snart 20-åriga historia ska jämställdhetslagen urholkas. Försämringen görs i den del av den nuvarande jämställdhetslagen som varit bevisat effektiv. Det gäller kraven på jämställdhetsplaner, lönekartläggning och handlingsplan för jämställda löner. Från att ha varit en årligen återkommande rutin för alla arbetsgivare med minst tio anställda ska det arbetet nu bara göras vart tredje år och dessutom bara hos arbetsgivare med över 25 anställda.

Det går inte att beskriva det som något annat än ett sjumilakliv bakåt. Det är just i detta systematiska arbete som kvalitativa resultat har nåtts. I och med det årliga arbetet med planer och kartläggning har arbetsgivarna i samverkan med de fackliga organisationerna förmåtts att införliva jämställdhetsperspektivet i den löpande verksamheten. Både JämO:s granskningar och utvärderingar gjorda av fackliga organisationer har visat att osakliga löneskillnader som beror på kön både har upptäckts och åtgärdats där lönekartläggningar har genomförts.

Utskottet har uppvaktats av både JämO och de fackliga organisationerna SKTF och Unionen med vädjanden om att inte genomföra dessa försämringar i en lagstiftning som man menar har fungerat väldigt bra. Tyvärr kan vi bara konstatera att den borgerliga majoriteten inte brytt sig om att lyssna. Man väljer att gå fram med ett förslag som riskerar att bromsa upp jämställdhetsarbetet ute på arbetsplatserna och öka riskerna för lönediskriminering.

Man kan inte låta bli att undra om den borgerliga majoriteten över huvud taget tycker att det är ett problem att kvinnor bara tjänar 80 procent av mäns löner och att kvinnor har lägre befattningar, får mindre kompetensutveckling och mer ensidiga arbetsuppgifter och i högre grad utsätts för sexuella trakasserier på jobbet. Det är allt detta som man arbetar med i det systematiska jämställdhetsarbetet. Man undrar om majoriteten har något annat ess i rockärmen som på ett mer effektivt sätt kan engagera arbetsgivare och fackliga organisationer i arbetet med att åtgärda dessa problem om den nu ändå ser att de finns.

Vänsterpartiet delar inte uppfattningen att arbete för att förebygga och förhindra diskriminering ska ses som en lyx som kan väljas bort om det blir för besvärligt eller administrativt betungande. Den börda som det eventuellt innebär för arbetsgivare måste ses som en del av det ansvar som arbetsgivarskapet innebär. Därför menar vi att kraven på årliga jämställdhetsplaner, lönekartläggning och handlingsplan för jämställda löner ska behållas på nuvarande nivå också i den nya lagen.

Fru talman! Relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare i den svenska kollektivavtalsmodellen skiljer sig från relationen mellan köpare och säljare på andra marknader som också omfattas av diskrimineringsförbuden. Spelreglerna i arbetslivet slås i huvudsak fast i kollektivavtal med stöd av arbetsrättslig lagstiftning. Det är parterna som bär huvudansvaret för att se till att lagar och ingångna avtal efterlevs. Det gäller också den del av diskrimineringslagstiftningen som rör arbetslivet.

Vänsterpartiet värnar om den modellen för reglering av arbetslivet. Vi menar i likhet med de fackliga centralorganisationerna LO, TCO och Saco att den del av diskrimineringslagstiftningen som rör arbetslivet borde samlas i en separat lagstiftning som på ett självklart sätt associeras

med övrig arbetsrättslig lagstiftning. Det skulle underlätta för både fackliga organisationer och arbetsgivare att överblicka och använda lagstiftningen. En sådan separat lag för arbetslivet skulle också understryka att diskrimineringsfrågor är att betrakta som en lika självklar del av det fackliga arbetet som annan arbetsrättslig lagstiftning och avtal.

Återigen handlar det om att Vänsterpartiet till skillnad från regeringen ser det systematiska förändringsarbetet som själva navet och tyngdpunkten i arbetet mot diskriminering. I arbetslivet är det parterna som kan göra det arbetet. Ju fler fackliga förtroendevalda och ansvariga chefer som tar ansvar för antidiskrimineringsarbetet, desto större möjlighet är det att arbetet når resultat.

Fru talman! Vänsterpartiet välkomnar sammanslagningen av ombudsmännen till en gemensam administration. Det kommer sannolikt att underlätta för den som vill göra en anmälan, och det går säkert att göra samordningsvinster för myndigheterna. Men vi menar att det är viktigt att den specialistkompetens som finns hos de nuvarande ombudsmännen fortsättningsvis tas till vara. Det är trots allt stor skillnad på vilka uttryck diskriminering tar sig och vilka åtgärder och insatser som krävs för att bekämpa den. Att tillgänglighetsanpassa en arbetsplats eller ett bostadshus kräver en typ av kunskaper och insikter medan att bekämpa sexuella trakasserier eller homofobi på en arbetsplats kräver helt andra.

Om den nya myndigheten ska kunna fungera som ett nav i antidiskrimineringsarbetet genom att sprida kunskaper och utveckla arbetsmetoder är det viktigt att specialistkunskaperna värnas. En effekt av sammanslagningen av myndigheterna som är problematisk är att vår enda jämställdhetsmyndighet JämO i praktiken därmed försvinner. JämO har förutom arbetet med jämställdhetslagen också fyllt en viktig funktion som kunskapskälla och opinionsbildare i jämställdhetsfrågor. Den rollen riskerar nu att tonas ned om inte helt försvinna.

Vänsterpartiet har länge drivit krav om att vi borde inrätta en särskild jämställdhetsmyndighet i likhet med våra nordiska grannländer. Vi menar nu i samband med sammanslagningen av myndigheterna att det är mer angeläget än någonsin. En särskild jämställdhetsmyndighet borde inrättas med ett övergripande uppdrag att genomföra de jämställdhetspolitiska mål som regeringen och riksdagen har beslutat om.

Som regeringen själv påpekar är jämställdhetspolitiken sektorsövergripande, och den omfattar snart sagt hela samhällslivet. Just därför är det viktigt att det finns en samlad myndighet där kunskapsinhämtning, metodutveckling och stöd till andra myndigheter och organisationer kan samlas, en myndighet som också bör ha i uppdrag att granska andra myndigheters jämställdhetsarbete och fördela medel till jämställdhetsprojekt.

Titeln på betänkandet, *Ett starkare skydd mot diskriminering*, har tyvärr väldigt liten täckning i det förslag som regeringen lägger fram. Det är synd, för diskriminering är ett allvarligt samhällsproblem.

Men vi kan lyfta blicken en aning från dagens betänkande. Då måste man ändå konstatera att det inte är i den här lagstiftningen som det största hotet mot ökad integration, jämställdhet och jämlikhet står att finna utan faktiskt i den generella politik som regeringen för. Det är en politik som skapar ökade klyftor och ökad segregation. Därmed ökar också risken för diskriminering av redan utsatta grupper.

I grund och botten är det därför en helt annan politik, en politik för jämlikhet, rättvisa och solidaritet, som krävs om vi ska lyckas nå målet om ett samhälle fritt från diskriminering.

Anf. 5 ULF HOLM (mp):

Fru talman! Det är ett väldigt omfattande betänkande och väldigt många viktiga frågor som vi ska avhandla i den här diskussionen.

Att motverka diskriminering och få bort den strukturella diskrimineringen är en prioritet i vårt arbete. Det är ovärdigt Sverige på 2000-talet att detta fortfarande förekommer i så hög utsträckning som det tyvärr gör. Därför krävs det aktiva åtgärder på flera plan.

Det förslag som regeringen nu kommer med är till vissa delar bra. Men det finns också väldigt stora nackdelar. Det finns vissa punkter där man tyvärr också tar några steg tillbaka.

Vi börjar med det positiva. Det är naturligtvis att Miljöpartiet välkomnar huvudförslaget om en sammanslagning av diskrimineringslagarna. Vi har drivit denna fråga i många år. Vi tror helt enkelt att den nya lagen blir enklare att tillämpa såväl för dem som upplever sig som diskriminerade som för arbetsgivare och andra samhällsaktörer.

Miljöpartiet ser också mycket positivt på att diskrimineringsförbudet utsträcks till nya samhällsområden och att två nya grunder, ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck, införs. Som lagstiftare bör vi sträva efter ett så heltäckande samhällsligt diskrimineringskydd som möjligt. Att transpersoner och personer som diskrimineras på grund av ålder inte skyddats har länge varit en pinsam lucka i lagen. Vi är glada över att den nu täpps igen. Det är ett stort steg framåt.

På samma sätt har det varit obegripligt att exempelvis utbildningsverksamheten på folkhögskolor inte har omfattats av diskrimineringslagstiftningen. Att frivilligorganisationer ges talerätt såsom företrädare för enskilda personer i diskrimineringsstvister är också en angelägen reform.

Bra är också införandet av en särskild diskrimineringsavgift. Skadestånden i diskrimineringsmål, ofta runt 15 000 kronor, har varit för låga för att ha en avskräckande effekt. Förhoppningsvis kan den nya avgiften ha en särskild effekt för dem som tillhandahåller varor och tjänster på marknaden, inte minst restaurangägare.

Det var de övergripande positiva delarna i förslaget. Men det finns också, som jag sade tidigare, en rad förslag som vi inte kan ställa oss bakom och där vi anser att regeringen gör fel eller inte gör någonting alls, vilket är minst lika olyckligt.

Fru talman! Att slå ihop dagens ombudsmän till en sammanhållande myndighet är bra. Men i den strukturen anser Miljöpartiet att varje separat ombudsman måste finnas kvar. De bör bilda ett ombudsmannakollektiv i den nya myndigheten. Vi menar att denna lösning innebär ett bättre helhetsperspektiv på diskrimineringsproblematiken utan att skillnaderna mellan de olika diskrimineringsgrunderna suddas ut. Vi beklagar djupt att regeringen och utskottsmajoriteten inte lyssnat på oss i denna fråga.

Vi tror att det är angeläget att den som är utsatt för flera typer av diskriminering inte faller mellan stolarna utan möts av en myndighet som förmår att anlägga ett så kallat intersektionalitetsperspektiv – ja, det är ett svårt ord, men det är fint. Samtidigt är det för de flesta drabbade ingen

tvekan om vilken sorts diskriminering det är fråga om. Myndigheten måste vara rustad att möta båda dessa grupper.

I Miljöpartiets förslag att behålla de olika ombudsmännen inom ramen för en myndighet skulle det säkerställas att myndigheten har tillräcklig kompetens när det gäller var och en av de olika diskrimineringsgrunderna. Även om grunderna har mycket gemensamt har de också många särdrag.

Fru talman! Miljöpartiet anser att kraven på jämställdhetsplaner och lönekartläggningar inte får urholkas. Jämställda förhållanden i arbetslivet är en grundbult för ett jämställt samhälle. Särskilt central är givetvis frågan om jämställda löner. Egen lön och möjligheten till självförsörjning handlar i grunden om självständighet och frihet. En lägre värdering av kvinnors arbete och yrkesval gör att kvinnor begränsas i löneutvecklingen och karriärmöjligheterna, och det innebär lägre ersättningar vad gäller socialförsäkringar och pension.

Kvinnors lägre lön och långsammare löneutveckling i kombination med ett, tyvärr, huvudansvar för hem och familj är påtagliga faktorer i det icke jämställda samhället. Således är åtgärder för jämställda löner helt avgörande för att åstadkomma ett jämställt samhälle.

Enligt SCB är kvinnors löner, sett till hela arbetsmarknaden, 84 procent av männens löner. Hälften av denna löneskillnad kan förklaras av att kvinnor och män har olika utbildning, befattningsgrader, arbetstider och finns inom olika sektorer. Olika delarna består exempelvis av att män i högre grad finns i branscher med högre löneläge än i kvinnodominerade branscher. Det finns också påtagliga skillnader mellan privat och offentlig sektor. Män finns också på högre positioner än kvinnor och har därmed högre lön. Men om alla dessa skillnader räknas bort genom så kallad standardvägning återstår fortfarande en löneskillnad mellan kvinnor och män på 8 procent, som inte kan förklaras på annat sätt än att kvinnor och män värderas olika på arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund är det både anmärkningsvärt och häpnadsväckande att regeringen lägger fram förslag som innebär att förutsättningarna för ett jämställt arbetsliv kraftigt försämras. Regeringens jämställdhetsfientliga förslag om att jämställdhetsplaner och handlingsplaner för jämställda löner bara ska upprättas vart tredje år, och då bara av arbetsgivare med fler än 25 anställda, måste avslås.

Att jämställdhetsplaner inte upprättas varje år innebär för många en uppenbar risk att kontinuerligt jämställdhetsarbete på arbetsplatsen ersätts med skrivbordsarbete vart tredje år. Bland annat JämO vittnar om vilken betydelse arbetet med jämställdhetsplanerna har. Många är de arbetsgivare och chefer som genom arbetet med planerna skapat sig kunskap om och förståelse för jämställdhet. Det är alltså väldigt många som kan vittna om det.

Miljöpartiet anser därför att dagens ordning bör behållas, det vill säga att jämställdhetsplaner ska upprättas varje år av arbetsgivare med mer än tio anställda. I ett avseende tycker vi också att dagens regler bör skärpas. Det är inte acceptabelt att upptäckta brister som ska resultera i lönejusteringar får ta upp till tre år att justera. Vi anser att justeringarna bör avgöras och helst vara avklarade inom ett år. Målsättningen från oss måste vara klar och tydlig, och vi tror att det kan vara en styrka för parterna på

arbetsmarknaden med denna målsättning, framför allt för de fackliga organisationerna.

Den borgerliga regeringen föreslår att arbetsgivare med färre än 25 anställda ska undantas från bestämmelserna. Regeringens prioriteringar är tydliga: Regelförändringar för arbetsgivare går före förbättringar av jämställdheten. Att motverka denna form av diskriminering anses vara en administrativ börda.

Miljöpartiet ställer inte upp på denna beskrivning av verkligheten. För det innebär att över en miljon arbetstagare kommer att arbeta på arbetsplatser utan vare sig jämställdhetsplan eller handlingsplan för jämställda löner. Det är allvarligt då vi vet att jämställdhetskunskaperna också behövs hos arbetsgivare med mellan 10 och 25 anställda.

Fru talman! Vidare föreslår regeringen att arbetsgivares skyldighet att varje år kartlägga och analysera löneskillnader mellan kvinnor och män ändras till att endast gälla vart tredje år. Att lönekartläggningar bara genomförs vart tredje år innebär att rutiner bryts. Det kommer givetvis att uppfattas som en klar signal om att jämställdhetsarbetet inte längre behöver prioriteras lika hårt. Det gäller särskilt då vissa arbetsgivarorganisationer agiterar tydligt för att slopa hela den gällande skyldigheten i fråga om lönekartläggningen.

SKTF har nyligen genomfört en undersökning som visar att de nuvarande reglerna kring lönekartläggningen fungerar bra. Undersökningen visar att 80 procent av landets kommuner och landsting genomfört kartläggningsarbetet. Resultatet av dessa lönekartläggningar är att man hittat osakliga löneskillnader. Av de kommuner och landsting som gjort lönekartläggning uppger drygt hälften att de har osakliga löneskillnader, och nästan alla har upprättat en handlingsplan med åtgärder.

Men detta bryr sig inte regeringen om. Osakliga löneskillnader mellan män och kvinnor är helt enkelt okej för den borgerliga regeringen. Det är det inte för Miljöpartiet. Därför säger vi bestämt nej till dessa försämringar.

Fru talman! Handikappombudsmannen har konstaterat att bristande tillgänglighet är en av de största orsakerna till att funktionshindrade diskrimineras. Sveriges samlade handikapprörelse har i årtal påtalat behovet av en diskrimineringslag som inkluderar bristande tillgänglighet. De lämnas nu besvikna när den borgerliga regeringen går emot detta förslag och inte gör några förbättringar i lagen. Miljöpartiet delar Diskrimineringskommitténs bedömning att de som omfattas av lagens förbud mot diskriminering inte ska få missgynna en person med funktionshinder.

Regeringen och den borgerliga utskottsmajoriteten anser att frågan om tillgänglighet bör utredas ytterligare. Men i Diskrimineringskommitténs utredning är denna fråga grundligt utredd. Det finns ingen anledning att vänta längre. Riksdagen bör uppdra åt regeringen att omgående återkomma med ett förslag på exakt lagtext. Det är inte så svårt, eftersom frågan är utredd.

Slutligen, fru talman, har Miljöpartiet också en gemensam reservation tillsammans med Vänsterpartiet gällande villkor för fastställande av könstillhörighet. Vi anser, precis som Jämställdhetsombudsmannen, att det är diskriminerande att kräva att könskörtlarna ska vara avlägsnade innan könstillhörigheten ändras. Det betyder i klartext att transsexuella och intersexuella personer ska steriliseras. Detta är givetvis diskrimine-

rande. Jag beklagar att regeringen inte tagit tag i denna fråga och kräver att regeringen återkommer med ändringar i könstillhörighetslagen.

Med detta sagt, fru talman, vill jag säga att jag givetvis står bakom alla våra reservationer och särskilda yttranden, men för tids vinnande yrkar jag endast bifall till reservationerna 8, 10, 22 och 25.

Senare i debatten kommer två kolleger till mig att gå upp och tillföra ännu mer till denna intressanta och viktiga diskussion.

Anf. 6 EVA FLYBORG (fp):

Fru talman! I dag debatterar vi arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 7. I det här ärendet behandlas regeringens proposition 2007/08:95, *Ett starkare skydd mot diskriminering*. Det har väl knappast undgått någon.

Fru talman! Diskrimineringslagen är till för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och lika möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Lagen ersätter jämställdhetslagen och sex andra civilrättsliga lagar.

Genom lagen tillkommer två nya diskrimineringsgrunder: könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder. Det innebär att lagen kommer att omfatta sju olika diskrimineringsgrunder totalt.

Lagförslaget innehåller förstärkta förbud mot repressalier och skyldighet för arbetsgivare, utbildningssamordnare och den som utbildar någon som ska fullgöra värnplikt eller civilplikt att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier. Det, fru talman, är en mycket välkommen förändring och förstärkning för dem som trakasseras, till exempel som det har skett inom Försvarsmakten under många år.

Jag har själv varit den som har drivit på och uppmärksammat den här frågan genom åren. Det hade varit en stor hjälp för oss som ska ställa ansvariga till svars men främst för dem som har fått utstå trakasserier i till exempel Försvarsmakten om den förra regeringen och den förra majoriteten hade tagit det här steget. Vi får väl trots allt vara glada för att det kommer nu med en alliansregering.

Det införs också en ny form av ersättning till dem som diskrimineras, en så kallad diskrimineringsersättning. Det är mycket bra. Sådan ersättning ska vara en ersättning för den kränkning som diskrimineringen faktiskt innebär, men den ska också avskräcka från diskriminering i stort. Diskriminerande avtal med mera ska kunna förklaras ogiltiga av en domstol.

Lagen innehåller också bestämmelser om aktiva åtgärder, i första hand i fråga om kön och etnisk tillhörighet i arbetslivet och i fråga om utbildning. Den nya myndigheten, Diskrimineringsombudsmannen, ska ha tillsyn över att lagen faktiskt följs. De nuvarande separata organisationerna uppgår i den nya gemensamma.

Diskrimineringsombudsmannen ska ha rätt att i domstol föra talan för en enskild person som anser sig ha blivit diskriminerad. Genom en regel som är ny i förhållande till nuvarande lagstiftning införs en talerätt för vissa intresseorganisationer. Kompetensen och personalen kommer att bibehållas i den nya myndigheten.

Genom det här förslaget blir likabehandlingsdirektivet, direktivet mot etnisk diskriminering och arbetslivsdirektivet slutligt genomförda i Sve-

rige. De nya lagarna och vissa andra lagändringar av följdkaraktär föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

Utskottets majoritet ställer sig bakom propositionen.

Fru talman! Jag vill slå fast: Att skyddas mot diskriminering är en mänsklig rättighet. Det har flera andra sagt här i dag.

Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är alla människor födda fria och lika i värde och rättigheter. Diskriminering är förbjuden. Alla är berättigade till alla de fri- och rättigheter som omfattas av förklaringen utan åtskillnad av något slag.

Rätten att bli sedd och bemött för den man är och inte vad man är är enligt min mening grundläggande. Diskriminering är ett stort problem som vi tar på allvar. Det är oacceptabelt att diskriminera människor, oavsett vad diskrimineringen grundar sig på.

Alla ska behandlas lika och med lika värde och värdighet. Utan den grundläggande värderingen får vi ett värdelöst samhälle.

Det är viktigt att betona att diskrimineringslagen inte handlar om att ge vissa grupper rättigheter framför andra. Tvärtom betyder lagen att samtliga individer får samma skydd, oavsett om man råkar vara man eller kvinna, född i Sverige eller utomlands, och så vidare. Alla skyddas av förbuden mot diskriminering på grund av kön och så vidare, det som vi redan har räknat upp.

Den lag som vi nu debatterar är faktiskt ett stort steg framåt. All diskriminering bryter mot principen om människors lika rätt och värdighet. När vi värnar om människors skydd mot diskriminering värnar vi faktiskt om de mänskliga rättigheterna.

På arbetslivets område utvidgas den krets som skyddas mot diskriminering. Förutom arbetstagare och arbetsökande ska även den som gör en förfrågan om ett arbete omfattas. Detsamma ska gälla den som söker eller fullgör praktik och inte som i dag enbart den som fullgör en yrkespraktik. Det är en skillnad. Det innebär till exempel att även den som deltar i en arbetsmarknadspolitisk praktik eller genomgår prao kommer att omfattas i fortsättningen. Skyddet utvidgas också till att avse den som står till förfogande för att utföra eller utför arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Fru talman! Överträdelser av diskrimineringslagen innebär en allvarlig kränkning för den som diskrimineras. Den föreslagna diskrimineringsersättningen har en stark preventiv funktion. Det innebär att man inte helt kan jämföra den med skadeståndsnivåerna vid brott. I civilrättsliga tvister utdöms inga påföljder vid sidan av ersättningen, vilket innebär att ett normalt sett högre belopp bör utdömas för att uppnå den preventiva effekten. Det ska kort sagt kosta skjortan att diskriminera.

En sammanslagen myndighet har från oppositionen fått en viss kritik. Men jag tycker att den markerar tydligare att alla människor är lika i värde och rättigheter och att det inte finns några hierarkier mellan olika diskrimineringsgrunder.

I dag är lagstiftningen uppdelad på flera lagar, och skyddet mot diskriminering är olika långtgående beroende på vilken diskrimineringsgrund det handlar om. Det ändrar vi på nu.

En sammanhållen myndighet kan få större genomslagskraft, tyngd och auktoritet. Den nya myndigheten får utökade befogenheter som till

exempel tillträde till arbetsplatser och andra lokaler. Det blir också lättare att i framtiden vid behov införa andra och nya diskrimineringsgrunder.

Fru talman! Trots många års jämställdhetsarbete har Sverige fortfarande mycket kvar innan kvinnor och män har samma möjligheter. Bättre möjligheter att kombinera jobb och föräldraskap betyder mycket, men det behövs också en robust lag mot könsdiskriminering.

Flertalet av dem som i dag står utanför arbetsmarknaden är kvinnor, och de är dessutom i betydligt större utsträckning än män undersysselsatta. Kvinnor dominerar därmed i grupper som regeringens politik avser att stödja.

Kvinnors löneinkomster utgör endast 84 procent av männens. Regeringens insatser är betydelsefulla för ökad mångfald och konkurrens inom de branscher, dominerade av offentliga monopol, där kvinnor utgör majoriteten av både de anställda och företagen. Detta främjar nyföretagande bland kvinnor och ger de anställda en större arbetsmarknad med möjlighet till bättre löneutveckling.

Inom arbetslivet tillåts positiv särbehandling på grund av kön vilket liksom i dag uttrycks som ”åtgärder som är ett led i strävanden att främja jämställdhet mellan kvinnor och män”. Detta gäller dock inte i fråga om lönevillkor eller andra anställningsvillkor.

Jämställdhetslagen innehåller bestämmelser om mer långtgående aktiva åtgärder, till exempel om att underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena förvärvsarbete med föräldraskap, att kartlägga löner och att upprätta handlingsplan för jämställda löner och jämställdhetsplan. En arbetsgivare som inte följer dessa regler kan vid vite föreläggas att faktiskt fullgöra sina skyldigheter.

Med verkan från den 1 januari 2001 gäller krav på årliga lönekartläggningar och löneanalyser. Dessa regler gör inte något undantag för arbetsgivare med få anställda. Begränsningsregeln i fråga om mindre arbetsgivare gäller i dag jämställdhetsplanen och handlingsplanen för jämställda löner.

En sådan regel gör regelbördan exakt lika tung för mindre arbetsplatser, till exempel en liten restaurang med knappt ett tiotal anställda, som för globala koncerner med särskilda *human resources*-enheter. Det här är helt orealistiskt, vilket också har visat sig i att kravet på planer inte har fått genomslag hos de mindre arbetsgivarna.

Vi anpassar nu kartan efter verkligheten. Kravet på jämställdhetsplan inträder först vid minst 25 anställda, och planen ska uppdateras minst vart tredje år. Minst vart tredje år ska det också göras en särskild lönekartläggning. Men själva skyddet mot könsdiskriminering och annan diskriminering liksom kravet på lönekartläggning gäller hela arbetsmarknaden, från de allra minsta arbetsplatserna till de allra största.

I propositionen redovisas resultat från en enkätundersökning bland företag och myndigheter våren 2005, genomförd av Statistiska centralbyrån. Den visar att bland företagen hade drygt 30 procent en aktuell jämställdhetsplan. Storleken på företagen hade en stor betydelse för om arbetsgivaren hade en aktuell jämställdhetsplan. Företag med 10–49 anställda hade i betydligt mindre utsträckning än övriga en jämställdhetsplan.

Fru talman! Lagens regler om aktiva åtgärder för jämställdhet handlar om ett kontinuerligt och målinriktat arbete som avser arbetsförhållanden, rekrytering, utbildning, kompetensutveckling med mera. Det viktiga är att arbetsgivaren faktiskt upprättar planer som fungerar som levande och aktiva planeringsdokument. Detta är viktigare än att uppdatering och revidering sker varje år. Många förändringar kan också ta längre tid att genomföra än bara ett år. Med en längre planeringshorisont ökar förutsättningarna att åstadkomma långsiktiga och riktiga förbättringar.

Det utesluter självfallet inte att enskilda parter kan komma överens om tätare revideringar av planen och att kollektivavtal kan träffas till exempel om detta. Oppositionens farhågor är överdrivna när de hävdar att det aktiva jämställdhetsarbetet skulle bli lidande av propositionens förslag om treåriga planer. Det är viktigt att framhålla, återigen, att planerna ska vara levande i den meningen att de ständigt ska vara aktuella i det vardagliga arbetet. Som sägs i propositionen är det processen och inte dokumentet i sig som är avgörande för resultatet. Hyllvärmare gör ingen nytta!

I fråga om jämställdhetsplaner är resonemanget likadant. Längre perioder bör skapa bättre förutsättningar för arbetsgivare att planera långsiktigt och bedöma vad åtgärderna faktiskt resulterar i. Genom att man undantar fler arbetsgivare kan den nya ombudsmannamyndigheten anpassa sina resurser bättre, och sannolikt kan lagens krav få bättre genomslag.

I fråga om kravet på lönekartläggning, som liksom i dag ska avse alla arbetsgivare oavsett antalet anställda, föreslås samma periodicitet. Med en treårsgräns skapas bättre förutsättningar för långsiktighet och bedömning av vad åtgärderna resulterar i.

Angående diskrimineringsgrunden tillgänglighet vill jag säga följande: Jag instämmer i att frågan om tillgänglighet för funktionshindrade är mycket angelägen, men frågan är också ytterst komplicerad. Majoriteten anser liksom regeringen att regler som gäller tillgänglighet måste ge ett tydligt och konkret underlag för näringsidkares och andras bedömningar av vilka åtgärder som faktiskt ska övervägas. Även den som har ett funktionshinder måste kunna få vägledning om vilka krav man faktiskt kan ställa.

Till detta kommer den nog så viktiga frågan om ansvaret för de kostnader som är förenade med åtgärder för ökad tillgänglighet. Vi delar regeringens uppfattning att saken behöver utredas vidare och värdesätter att detta ska ske skyndsamt.

Det är också så att den nationella planen för handikappolitiken också anger att verksamheterna ska arbeta med frågan och vidta åtgärder fram till 2010 och inkomma med förslag. Innan dess är det inte möjligt att belägga någon med vite eftersom tidsfristen ännu inte har löpt ut.

Regeringen föreslår inte någon utökning av bestämmelserna för aktiva åtgärder. I propositionen konstateras att det inte finns någon utvärdering av effekter och resultat av de olika delarna av dagens skyldigheter och att en sådan analys också saknas i Diskrimineringskommitténs betänkande.

Det finns därmed ingen analys av om reglerna har haft effekt på företagens förebyggande arbete mot diskriminering. Inte heller har konsekvenserna av kommitténs förslag om aktiva åtgärder, som innebär nya förpliktelser för företagen, utretts eller kvantifierats i någon närmare omfattning. Frågan bör beredas vidare, vilket också regeringen avser att göra.

Fru talman! De aktiva åtgärderna måste också ses i ljuset av regeringens målsättning att minska de administrativa kostnaderna för företagen med 25 procent fram till 2010. Åtgärden bör minska många arbetsgivarens administrativa börda. Tidsåtgången för arbetet med lönekartläggning minskar och därmed också kostnaderna. Arbetet med regelförenkling är ett av medlen för regeringens mål om fler jobb. Enligt en uppskattning som Nutek har gjort uppgick de administrativa kostnaderna på området arbetsrätt till 6,4 miljarder kronor 2006. Med de förenklingar på området som föreslås skulle företagens administrativa kostnader minska med 25 procent.

För några år sedan stod Företagarna vid Drottninggatan här i Stockholm och läste upp 20 000 sidor med lagtext. Det tog över två veckor bara att läsa upp dem! Den byråkrati, det trask, den djungel av lagar och regler som pressar våra företagare kostar dem totalt ungefär 70 miljarder kronor per år. Nutek har också räknat fram att samhällets kostnader blir ungefär det dubbla, alltså 140 miljarder kronor per år för vårt regelkrångel.

Det här har vi en skyldighet att göra någonting åt! Vi ska ha företagare som har tid att vara just företagare och inte byråkrater!

Fru talman! Sammanfattningsvis är det här ett betänkande och ett lagförslag som gör att vi tar ett samlat grepp om diskrimineringsfrågorna. Vi stärker myndigheten, och vi koncentrerar oss mer på innehållet i antidiskrimineringsarbetet och mindre på formen.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

I detta anförande instämde Hans Backman (fp).

Anf. 7 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Eva Flyborg säger i sitt anförande att det behövs en robust lag när det gäller jämställdhetsfrågorna. Hon säger också att vi måste anpassa kartan efter verkligheten. Men då har vi nog helt olika syn både på vad en robust lag är och hur kartan och verkligheten ser ut.

Verkligheten för kvinnor till exempel i arbetslivet är att de lönediskrimineras redan i dag. Ska man då försämma de verktyg som ändå finns för att kanske komma åt detta i tid och också synliggöra det?

Löneskillnaden mellan män och kvinnor som man inte kan förklara var för Unionens medlemmar 2 000 kronor per månad. Om kvinnor ska få vänta sex år innan dessa löneskillnader upptäcks och kanske åtgärdas är inte detta en robust lag, Eva Flyborg. Kartan över verkligheten ser lite annorlunda ut.

Sedan undrar jag vad du tycker om att en miljon arbetstagar faktiskt blir utan handlingsplan och jämställdhetsplan och om du tror att lönekartläggningar och löneanalys förbättrar kvinnors jämställdhet när tiden

förlängs så att man ska se över detta vart tredje år. Det är ju de arbetsgivare som redan är intresserade som möjligtvis kommer att göra det tätare.

Prot. 2007/08:117
22 maj

Anf. 8 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag hade på känn lite grann att det skulle komma en fråga just om periodiciteten i de olika lagarna. Det är sant, vi ändrar från ett år till tre år.

Men om vi tittar på verkligheten, hur ser det verkligen ut där ute? Jag har gjort hundratals besök på mindre, mellanstora och stora företag. De stora företagen, som har beskrivits en hel del i betänkandet och som jag talade om i mitt anförande, har egentligen inga stora problem med detta. De har stora personalavdelningar, *human resources*, så de kan jobba med det här. De små företagen hinner inte med. De hinner inte med att göra detta på ett bra sätt, med ett bra innehåll varje år. 70 miljarder kostar det i administrativa kostnader för våra företag att följa hela den djungel av byråkratiska lagar och annat som ska göras. Det säger sig självt att man inte hinner med det. Man orkar inte med.

Då tycker jag att det är betydligt bättre att vi slutar upp med den här plakatpolitiken där det ska se fint ut på papperet, det ska se fint ut i en lag, det ska låta bra; men innehållet är det knappt någon som bryr sig om. Vi ska ha ett bra innehåll, men vi ska inte jaga de små företagen med blåslampa för att de ska bli byråkrater i stället för att vara företagare.

Jag tror verkligen inte att det här kommer att vara något bakslag för jämställdheten eller för lönekartläggningen, för jag tror också, Ann-Christin Ahlberg, att parterna är så kloka att man där detta finns i dag inte slutar upp att göra det. Tror Ann-Christin Ahlberg att de fackliga representanterna plötsligt säger: Nej, nu står det i lagen att man bara måste göra det vart tredje år, då kan vi sluta. Vi ses om tre år! Det tror inte jag. Jag har betydligt större förtroende för att både företagen och de fackliga representanterna fortsätter att föra den här dialogen och kanske till och med gör det till en del i ett kollektivavtal.

Anf. 9 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är helt övertygad om, Eva Flyborg, att de fackliga organisationerna kommer att driva denna fråga. Det är bara det att de inte har något lagstöd för att åtgärda det förrän om kanske sex år. Det måste väl ändå vara en klar försämring för kvinnor som har ojämslida löner. Man har osakliga löneskillnader på 2 000 kronor i månaden. Det är 24 000 om året som man inte kan förklara. Vi kan tänka på hur mycket det blir till pension, som vi brukar prata om att kvinnor har problem med.

Det är verkligheten. Vi vet att kvinnor fortfarande inte har hundra procent av männens lönevillkor. Det handlar om att regelbundet analysera och försöka få åtgärderna till skott. Det ska varken ta tre år eller sex år. Det ska göras så fort som möjligt.

Sedan måste jag fråga Eva Flyborg vad hon tycker om det ni har skrivit i ert betänkande. Hur ökar jämställdheten mellan kvinnor och män med en försämrade a-kassa? Hur ökar jämställdheten mellan kvinnor och män med ett vårdnadsbidrag? Hur kan jämställdheten öka mellan kvinnor och män med hushållsnära tjänster? Hur kan den här lagen komma att förbättra kvinnors möjligheter till ett jämställt arbetsliv, som kommer att

*Ett starkare skydd
mot diskriminering*

kunna förenas med ett familjeliv? I dag är det faktiskt kvinnor som diskrimineras på arbetsmarknaden.

Anf. 10 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Nu kanske det inte är en vårdnadsbidragsdebatt vi ska föra. Den ska vi ha lite senare, i juni. Jag ber att få återkomma då. Men om jag bara kommenterar detta lite grann kan jag säga att den här regeringen ser till hela verkligheten, både kvinnor och män och även barnen. Det är inte minst viktigt.

Vi är för ett vårdnadsbidrag. Vi är också för en jämställdhetsbonus, som Ann-Christin Ahlberg glömde nämna i sammanhanget. Det här är ett paket där vi verkligen har tänkt igenom hur vi ska ge familjen en större frihet att kunna besluta om sin egen situation. Jag anser faktiskt att kvinnan är en stor del av familjen och därmed också ges en större frihet, en rättighet att bestämma själv när inte staten alltid ska lägga sig i.

Ann-Christin Ahlberg hade också ett antal andra frågor i sitt anförande. Jag tänkte att jag skulle svara på några av dem. Ledamoten får inte svara en gång till, men jag ska försöka hålla mig på mattan.

Sex år, säger Ann-Christin Ahlberg. Man kan faktiskt jobba hela tiden med det här. Att det är minst vart tredje år man ska se över de här olika sakerna gör ju inte att man inte får lov att återkomma innan. Det kommer de fram till själva i en egen överenskommelse. De goda företagen och bra arbetstagarorganisationer tror jag inte bara kommer att släppa allting med sex års mellanrum och säga att nu struntar vi i detta, tvärtom. Lagen ändrar, som sagt, inte ett dugg på det här utan det är bara att fortsätta på den goda väg som man har slagit in på.

Vad gäller hushållsnära tjänster kan jag fråga mig själv, eftersom jag inte kan ställa en motfråga, vem som befrias från städjobbet hemma. Jag tror att det är kvinnan i högsta grad eftersom – där tror jag att vi har samma uppfattning – kvinnorna drar det tyngsta lasset hemma, med hemarbetet, med barn och familj, städning, matlagning, tvätt och allt vad det är. Men vem befrias då? Det är naturligtvis kvinnan som slipper göra den städtjänstgöringen. Det är i allra högsta grad en reform för kvinnor.

Ann-Christin Ahlberg kommenterade också 800 miljoner kronor till jämställdhetssatsningar och att alla pengar inte har kommit ut. Nej, det har de inte gjort därför att vi satsar på kvalitet och inte bara på kvantitet.

Anf. 11 JOSEFIN BRINK (v) replik:

Fru talman! Det är lite spännande att lyssna på Eva Flyborg. Hon inleder storstilat med att citera FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och påtalar varje människas individuella rätt att slippa diskriminering och landar mot slutet av sitt anförande i hur besvärligt och dyrt det är för arbetsgivarna att uppfylla de högt uppställda kraven på att slippa diskriminering och främja jämställdhet och integration. Det är alltså den direkta kopplingen till det så kallade regelkrånglet som har lett fram till att kampen mot diskriminering i arbetslivet ska trappas ned en smula genom att man lite mer sällan än i dag ska behöva göra jämställdhetsplaner, lönekartläggningar och handlingsplaner för jämställda löner.

Man måste fråga sig om Eva Flyborg tycker att det är okej med lite diskriminering, lite grann, så länge den är lönsam för företagen eller så länge den inte leder till byråkrati. Någonstans måste man ju göra ett val.

Det kan vara att om man är arbetsgivare ingår det i ansvaret att se till att man uppfyller kraven på att inte ha diskriminerande strukturer som gör att människor riskerar att kränkas, hamna vid sidan av och särbehandlas. Vi vet att så sker i dag, inte minst när det gäller kvinnor. Det finns ett oerhört tydligt mått på att arbetsgivare faktiskt bryter mot lagstiftningen genom att lönediskriminera.

Eva Flyborg säger att hon inte tror att de här försämringarna av periodiciteten när det gäller att upprätta handlingsplaner för jämställda löner och jämställdhetsplaner kommer att få några negativa konsekvenser. Jag måste säga att det är lite mer relevant vad till exempel Jämställdhetsombudsmannen, forskningen, fackliga organisationer och andra anser i den här frågan än vad Eva Flyborg tror. Den här samlade expertisen tror nämligen att det kommer att leda till försämringar.

Anf. 12 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Nej, Josefin Brink, företagen ska inte slippa jobba mot diskriminering. Det är ingen människa som säger det. Lagförslaget och betänkandet säger inte heller det. Tvärtom påpekar samtliga, lagförslaget, betänkandet och även jag i mitt anförande, att det aktiva arbetet måste fortgå ständigt. Det gäller alla företag, oavsett storlek. Det kan vi väl ändå vara överens om. Det där stryker vi, tycker jag.

Att göra jämställdhetsplaner mera sällan ändrar ju inte kravet på att hela tiden aktivt jobba för jämställdhetsplaner eller jämställda löner. Tycker verkligen Josefin Brink att det är rimligt att vi har en byråkrati som Nutek har tagit fram ett underlag om – inte jag, inte Folkpartiet, inte alliansregeringen, utan Nutek – där man kommer fram till att den här byråkratin, den här djungeln av lagar, det trask som de tvingas vara i kostar våra svenska företag 70 miljarder per år. Det kostar samhället ungefär 140 miljarder per år. Det är därför att företagen inte gör nödvändiga till exempel miljöinvesteringar. Det blir för krångligt att byta ut en gammal panna mot en ny panna eftersom det kräver beslut i ett antal olika instanser. Då avstår man från det. Vi förlorar alla på det.

Josefin Brink talar om jämställdhet. Jag funderar då på det nya att även utbildare, värnpliktsanordnare och så vidare måste bekämpa trakasserier och annat. Detta kommer med i den nya lagen. Är Josefin Brink emot det? Jag har för mig att Vänsterpartiet i alla fall förr tyckte att det var bra att vi kämpade mot sexuella trakasserier i Försvarsmakten och på andra ställen och även kämpade för en kvinnlig värnplikt. Men det tycks Vänsterpartiet inte längre göra.

Anf. 13 JOSEFIN BRINK (v) replik:

Fru talman! Nu debatterar vi inte värnpliktsfrågan, men jag kan försäkra Eva Flyborg att vi har stått upp bakom våra egna reservationer att införa kvinnlig värnplikt, som såvitt jag vet Folkpartiet har röstat emot i kammaren sedan förra året. Den bollen studsar väl tillbaka på Eva Flyborg.

Vi har inte sagt att vi är emot att utvidga diskrimineringslagen till att omfatta nya områden. Jag sade i mitt anförande att vi välkomnar det. Inte desto mindre framför vi kritik på de områden där vi upplever att regeringen faktiskt försämrar arbetet. Det är det vi diskuterar nu.

Eva Flyborg återvänder då till frågan om byråkratin och kostnaderna för att hålla på med antidiskrimineringsarbete och aktivt förebyggande arbete. Har Eva Flyborg över huvud taget funderat på kostnaderna för den enskilda individen? Vad kostar det kvinnor att år ut och år in arbeta med för låg lön? Vad kostar det den enskilda individen som blir mobbad och trakasserad på sin arbetsplats på grund av sin sexuella läggning, sitt kön eller sin etnicitet och som på grund av det riskerar att bli sjukskriven eller inte står ut och säger upp sig därför att arbetsgivaren inte genomför ett systematiskt arbete för att motverka det? Vad kostar det samhället att välutbildad utländsk arbetskraft inte får de jobb de skulle kunna göra annars därför att arbetsgivaren diskriminerar? Vad kostar det samhället att en massa funktionshindrade människor inte ges möjligheter att utföra jobb de har kompetens för därför att arbetsgivarna inte tillgänglighetsanpassar arbetsplatserna eller lider av olika vanföreställningar om att en funktionshindrad inte klarar jobbet? Varför, Eva Flyborg, är det företagens administrativa kostnader som helt och hållet är i fokus för Folkpartiets resonemang och inte kostnaderna för enskilda individer som drabbas av diskriminering eller för samhället som helhet som förlorar mängder av viktiga arbetsinsatser av människor som stängs ute från arbetslivet?

Anf. 14 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att Josefin Brink har glömt vad vi pratar om i dag. Vi pratar om propositionen *Ett starkare skydd mot diskriminering*. Vi ska få fler giltiga diskrimineringsgrunder att arbeta efter. Det är olika områden som utvecklas. Det ska vi komma ihåg.

Jag tror att vi är överens om att vi tar bra och viktiga steg när det gäller till exempel värnpliktsanordnare eller andra som ordnar utbildning som ger ett starkare skydd.

Jag tror också att vi är överens om att diskrimineringsarbetet är viktigt. Hela lagförslaget, betänkandet och mitt anförande i dag är en uppräkningslista av hur viktigt det är att jobba på bredden och på många områden.

Det som är synd, fru talman, är att Vänsterpartiet fastnar i sin egen retorik och kör en plakatpolitik. Bara det låter bra är det okej, men när man tittar närmare efter vad det egentligen innebär är det inte längre så bra.

Jag ska ta upp en helt annan sak, men vi verkar kunna flyta ut lite grann. Ett exempel är arbetsskadeförsäkringen, som nyligen blev kontrollerad. Vilken grupp har missgynnats där genom åren? Jo, det är kvinnor och enbart kvinnor. Den lagen har Josefin Brink stött i alla år och inte sagt något om.

(JOSEFIN BRINK (v): Det är helt fel!)

I dag ska vi hålla oss till vad som finns här i betänkandet, nämligen att vi utvidgar till nya grunder och att det kommer att bli ett starkare skydd mot diskriminering oavsett diskrimineringsgrund.

Anf. 15 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Det är tur att man sitter när man hör folkpartisten Eva Flyborg berätta om sin syn på diskriminering. Jag ska ta upp några saker. Jag hinner tyvärr inte allt på två minuter.

Det är märkligt att säga att det blir en hierarkisk ordning om ombudsmännen behålls inom ett samlat ombudsmannakollektiv. Huvudförslaget från Diskrimineringskommittén var trots allt att detta bör vara en viktig funktion att behålla, det vill säga att inom ramen för myndigheten säkerställa att myndigheten har tillräcklig kompetens om olika diskrimineringsgrunder. Det handlar inte om hierarkisk ordning på något sätt. Det gäller att se helheten. Vad är det som har ändrats, Eva Flyborg?

Det allvarligaste gäller jämställdhetsplaner och lönekartläggning. Eva Flyborg säger att de inte har fått genomslag i de små företagen, och därför tas regeln bort. Ska vi ta bort alla regler som folk inte riktigt kan följa eller där vi inte ger rätt förutsättningar för att olika företag eller personer ska kunna följa regelverket? Är det den strategin som gäller? Borde det inte tvärtom vara en signal om att vi ska göra ännu mer för att hjälpa företagen att lyckas med denna viktiga sak?

Tidigare talare har sagt att den administrativa bördan för företag är viktigare än att motverka diskriminering. Det är en diskriminering som kostar desto mer för människor och innebär samhällskostnader. Det är helt ofattbart att Eva Flyborg kan säga att det är administrativa byråkratiska lagar som måste tas bort. Vi måste väl kämpa för att få bort diskrimineringen?

Anf. 16 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Först ska jag tacka för stödet från Miljöpartiet i en hel del av de frågor vi diskuterar i dag. Det är bra.

Det var frågan om den hierarkiska ordningen. Naturligtvis behålls kompetensen på de områden som redan finns. Till exempel JämO har funnits i många år och är stark. De nya diskrimineringsgrunderna har inte ens funnits tidigare och måste hitta sina former. Vi menar att det kan finnas en ojämlikhet mellan dessa som måste arbetas bort. Det kommer att bli bättre med en gemensam myndighet. Det är inget annat som menas med det.

Vi tar inte bort reglerna om lönekartläggningar, jämställdhetsplaner eller något annat. Ibland kan man få för sig när oppositionen talar att vi raserar allt. Så är det faktiskt inte. Vi utökar till fler diskrimineringsgrunder.

Vi har insett att man inte mår med varje år. Vi vill hellre att arbetet görs riktigt när det väl görs så att det faktiskt blir innehåll och substans i de planer och kartläggningar som görs – inget annat.

Anf. 17 ULF HOLM (mp) replik:

Fru talman! Eva Flyborg säger att man inte tar bort utan att företagen ska bli ännu bättre genom att göra arbetet mer sällan och att färre företag ska beröras. Det går inte ihop. Om man ska hjälpa företag med att bli bättre med att motverka diskriminering, som tyvärr finns på många arbetsplatser och som drabbar många människor med olika bakgrund, måste man satsa mer och hjälpa företagen att göra det bättre och enklare.

Det är sant att några företag har klagat på att det är jobbigt första året, men efter några år är det inte så svårt. De viktigaste är att det har kommit som en naturlig del i verksamheten att frågorna tas upp och diskuteras – all diskriminering ska motverkas. Det ska bli en arbetsplats som passar alla personer, till exempel med funktionshinder. Det ska inte vara något

problem. Genom att sända en signal om att detta ska göras bara vart tredje år blir det tydligt att det inte är lika viktigt för företagen längre.

Det som är botten, fru talman, är argumentationen, nämligen att det skulle vara en administrativ börda. Det är häpnadsväckande. Detta är ett folkparti som säger sig ha jobbat mot diskriminering, ett samhälle fritt från diskriminering. Partiet säger nu att det är en administrativ börda för företagen. Partiet glömmer att diskrimineringen drabbar personer i det här landet, människor av kött och blod som får stå ut med att bli diskriminerade varje dag. I det valet, Eva Flyborg, sätter du företagets väl och ve före den enskilda människan. Det är det allvarliga i saken.

Anf. 18 EVA FLYBORG (fp) replik:

Fru talman! Det här med att vi går från ett år till tre år: En hel del av kritiken faller tillbaka på dem som har framfört den. När vi är ute hos företagen och pratar om hur de jobbar med de här planerna och kartläggningarna säger de att det är få åtgärder som man hinner göra på ett år. Om man har utbildningar, gör justeringar och andra saker kan det ta två tre år att göra detta. Det här kommer att vara mer i samklang med de åtgärder som man vidtar när man gör de här planerna.

Det finns undantag redan i dag. Det är inget nytt att vi har ett undantag för mindre företag. Frågan är bara var gränsen för antalet anställda ska gå, och det kan man ha olika synpunkter på. Vi tycker att 25 är ganska lagom.

Det är en levande process – det har vi sagt så många gånger. Man måste göra de här planerna minst vart tredje år. Det ska vara ett levande dokument som man arbetar med hela tiden. Vi tror att företagen när de nu slipper lämna in detta varje år har mer tid och större intresse av att kunna jobba kontinuerligt med de anställda, de anställdas representanter, facken och så vidare.

Jag kan avsluta, fru talman, med företagets situation. Ulf Holm tyckte att det var hemskt att vi pratade om regelförenkling. Men Ulf Holm tillhör väl det parti som under förra mandatperioden i riksdagen var med om att fatta beslut om att vi skulle minska företagets regelbörda med 25 procent till 2010, om jag inte kommer ihåg fel. Att göra det enklare för företagen är också ett led i den strävan. Har vi inga företag, har vi inga jobb att gå till, oavsett hur jämställda de är.

Anf. 19 ELISABETH SVANTESSON (m):

Fru talman! Att skyddas mot diskriminering är en mänsklig rättighet. Men varje dag, runt om i Sverige, blir människor utsatta för olika former av diskriminering. Vi vet att det förekommer fall där funktionshindrade nekas tillträde till krogar och restauranger. Vi vet att människor med svenska namn har lättare att komma på anställningsintervju än de som har namn som klingar arabiskt eller afrikanskt. Detta är bara två av otaliga exempel på hur människor utsätts för negativ särbehandling. Det är inte acceptabelt. Alla individer förtjänar att bedömas utifrån sina egna erfarenheter och förmågor. Principen om alla människors lika värde är helig. Och det är positivt att det finns en så stor samsyn i Sveriges riksdag i denna grundläggande fråga.

Fru talman! När vi nu i kammaren diskuterar den nya diskrimineringslagstiftningen ska vi komma ihåg att lagen är resultatet av en höjd ambitionsnivå i kampen mot diskriminering.

Fram tills nu har Sverige haft många olika lagar på området och flera olika myndigheter som arbetat med frågorna. Det har gjort arbetet rätt tungrott. Med den nya lagen kommer det att bli ett effektivare arbete.

Med *en* lag, som har betydligt färre paragrafer – jag tror att det går från 228 till 73 – och med *en* myndighet blir det enklare för enskilda personer, organisationer och företag att kunna vända sig till en och samma instans oavsett ärendets karaktär.

Det har funnits en oro – vi har hört det här i debatten – att kompetensen ska gå förlorad när fyra ombudsmän blir en. Tvärtom är jag övertygad om att kompetensen kommer att stärkas i dessa frågor. När flera olika myndigheters arbete och människor kommer tillsammans under ett och samma tak kan frågorna belysas från många håll. Många erfarenheter kommer att föra diskrimineringsarbetet framåt och förstärka det. Dessutom ökar fokus på att individen utsätts för särbehandling, och kanske inte bara på vilken grund detta har skett. En ombudsman i stället för fyra tror jag helt enkelt blir en starkare kraft mot diskriminering.

Fru talman! Diskrimineringslagen ska ha till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning. Alla dessa grunder har funnits i tidigare lagar, men nu tillförs också grunderna könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder.

Diskriminering bottnar ofta i en attityd som inte ser att alla människor är unika, som inte ser att alla människor har samma värde. Ofta sorteras människor ut som ett kollektiv och behandlas utifrån en gruppstillhörighet. I många fall diskrimineras människor också för att andra tycker att de sticker ut från det som för tillfället anses vara norm. Det anser vi moderater inte vara värdigt ett öppet och demokratiskt samhälle. Därför tror vi att den nya lagstiftningen blir en av de viktigaste reformerna för ökad rättvisa på länge.

Fru talman! Den gamla lagstiftningen, de gamla lagarna, har inte fungerat tillfredsställande. Vi har sett väldigt få fällande domar. Och när någon har dömts har skadestånden ofta varit väldigt låga. På det sättet har den inte haft en förebyggande effekt. Men när vi nu inför en diskrimineringsersättning, som bestäms utifrån kränkning men också ger en preventiv signal, tror jag att många arbetsgivare kommer att förstå signalen – inte bara arbetsgivare utan också utbildningsanordnare och så vidare – att det kommer att kosta att diskriminera.

Fru talman! Jag vill säga något särskilt om diskriminering gällande funktionshindrade. Inom arbetslivet finns redan i dag krav på det som kallas skäligena stöd- och anpassningsåtgärder på arbetsplatsen. Att exempelvis välja bort en sökande med tillräckliga meriter för att undvika en sådan anpassning är diskriminering. Vad som är skäligt bedöms från fall till fall.

Det är viktigt att poängtera att diskrimineringsskyddet nu stärks för funktionshindrade genom att också gälla det sociala området och hälso- och sjukvårdsområdet.

Men kommittén lyfte också fram frågan om tillgänglighet och föreslog att underlåtenhet att vidta åtgärder som är skäliga för tillgänglighet ska definieras som diskriminering. Att utvidga lagen på detta område är något som vi alla är överens om att det måste göras. Men det ställer också stora krav på att vi har ett bra underlag och en bra konsekvensanalys. Regeringen har tydligt meddelat att man skyndsamt ska komplettera kommitténs överväganden med ytterligare underlag. Jag förutsätter att man gör det så snabbt som möjligt. Det är också viktigt, som Vänsterpartiet påtalar, att regeringen noggrant belyser kostnadsaspekterna. Frågan är oerhört angelägen och måste snabbt komma vidare.

Fru talman! Socialdemokraterna har påtalat behovet av att utvärdera lagstiftningen. Jag håller med om – vi har det som en skrivning – att lagstiftningen i framtiden måste utvärderas. Det kommer att behövas, som med mycket annan lagstiftning. Det har inte skett grundläggande i de lagar som vi i dag diskuterar. Man kan undra varför det inte har gjorts tidigare. Vilken effekt har planerna haft? Vilken effekt har lönekartläggning haft på lönerna?

Fru talman! I dagens betänkande behandlar vi också motioner från den allmänna motionstiden inom området jämställdhet och integration, och jag vill stanna några minuter där.

När det gäller integration vill jag påstå att integrationspolitiken har fungerat alltför dåligt under en väldigt lång tid. Sysselsättningen bland utrikes födda har varit och är lägre än för svenskfödda. Väldigt många känner ett stort utanförskap och en hopplöshet över att aldrig komma in på arbetsmarknaden.

En av orsakerna till det är diskriminering. Flera forskare har under 2000-talet påvisat att diskriminering förekommer exempelvis i anställningsprocessen för personer med ett arabiskt eller afrikanskt klingande namn. Det behöver inte alltid vara resultatet av medvetna val, men det är likväl helt oacceptabelt. Vi lever i ett land där nästan 13 procent av befolkningen är födda i ett annat land och där mer än 16 procent är födda här men med utrikes födda föräldrar. Det sägs att det vanligaste namnet på nyfödda pojkar i Malmö är Muhammed.

Att vissa invandrare då känner sig tvungna att byta till ett svensk-klingande namn, för att få fart i karriären, är ett underbetyg till Sveriges alla arbetsgivare. Vad skickar det för signaler till unga som växer upp i Sverige?

Men diskriminering kan inte ensam förklara den stora skillnaden i sysselsättning. En annan orsak är att den förra regeringen hade en brist på offensiv politik.

Alliansen har genomfört en rad reformer för att förbättra utrikes föddas integration i Sverige, bland annat genom instegs- och nystartsjobb, som gör det billigare att anställa personer som har stått utanför länge. Glädjande nog kan det konstateras att en tredjedel av de jobben går just till invandrare.

Fru talman! Det är glädjande att sysselsättningen nu ökar i den här gruppen, och mer än för många andra. Många kommer nu äntligen in i ett arbete. Men det finns fortfarande mycket kvar att önska.

Alliansen är bestämd på att göra skillnad med de politiska besluten. Vi vill förändra processen under de första åren när en person är i Sverige eftersom det för många i dag är helt förlorade år. Fler aktörer måste komma in. Svenskundervisningen måste förbättras. Kopplingen till arbetsmarknaden måste stärkas ännu mer. Flera av de motioner som behandlas i betänkandet går i samma anda.

Fru talman! Jag återkommer till propositionen och betänkandet. Jag vill säga något kort om lönekartläggning. Låt oss bara komma ihåg att lönekartläggning ska göras av alla företag. Aktivt arbete ska alla ständigt bedriva. Det är en process som alla företag ska syssla med. Det som inte alla företag behöver göra är att upprätta en plan. Det är en väldigt stor skillnad.

Om man har sådan tilltro till att varje år upprätta just en plan har man nog lite sned balans i sin syn på jämställdhetsarbetet.

Slutligen: Jag tror att den här lagen kan leda till en ny ansats i arbetet för ett mer tolerant samhälle som slår vakt om alla människors lika värde och ger människor möjlighet att utvecklas utifrån sina egna individuella egenskaper. Det är till nytta för alla. En starkt lagstiftning är en viktig del i arbetet mot diskriminering.

Men för att få till stånd en reell förändring krävs mer än bara lagstiftning. Det behövs ett målmedvetet arbete med attitydförändringar i samhället. Här måste arbetsgivare, fackförbund, offentliga institutioner och också var och en av oss ta ett personligt ansvar.

I detta anförande instämde Hillevi Engström, Reza Khelili Dylami, Anna König Jerlmyr, Sven Yngve Persson och Tomas Tobé (alla m).
(forts. 12 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.51 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

11 § Frågestund

Frågestund

Anf. 20 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag hälsar statsråden välkomna. Det är socialminister Göran Hägglund, utrikesminister Carl Bildt, statsrådet Maria Larsson, jordbruksminister Eskil Erlandsson och försvarsminister Sten Tolgfors.

Anf. 21 PETER HULTQVIST (s):

Fru talman! Jag riktar mig till utrikesminister Carl Bildt.

ÖB hävdar ju att ökad maktkoncentration i Ryssland, negativ demokratiutveckling, minskad insyn och ökade svårigheter att bedöma den politiska och militära utvecklingen har lett till ökad osäkerhet i vårt närområde. Osäkerheten bedöms i dag och de närmaste åren vara större än tidigare. ÖB markerar till och med i en officiell skrivelse till regeringen att han har en annan syn än Försvarsberedningen.

Statsministern, utrikesministern och försvarsministern har uttalat sig till och från med olika uppfattningar om detta. Utrikesministern har sagt att ÖB och Försvarsberedningen inte är oeniga, trots att det finns svart på vitt på det. Jag har dokumentet här.

Utrikesministern och hans kolleger skapar därför beklaglig förvirring. Mina frågor till utrikesministern är:

Har ÖB fel enligt utrikesministern? Varför säger utrikesministern att man är enig när man inte är det? Vilka åtgärder avser utrikesministern att vidta för att Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik ska uppfattas som enhetlig och genomtänkt?

Anf. 22 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Tack för frågan som jag redan har svarat på i annat sammanhang.

Det förhåller sig så att den parlamentariska försvarsberedningen avlade ett betänkande i december förra året. Det innehöll en säkerhetspolitisk bedömning som man då stod bakom och som jag tycker i allt väsentligt var rätt förnuftig, om jag får ha en personlig mening i det här sammanhanget.

Därefter har överbefälhavaren inlämnat en redovisning i mars som, enligt min mening, innehåller i grova drag samma sak. Den finns hos regeringen och vissa andra.

Jag har sagt att om man är intresserad av att ta ut satsdelar i olika dokument kan man ju ägna sig åt det. Det är kanske inte det som är min huvudsakliga uppgift. Jag ser inte någon dramatisk förändring i omvärlden och i den säkerhetspolitiska bedömningen mellan december förra året och maj i år. Man kan ägna sig åt satsdelsstrider eller ordstrider, men när jag talar med överbefälhavaren och de under honom som svarar för dessa bedömningar har vi inga större delade meningar – satsdelarna till trots.

Anf. 23 PETER HULTQVIST (s):

Fru talman! Försvarsberedningen är ju ett rådgivande organ till regeringen och riksdagen. Därför är det viktiga i slutändan vilken uppfattning regeringen och riksdagen har. Sverige måste ge tydliga signaler till omvärlden. Därför är det viktigt att regering, ÖB och militär underrättelsetjänst uppträder som en enhet utåt. Just nu fungerar inte det, oavsett vilka telefonsamtal eller andra samtal ministern har haft med diverse befattningshavare. Det är det eniga uppträdandet utåt som är viktigt.

Oavsett vilka förklaringar som utrikesministern nu försöker sig på är det viktiga: Har ÖB fel? Han skriver här att hans bedömning avviker från Försvarsberedningens. Det är hans egen formulering. Har han fel? Vilka åtgärder tänker man vidta för att skapa enhetlighet utåt mellan ÖB, Must och regeringen? Det är grejen just nu.

Regeringen har själv varit med och skapat den här förvirringen, därför måste regeringen också reda ut situationen. Jag förutsätter att det som utrikesministern säger även gäller för försvarsministern.

Anf. 24 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Så här är det på den här punkten, Peter: Det viktiga är att vi, också över partigränserna, har en ganska gemensam bedömning av det säkerhetspolitiska läget. Jag tror nog att Peter Hultqvist håller med mig om att den bedömning som Försvarsberedningen gjorde i december förra året i allt väsentligt håller.

Som jag också har sagt ska sådana här säkerhetspolitiska bedömningar inte göras på grund av rubriker i en tidning, på grund av en tillfällighet eller på grund av ett partipolitiskt intresse. Vi ska ha stabilitet och enighet i denna riksdag om den grundläggande säkerhetspolitiska bedömningen.

Jag har inte uppfattat att någon företrädare för Peter Hultqvists parti har anmält avvikande mening på denna punkt.

Jag följer detta med mycket stor detaljrikedom. Det vet nog Peter. När jag tittar på det underlag som står till mitt förfogande från de militära myndigheterna ser jag ingenting som förändrar den grundläggande bild som tecknades av Försvarsberedningen. Försvarsberedningen tittar på de här frågorna igen. Jag följer också detta med yttersta noggrannhet. Jag kan försäkra Peter Hultqvist att om jag skulle upptäcka något som jag bedömer som en avgörande säkerhetspolitisk förändring i närområdet kommer inte bara Peter Hultqvist att informeras om det.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Anf. 25 NINA LARSSON (fp):

Fru talman! Min fråga riktas till försvarsministern.

I dagarna klubbade vi ju här i kammaren igenom propositionen om en ny krismyndighet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Även om jag inte delar försvarsministerns linje att förlägga ledningen för den någon annanstans än i Karlstad bäddar ju propositionen för en väl fungerande krishantering och ett väl fungerande olycksförebyggande arbete. Det är otroligt efterlängtat.

En av utmaningarna för den nya myndigheten, MSB, är också att hantera och tydliggöra den ansvarsprincip som vi har haft i Sverige under lång tid och som har tjänat oss väl. Här spelar också politiken en stor roll.

Min fråga till försvarsministern är: Hur kan statsrådet stärka och ytterligare tydliggöra det?

Anf. 26 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Det viktiga är att vi skapar en ny krismyndighet som får ett samlat ansvar för krishantering i Sverige med operativt stöd och kun-

skapsutveckling inom landet men som också deltar i internationella insatser. Där samlar man på sig erfarenheter och kunskaper som man sedan tar med sig hem till det svenska perspektivet.

Vi förtydligar ansvarsprincipen och säger att myndigheter inte bara ska ansvara för sitt eget i sitt stuprör, utan man ska också ansvara för att samarbeta och samråda med andra. Om vi tittar tillbaka ser vi att just detta har varit en brist i Sverige. Det har varit rätt med en ansvarsprincip som säger att den aktör som har ett ansvar i goda tider också ska hantera det i kris, men det har varit ottydligt när det gäller samverkan med andra. Det förtydligas nu och klaras ut.

Numera är regeringens uppfattning också riksdagens i och med att propositionen är antagen.

Anf. 27 NINA LARSSON (fp):

Fru talman! Det är glädjande att statsrådet ger detta otroligt viktiga arbete högsta prioritet.

En ytterligare del i detta är frivilligresurserna. Det pågår för närvarande en utredning som är fokuserad på Försvarsmaktens kringorganisationer. Även när det gäller den civila sidan spelar ju frivilligresurserna en otroligt viktig roll.

På vilket sätt kan man ytterligare stärka deras roll i detta arbete?

Anf. 28 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Det är ett helt korrekt konstaterande. Redan i dag kan militären bidra till att stärka även civila insatser under civil ledning. Den senaste tiden har många här i kammaren lyft fram att hemvärdet fullgör en rad sådana uppgifter.

Vi ber den nya myndigheten att titta på hur man till exempel kan bygga denna civila-militära samverkan i framtiden. Finns det återstående hinder som behöver täckas upp?

Det pågår också, som frågeställaren sade, en frivilligutredning som handlar om hur vi bättre kan anpassa de frivilliga organisationerna till Försvarsmaktens nya behov och uppgift. Det är en alldeles central fråga. Krishantering är inte bara något som den offentliga sektorn ägnar sig åt att hantera. Ett betydande ansvar ligger på förberedelse och beredskap, till exempel på företaget men också på den enskilda individen.

För att få ett fungerande system behöver den nya myndigheten samverka med andra aktörer. Vi har också, som alla känner till, inrättat en ny funktion i Regeringskansliet för att stärka vårt arbete inom Regeringskansliet.

Förbud mot klustervapen

Anf. 29 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Min fråga riktar sig till utrikesministern, ”den flygande halländaren” Carl Bildt.

Jag skulle vilja ställa en fråga rörande de otidsenliga och vidriga vapen som vi kallar klustervapen.

Den 14 maj ställde sig en enig riksdag bakom ett betänkande där det står att man vill framhålla vikten av att Sverige fortsätter att vara pådri-

vande för att få till stånd ett heltäckande internationellt förbud rörande klustervapen i enlighet med Oslodeklarationen.

I samma debatt slog utrikesutskottets ordförande Göran Lenmarker fast att ordet heltäckande både avsåg antalet länder och typer av klustervapen som borde inkluderas i ett internationellt förbud.

I måndags inleddes slutförhandlingarna i Dublin om ett internationellt förbud rörande klustervapen. Ryktet har nått oss och andra om att Sverige här inte har en alldeles självklar linje.

Därför är mina frågor: Vilken är egentligen regeringens position i förhandlingarna i Dublin? Verkar regeringen för ett undantag för det svenska klustervapnet bombkapsel 90?

Anf. 30 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att vi eftersträvar ett heltäckande förbud. Ett heltäckande förbud kan enbart uppnås inom FN-processen. Det har vi diskuterat tidigare i denna kammare. Dublinprocessen kan ha sitt värde och har sitt värde men är per definition inte heltäckande eftersom åtskilliga av de länder som har de farligaste och de mest frekvent använda klustervapnen inte deltar i denna.

Sedan ska man ha klart för sig att det i den Oslodeklaration som åberopas talas om att man ska förbjuda de klustervapen som har en speciellt allvarlig humanitär effekt. Det är inom ramen för denna inriktning som också Sverige bedriver förhandlingsarbetet i Dublin men med understrykande av att det är FN-ramen som är den enda som kan åstadkomma ett i verklig mening heltäckande förbud.

Anf. 31 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Det torde väl vara uppenbart för alla som lyssnar att Carl Bildt mycket nogsamt undviker att svara på frågan. Frågan var inte vilka typer av förhandlingar som var de mest heltäckande. Frågan var: Vad driver Sverige i förhandlingarna i Dublin? Driver Sverige ett undantag för det svenska klustervapnet bombkapsel 90 eller inte? Är Sverige berett att skriva under ett avtal även om det omfattar bombkapsel 90?

Jag föreslår att utrikesministern den här gången gör sitt yttersta för att faktiskt svara på den fråga som jag ställer.

Anf. 32 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag tror att skillnaden mellan Kalle Larsson och mig är att medan han är ute efter att rusta ned det svenska försvaret är jag ute efter att förbjuda de klustervapen som faktiskt har åstadkommit betydande humanitära lidanden runt om i världen.

Vi är inriktade på att åstadkomma ett så långt möjligt heltäckande förbud mot de klustervapen som orsakar oacceptabla humanitära konsekvenser. Det är det som Oslodeklarationen handlar om. Det ska vara så heltäckande som möjligt i bägge dessa hänseenden.

Vi är inte, på det sätt som Kalle Larsson är, inriktade på att på det ena eller andra sättet behandla svenska vapensystem. Sin destruktiva inställning till svensk försvarspolitik kan han ge uttryck för i något annat sammanhang.

Anf. 33 EMMA HENRIKSSON (kd):

Fru talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Maria Larsson.

Vi har från Sveriges Kommuner och Landsting, som har gjort en undersökning nyligen, fått höra att arbetet med att vidta åtgärder för att öka tillgängligheten i samhället inte riktigt går i den takt som vi kan önska.

Jag skulle vilja ställa min fråga särskilt med tanke på situationen för de barn som har funktionshinder och också har ett växelvis boende.

I veckan har vi hört talas om tioåriga Samuel som är döv. Precis som de andra barnen på Manillaskolan har han rätt till skolskjuts för att kunna ta sig till den skola som kan ge honom den utbildning som han behöver. Men eftersom Samuels föräldrar har separerat kan han inte längre få skolskjuts när han bor hos den förälder som han inte är skriven hos.

I alla andra sammanhang lyfter vi fram vikten av att föräldrar faktiskt delar på ansvaret och vårdnaden av barnen. Det tycker vi ska uppmuntras även för de barn som har funktionshinder.

Min fråga till statsrådet är i vilken mån som denna problematik har lyfts fram i de samtal som har förts med Sveriges Kommuner och Landsting?

Anf. 34 Statsrådet MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Tack för frågan. När det gäller skolskjutsproblematiken finns det en praxis som har utvecklats bland Sveriges kommuner. Om föräldrarna har delad vårdnad och bor i samma kommun erhåller barnet skolskjuts också vid växelvis boende. Om föräldrarna bor i olika kommuner erhåller barnet skolskjuts bara från den kommun där skolan ligger.

Detta är en särskild problematik när det gäller barn med funktionshinder eller funktionsnedsättning och som ibland går i specialskolor, precis som har beskrivits här. Detta ligger inom ramen för det som man tittar på inom Skollagsutredningen just nu och som inte ligger inom mitt departement. Där kanske det kommer förslag till lösningar.

När det gäller tillgänglighetsarbetet, som Emma Henriksson också så tydligt tar upp, vill jag säga att det, trots den plan som lades fast i riksdagen år 2000, går i alldeles för långsam takt att undanröja enkelt avhjälpna hinder. Vi vet att det som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning i regel blir bra för alla. Därför har vi försökt att sätta högsta fart på detta arbete.

Anf. 35 EMMA HENRIKSSON (kd):

Fru talman! Det är glädjande att höra att det är ett ökat tempo när det gäller de generella frågorna och särskilt att man tittar på de frågor som gäller barn som har särskilda behov.

Problematiken i detta fall är att både kommunen där barnet bor och kommunen där barnet inte bor kan hänvisa till lokaliseringsprincipen och säga att de inte betalar, och barnet kommer i kläm.

Det skulle därför vara intressant att höra om det finns några särskilda direktiv till Skollagsutredningen, även om jag vet att det inte är ministerns ansvarsområde, om vad man särskilt kan göra för att lösa dessa

Anf. 36 Statsrådet MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Dessvärre kan jag inte direktiven till Skollagsutredningen utantill eftersom den inte ligger inom mitt departement. Jag ber att få hänvisa den frågan vidare.

Men jag skulle gärna vilja säga någonting om vikten av att faktiskt se till att det nu sker saker ute i alla kommuner i fråga om ökad tillgänglighet. Oavsett var barn med funktionsnedsättning bor behövs det en ökad tillgänglighet till samhällets institutioner, butiker och olika serviceinrättningar. Därför har vi nu gjort ett handslag med Sveriges Kommuner och Landsting som har gjort den utredning som det hänvisades till i början men som också har gått in i ett aktivt arbete för att informera kommunpolitiker och informera fastighetsägare om att vi faktiskt har en lagstiftning som säger att vi ska undanröja alla enkelt avhjälpta hinder till 2010. Så vi går tillsammans med Sveriges Kommuner och Landsting för att faktiskt få till stånd resultat i detta arbete.

Valet i Serbien

Anf. 37 JAN R ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag riktar min fråga till utrikesminister Carl Bildt.

Den 11 maj hölls nyval i Serbien, och det var femte gången på ungefär två år som serberna gick till valurnorna. Situationen i stora delar av västra Balkan är fortfarande något instabil. Trots att valet hölls under demokratiska och fredliga former kvarstår många frågor efter att valresultatet stod klart.

Det positiva var dock att den EU-vänliga falangen fick ett starkt stöd. Vi får se hur det går med regeringsbildningen. Det är dock inte säkert att den EU-vänliga falangen får möjlighet att bilda regering, därav min fråga.

Sverige har ett, enligt mig, väldigt gott anseende på Balkan, och givetvis följer med detta också ett stort ansvar och stora möjligheter.

Min fråga till utrikesminister Carl Bildt är vad man avser att göra för att så att säga stabilisera och hindra att serberna blir isolerade som de tidigare många gånger har blivit.

Anf. 38 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Serbien är en demokrati. De har hållit, som påpekas, sina val. De har nu hållit ett parlamentsval. Det har resulterat i ett i förhållande till opinionsundersökningarna, om man nu ska använda sådana begrepp, mycket bättre resultat för de Europa-, demokrati- och reformvänliga krafterna och ett något sämre för de radikala nationalisterna. Detta till trots är regeringsbildningen högst osäker. Det står just nu och väger nere i Belgrad, och jag tror att det kommer att stå och väga ett bra tag framåt.

Vi kan inte påverka, och ska inte påverka, regeringsbildningen i en annan europeisk demokrati. Men vi kan påpeka en del av konsekvenserna. Skulle det vara så att Serbien väljer att isolera sig från det europeiska

Frågestund

samarbetet kommer detta att få negativa konsekvenser framför allt för Serbien självt men självfallet också för regionen i dess helhet.

Vår roll i detta sammanhang kanske är att i olika kontakter på bredden av det serbiska samhället och med stöd av kolleger inom EU-kretsen påpeka dessa konsekvenser. Sedan är det upp till det serbiska parlamentet självt att fatta sina beslut.

Anf. 39 JAN R ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Denna del av världen har en ganska stökig tradition. Därför tror jag att det är viktigt, som visades före valet, att EU kan visa på möjligheter för Serbien att närma sig Europa i rent konkreta termer.

Min fråga är därför om det finns andra tankar på hur man skulle kunna gå vidare och ta ett andra steg som skulle kunna bygga på de avtal som redan är på gång och de diskussioner som förs mellan EU och Serbien och andra delar av Balkan.

Det blir lätt ett moment 22 när man pratar om politiken, det vill säga att det som kan tyckas vara en god princip blir dess motsats när det kommer till kritan. Därför är jag givetvis intresserad av att höra hur utrikesministern ställer sig i dessa frågor.

Jag tror att det är viktigt att presentera konkreta åtgärder, för politiken där ser annorlunda ut än den gör här.

Anf. 40 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Jag kan mycket väl hålla med om detta. Men jag tror att vi nu befinner oss i ett läge där vi i första hand måste avvakta regeringsbildningen i Belgrad. Sedan får vi se hur den utfaller. Vi kan inte göra så mycket för att påverka den regeringsbildningen, och inte heller ska vi göra så mycket så att det ser ut som att vi påverkar den.

Men jag kan väl nämna att jag i andra mer kulturellt inriktade sammanhang kommer att besöka Belgrad nu under helgen. Det är klart att jag utnyttjar möjligheten till också mindre kulturellt inriktade kontakter under de dagarna.

Patientsäkerheten för personer med psykiska problem

Anf. 41 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Min fråga riktas till socialministern. Regeringen gör mycket som är bra för att garantera patientsäkerheten. Men det finns ett område som oroar mig. Jag tänker då på de människor som söker hjälp för psykiska problem. Om de har otur kan de hamna i vad som ibland kallas för terapidjungeln. Vem som helst kan ju i dag kalla sig för terapeut och få människor att avslöja sina innersta hemligheter och ta betalt för det. Det finns ingen tystnadsplikt. En missnöjd klient har ingen att klaga hos.

Dessa mer eller mindre privatutbildade terapeuter kan använda titeln auktoriserad samtalsterapeut. Det är inte lätt för en hjälpsökande person att känna till skillnaden mellan en legitimerad psykoterapeut och en auktoriserad terapeut. Det innebär att en person som mår dåligt kan hamna

hos någon som inte är kompetent att lösa problemen utan som i stället förvärrar situationen.

Min fråga är: Känner ministern till terapidjungeln, och finns det några planer för att komma till rätta med detta problem?

Prot. 2007/08:117

22 maj

Frågestund

Anf. 42 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Den fråga som Lars-Ivar Ericson tar upp gäller dessvärre ganska mycket av psykiatrin. Det är ju många olika skolor och väldigt många olika vårdideologier som ligger bakom de inriktningar som finns runt om i vårt land. Det här är någonting som vi har identifierat i arbetet med den proposition om psykiatrin som ska presenteras i höst.

Vi behöver mer av vetenskap och beprövad erfarenhet – alltså evidensbaserad vård – också inom psykiatrin. Någonting annat hade inte accepterats inom andra medicinska områden. Men just på det psykiatriska området har detta i alltför stor utsträckning accepterats. Det här tittar vi naturligtvis på i arbetet med den kommande propositionen.

Anf. 43 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Tack för svaret, ministern! I Sverige har vi näringsfrihet. Det innebär att det under de senaste åren har vuxit fram en terapiindustri där man mot höga avgifter utbildar människor till samtalsterapeuter och coacher. Sedan kan väl någon kalla sig för diplomerad, certifierad, auktoriserad eller till och med ackrediterad. Vägen är då öppen för olika former av kvacksalveri och luredrejeri. Det är naturligtvis svårt för allmänheten att hitta rätt bland alla dessa terapier.

Jag hoppas att Patientsäkerhetsutredningen kan komma med förslag till lagändringar så att det blir möjligt att kontrollera eller förbjuda en del av de utbildningar som i dag medverkar till att terapidjungeln och de problemen alltmer tättnar.

Anf. 44 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att klargöra att det naturligtvis finns terapier som kanske inte kräver det yttersta av kunnande, alltså där du och jag som friska och arbetsföra behöver någon att med jämna mellanrum samtala med och att det kan så att säga få fungera utan betydande restriktioner.

Men när det gäller det som är mer allvarligt – när det finns personer som ska ge råd, vård och behandling till människor som tillhör de allra sköraste i vårt samhälle – är det naturligtvis väldigt viktigt att man kan lita på att den person man möter har nödvändigt kunnande och att man lutar sig mot det främsta kunnande som finns just för att man ska kunna få hjälp, stöd och behandling som gör att man fungerar bättre.

Regeringens försvarspolitiska bedömningar

Anf. 45 EVA SONIDSSON (s):

Fru talman! Min fråga anknuter till det som Peter Hultqvist tidigare tog upp. Men jag ställer min fråga till försvarsministern.

Precis som Peter påpekade har under den senaste veckan såväl försvarsministern själv som utrikesministern och statsministern uttalat sig

om försvarets inriktning. Frågan har gällt huruvida ÖB gör en annan tolkning av omvärldsläget än Försvarsberedningen har gjort.

Försvarsutskottets moderata ledamöter går i dag ut i medier och kritiserar hastverk och oordning som en följd av den bakläxa som ÖB fått, senast av försvarsministern.

Uttalandena och åsikterna kring detta har minst sagt skilt sig åt. Min fråga till ministern är helt enkelt: Vem av ministrarna har rätt?

Anf. 46 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Jag har precis som Carl Bildt tittat på berörda dokument. Jag har läst Försvarsberedningens betänkande och hört deras presentationer. Jag har tittat på det Mustdokument som det också hänvisas till.

Jag drar, precis som jag redovisade på förra torsdagens presskonferens, samma slutsats som mina ministerkolleger. Det finns inga substantiella skillnader i de här dokumenten som motiverar en omsvängning.

Försvarsberedningen är parlamentariskt sammansatt. Där finns experter av olika slag, civila och militära. De tar fram en grund. I december var det en säkerhetspolitisk grund, en omvärldsanalys. Nu i juni kommer man att dra slutsatser när man tittar på dimensioneringen och uppgiften för försvaret. Det är ett av de underlag som sedan kommer att användas som grund för regeringens inriktningsproposition för försvaret under hösten.

Till detta kommer också annat. Där finns underlag från Försvarsmakten och där finns genomförandegruppen för materielfrågor, så jag kan lugna frågeställaren. Jag är säker på att det var en sådan oro hon kände när hon ställde sin fråga. Carl och jag är i denna liksom i andra frågor fullständigt kongruenta.

Anf. 47 EVA SONIDSSON (s):

Fru talman! Då måste jag fråga hur det stämmer överens med försvarsministerns uttalande, att anmärkningsvärt och intressant är att Försvarsmakten presenterar en helt annan Rysslandsbild än Försvarsberedningen gjorde så sent som i december, eller med statsministerns uttalande: Jag tror inte att han kommer att vidhålla att han har någon annan säkerhetspolitisk bedömning än den som Försvarsberedningen givit uttryck för.

Man kan bara konstatera att oenigheten ser ut att vara stor inom regeringen. Alla kan vi se att det händer mycket i Ryssland. Det är oroande. Och visst kan väl alla undra vad det på sikt betyder.

Jag undrar fortfarande eftersom jag inte tycker att försvarsministern har gett ett svar: Vilken minister gör rätt bedömning av försvarets inriktning?

Anf. 48 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Eva ska få led två i svaret. Det första är att jag har läst båda dokumenten. Jag drar precis samma slutsats som Carl Bildt. Det finns inga avgörande skillnader.

Vad den kommentar som Eva här återgav gällde var att Försvarsmakten själv i ett dokument, som Peter Hultqvist refererade till, sade att man gjorde tolkningen att det var en skillnad. Huruvida detta är deras tolkning är inte upp till mig eller till Carl eller någon annan att svara på.

Jag konstaterar att man i dokumenten är mycket eniga, samstämmiga, i beskrivningen av bilden och utvecklingen i vårt närområde. Försvarsberedningen jobbar nu vidare och kommer om tre veckor att presentera sina slutsatser vad gäller inriktning och dimensionering för försvaret. Det är säkert en bra grund för att sedan gå vidare under hösten och bereda en proposition. Så är det. Jag har läst bägge dokumenten. Vi ser inga avgörande skillnader. Sedan har Försvarsmakten själv gjort ett sådant konstaterande – två separata frågor och därav svar i två led.

Sjukvårdsköerna

Anf. 49 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Svensk sjukvård kännetecknas av en paradox. I de flesta internationella mätningar ligger vi i topp när det gäller medicinska resultat och i botten när det gäller tillgänglighet. Enkelt uttryckt: Vi har långa köer i den svenska sjukvården.

I början av året kom Socialstyrelsen med en rapport, en utvärdering, av den nationella vårdgarantin som visade att en tredjedel av landets patienter får vänta längre än de 90 dagar som vårdgarantin stadgar på att få sin behandling inom specialistsjukvården. Inom parentes sagt är för övrigt de landsting som har de längsta köerna socialdemokratiskt styrda.

Jag skulle vilja fråga socialministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att korta köerna i den svenska sjukvården och se till att patienten får vara i centrum, inte i väntrum.

Anf. 50 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Den fråga som Tobias Krantz tar upp är naturligtvis av utomordentligt stor betydelse. Och precis som Tobias Krantz säger är det så att förtroendet för kvaliteten i svensk hälso- och sjukvård är utomordentligt högt. Däremot har vi problem när det gäller tillgängligheten.

Jag tror inte att det finns bara ett svar på frågan om att åtgärda de långa köer vi har, utan det fordras en hel räckta åtgärder för att åstadkomma det här.

Regeringen har gjort en del saker som till exempel berör vad vi kallar för öppna jämförelser – alltså detta med att jämföra till exempel köer mellan olika sjukhus och olika landsting.

Ingen vill ligga längst ned, utan alla strävar efter att komma upp. Då får vi in ett moment som gör att man tittar på dem som lyckats bäst och lär sig av dem. Det tror jag är betydelsefullt.

Vi har genomfört en förstärkning av läkarutbildningen, som vi presenterade i budgeten. Kommuner och landsting får också ökade resurser från staten i form av, för närvarande, 1,75 miljarder kronor per år för detta.

Anf. 51 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Ni har en diger agenda för att attackera vårdköerna, och det är alldeles utmärkt.

Folkpartiet har i början av året presenterat ett antal förslag på hur vi ska kunna gå vidare med att bekämpa vårdköerna. Det handlar bland annat om ersättning vid inställda operationer. Det handlar om att ta kraft-

tag mot landsting som inte informerar om hur vårdgarantin fungerar. Det handlar också om att skapa ekonomiska drivkrafter för att det ska bli lönsamt för landstingen att korta köerna. I dag finns det en del landstingsbyråkrater som gärna ser att folk står i kö därför att det minskar kostnaderna för de egna landstingen. Då sätter man inte patienten i centrum.

Jag skulle vilja fråga socialministern om det finns tankar och idéer om att skapa ekonomiska drivkrafter för att göra det lönsamt för landstingen att korta köerna.

Anf. 52 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Ja, det gör det förstås. En väldigt viktig åtgärd som vi håller på att titta på är att förbättra ersättningssystemen, alltså att pengarna följer till verksamheter som fungerar väl och att man därmed får ekonomiska incitament.

En annan sak är att vi har tagit emot en utredning som handlar om vårdval för att stärka patientens ställning i förhållande till olika möjliga vårdgivare. Det är någonting som finns i Halland, som är på väg i Skåne, i Västra Götaland, Stockholm, Västmanland, för att ta några exempel, och som jag tror driver på den här utvecklingen.

Patientdatalagen, som riksdagen fattar beslut om och som ska införas vid halvårsskiftet, tror jag också kan spela roll. Sedan har vi frågan om vårdgarantin som utreds för närvarande för att se om vi ytterligare kan stärka effekterna av vårdgarantin, som ju handlar om en överenskomst mellan staten och kommunerna. Men frågan är: Behöver vi sätta ytterligare kraft bakom orden så att det här blir verklighet för de många patienterna? Jag är inte nöjd med dagens situation. Ytterligare åtgärder fordras.

Torskfiskekvoterna i Östersjön

Anf. 53 ISABELLA JERNBECK (m):

Fru talman! Mot bakgrund av den intensiva mediedebatt som de senaste åren förts om EU:s fiskepolitik i allmänhet och torsken i Östersjön i synnerhet skulle jag vilja ställa en fråga till jordbruksminister Eskil Eriksdotter: Hur avser jordbruksministern att agera så att EU:s ministerråd beslutar om torskfiskekvoter i Östersjön som är i linje med de vetenskapliga rekommendationerna?

Anf. 54 Jordbruksminister ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! Grunden för att vi ska få livskraftiga fiskbestånd i alla delar av unionen och i dess vatten är att alla lever efter de överenskommelser som vi tillsammans träffar. Tidigare har några kraftigt överutnyttjat sin tilldelning, innebärande att man har, för att tala klartext och använda ett hårt ord, tjuvfiskat och gjort det med sådana metoder att vi andra inte har fått den tilldelning som vi kanske är berättigade till.

Nu har vi vidtagit åtgärder, förbättrat kontrollen, men också sett till att implementera kontrollen i, vågar jag påstå, alla de vatten som berör Sverige och svenskt fiske. Det innebär att vi faktiskt ser en något ljus-

nande situation för den fisk som är viktig för oss. Den är viktig för oss, dels därför att den är hälsosam, dels därför att den är god.

Prot. 2007/08:117
22 maj

Anf. 55 ISABELLA JERNBECK (m):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret. Ministerrådet har flera år i rad beslutat om torskfiskekvoter som kraftigt överstigit de vetenskapliga råden. Minskar torsken till en viss kritisk nivå försvinner förmågan till återhämtning. Exempel på det här finns i Grand Banks utanför Newfoundland där ekosystemet har förändrats och torsken försvunnit. Där är det nu omöjligt att återinföra torsken. Havsfiskningsrådets rekommendation är torskfiskeförbud. Det skulle innebära en fördubbling av torskbestånden inom ett år.

Min förhoppning är att jordbruksministern tar till sig de här synpunkterna.

Anf. 56 Jordbruksminister ESKIL ERLANDSSON (c):

Fru talman! När jag går in i förhandlingar är grunden självklart den vetenskapliga rådgivningen. Men jag är angelägen om att vara med i förhandlingarna därför att vår medverkan bidrar till att vi får beslut som kommer så nära de vetenskapliga råden som möjligt. Så var det icke tidigare när den svenska regeringen företrädde av sådana som inte hade mandat att fullfölja förhandlingarna. Därtill har vi fått en kontroll som är av sådan natur att jag vågar påstå att tjuvfisket nu är på en minimal nivå.

Utredningen om papperslösas rätt till vård

Anf. 57 MAGDALENA STREIJFFERT (s):

Fru talman! I tisdags hade kammaren en debatt om socialförsäkringsutskottets betänkande med anledning av propositionen om hälso- och sjukvård för asylsökande med flera. Huvudsyftet med förslaget är att stärka rättigheterna för asylsökande. Det kom till stora delar att handla om papperslösas rätt till vård. Det är en fråga som – det fick vi veta när propositionen lades på riksdagens bord – ska fortsätta att beredas i Regeringskansliet. Vi socialdemokrater anser att detta är en oerhört angelägen fråga, och vi välkomnar den utredning som regeringen har aviserat.

När vi i oppositionen i debatten frågade hur utredningen skulle se ut och när den skulle tillsättas fick vi först veta av de borgerliga debattörerna att migrationsministern skulle svara på de frågorna. Men när vi sedan frågade migrationsministern hänvisade han till socialministern. Det kan tyckas att det var synd att socialministern, i stället för att vara i kammaren, åt tårta på Drottninggatan, men jag kanske kan få svar på mina frågor nu. När kommer utredningen om papperslösa att tillsättas? Hur kommer direktiven att se ut?

Anf. 58 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag följde den debatten åtminstone delvis. Jag tror att det är väldigt viktigt att klara ut att den debatten fördes så att säga på sina egna meriter, utifrån en överenskommelse som tidigare har funnits mellan Sveriges Kommuner och Landsting och regeringen. Nu kodifierades detta.

Frågestund

Det finns väldigt viktiga frågor som kvarstår att behandla, som handlar om personer som lever gömda eller som är papperslösa i vårt samhälle. Det har med all rätt uppstått en väldigt viktig debatt om deras rättigheter och möjligheter att få vård.

Det är då viktigt att säga att ingen kan nekas akut vård i Sverige på svenska sjukhus. Däremot är den inte subventionerad för den som inte har rätt att uppehålla sig i landet.

Jag tycker att det finns skäl att se över lagstiftningen och förändra den så att vi får den mer generös, ytterst naturligtvis för de personer som är berörda men också för att få klara besked till vårdpersonalen som annars har att hantera väldigt svåra etiska dilemman.

Anf. 59 MAGDALENA STREIJFFERT (s):

Fru talman! Nu fick jag inte riktigt svar på frågan om när utredningen kommer att tillsättas och hur direktiven ser ut. De barn som lever gömda och vars föräldrar inte har varit inne i en asylprocess får inte vård i samma omfattning som andra barn i Sverige i dag. De lyder i stället under samma regler som vuxna papperslösa.

Vi socialdemokrater anser att frågan om att ge alla barn oavsett status i Sverige vård på lika villkor borde ges förtur i den utredning som förhoppningsvis är på gång. Kanske får jag veta lite mer när utredningen tillsätts och hur direktiven ser ut. Det är en ganska okomplicerad fråga att ge alla barn i Sverige vård på lika villkor och kan kanske behandlas lite tidigare.

Anf. 60 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Jag vill säga att jag är glad att Socialdemokraterna hamnat i opposition, för då får man tillfälle att ompröva sin politik. Det har Socialdemokraterna fått tillfälle att göra på det här området. Man har styrt Sverige under en lång följd av år och stått för en politisk inriktning. Nu efter valet har man tänkt om, och det är jag väldigt glad för.

Vi bedriver ett arbete på Socialdepartementet som går ut på att hitta kloka direktiv som bör leda till att vi ser över den här frågan utifrån hur situationen faktiskt ser ut. Hur ser situationen ut i olika landsting och på olika sjukhus? Hur hanteras den här frågan på den regionala nivån? Vi behöver titta på hur många personer som det kan handla om och vilken form av lagstiftning vi borde ha.

Här finns fortfarande ett beredningsarbete att göra och diskussioner mellan partierna innan vi kan presentera direktiven. Men det finns ett utkast framme, och arbetet med att hitta vägar för att komma vidare i den här frågan går i gång. Det är en fråga om humanitet.

Klustervapen

Anf. 61 PETER RÅDBERG (mp):

Fru talman! Jag får väl plåga utrikesminister Carl Bildt med ännu en fråga om klustervapen.

Positionerna i Dublin en vecka in i förhandlingarna är fortfarande som de var på Nya Zeeland i februari månad, nämligen att det ska bli ett totalförbud av klustervapen, då inklusive bombkapsel 90.

Riksdagen har, som Kalle Larsson sade alldeles nyss, verkat för ett heltäckande förbud av klustervapen i enlighet med Oslodeklarationen. Och heltäckande betyder väl ändå att bombkapsel 90 ingår?

Då kommer frågan en gång till: Vad kommer Sverige att välja? Kommer Sverige att rösta ja eller nej när ett sådant här förslag med stor sannolikhet kommer att framläggas i Dublin om en vecka?

Anf. 62 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Låt oss se när vi kommer dithän. Men låt mig bara erinra om vad jag sade inledningsvis, att ett heltäckande förbud strävar vi efter, och det kan vi bara uppnå inom FN.

Dilemmat med Dublinarbetet, som vi stöder, är att det inte omfattar de som har de farligaste klusterbombarna, som använder klusterbomber och som har använt klusterbomber de senaste decennierna. Det omfattar bara andra nationer, inklusive Sverige.

Sedan får vi se hur långt vi kommer i det sammanhanget. Det vet vi ännu inte i dag. Vi har en i allt väsentligt gemensam linje med de andra nordiska länderna och de andra västeuropeiska länderna och ska försöka få ett rimligt resultat. Sedan ska vi försöka föra detta resultat vidare in i den FN-process som är den enda process som faktiskt kan få de länder, utan att nämna dem vid namn, som har använt klusterbomber och som har orsakat dessa problem att omfattas av ett sådant förbud.

Jag vill bara erinra om att det svenska försvaret inte har använt och inte avser att använda några klusterbomber.

Anf. 63 PETER RÅDBERG (mp):

Fru talman! Heltäckande är väl ändå heltäckande. Jag vet inte hur man kan föra en diskussion om begreppet heltäckande. Det borde väl vara ganska klart vad det ordet står för.

Carl Bildt sade så här under interpellationsdebatten för ett par veckor sedan om hur många klustervapen vi har i Sverige: ”Antalet är sekretessbelagt, men jag kan i alla fall bryta mot lagen och säga att det handlar om ett enstaka tiotal.”

Carl Bildt, det kommer alltså med stor sannolikhet att bli ett totalförbud mot klustervapen där bombkapsel 90 kommer att ingå. För det första erkänner utrikesministern att vi bara har ett tiotal klustervapen. Med ett tiotal klustervapen kan vi ändå inte försvara Sverige. För det andra är de gamla och kommer säkert att skrotas. För det tredje har regeringen sagt att vi inte kommer att använda några klustervapen vare sig internationellt eller nationellt.

Då borde frågan vara ganska enkel: Varför kan inte Sverige, om det skulle bli ett totalförbud, säga ja till det?

Anf. 64 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Som jag har upprepat några gånger är min och regeringens inriktning framför allt att åstadkomma ett förbud för dem som använder och har dessa klustervapen, som har använt dem i Libanon, på Balkan eller på andra ställen eller de klustervapen som är upptagna på den lista som bland annat Human Rights Watch har lagt fram och som driver de här förhandlingarna.

Vi är inte framför allt inriktade på att erodera det svenska försvaret. Och jag skulle inte tro, men det är ingenting som är utgångspunkt för en förhandling, att det resultat som kommer fram vid Dublinkonferensen kommer att omfatta allting. Det är en definitionsfråga vad som omfattas, och det är en definiering med en viss noggrannhet. Vi får se vad definitionen blir och får sedan ta det som kommer ut ur Dublinprocessen och föra in det i FN-processen och se om vi kan få någonting som blir heltäckande. Heltäckande måste ju rimligtvis avse de som har stora mängder klustervapen, som använder klustervapen och som har åstadkommit det humanitära lidandet. Åtminstone vad jag vet tillhör Sverige inte riktigt den kretsen.

Nedskärningarna inom försvaret

Anf. 65 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern som inte berör tolkningen av olika dokument. Den handlar om nedskärningarna i försvaret. Det är ett faktum att under de senaste årtiondena har det svenska försvaret varit föremål för stora nedskärningar, oavsett regering.

Det är naturligtvis positivt om nedskärningar kan ske på grundval av stabilitet i omvärlden. Men när vi nu är nere och prutar till och med i frivilliga organisationer som hemvärnet är det enligt min mening fara å färde.

Jag noterade att försvarsministern i början av veckan hade ett sammanträffande i Skagen med de andra nordiska försvarsministrarna. Sverige och Finland är ju inte medlemmar i Nato medan Danmark och Norge är det. Och alliansregeringen har tydligt deklarerat att frågan om Nato-medlemskap inte är aktuell.

Jag vill fråga försvarsministern hur han ser på möjligheterna till ett ökat nordiskt samarbete på försvarsområdet i ett läge där vi i Sverige är så hårt trängda att vi till och med är nere och petar i hemvärnsorganisationen.

Anf. 66 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Det var flera frågor i en.

Det första är att regeringen inte har gjort någon besparing alls på förbandsverksamheten, som är det som nu diskuteras, där det finns ett underskott på 1 ½ miljard som uppkommit det senaste året. Det är inte heller så att uppgiften har förändrats och att kostnaderna därmed skulle öka, utan det är fråga om att vi behöver en förbättrad ekonomistyrning, och den jobbar vi nu under våren tillsammans med Försvarsmakten på att styra upp.

Det andra som frågeställaren tar upp är möjligheten till nordiskt samarbete, och det är något som är oerhört viktigt. Det är viktigt för att vi ska kunna använda våra pengar effektivare. Det säger sig självt att om man ensam utvecklar ett materielsystem kostar det mer än om man delar på utvecklingskostnaden. Om man anskaffar fler tillsammans med andra sjunker styckkostnaden. Men det är också viktigt operativt. Vi kan ha en bredare och djupare operativ förmåga om vi samarbetar. Ett exempel är att om vår materiel skiljer sig åt får vi svårare att samverka i internationella insatser. Men här handlar det om att vi framöver kommer att sam-

Anf. 67 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Som gammal vän av nordiskt samarbete välkomnar jag verkligen det som försvarsministern säger här. Jag tror också att vi är eniga om att det kan behövas en skärpt ekonomistyrning inom försvaret.

Men jag undrar: Ser försvarsministern några komplikationer med det faktum som jag åberopade i mitt första inlägg, att två av länderna är medlemmar i Nato och att två inte är det i ett läge där Sverige inte har någon som helst avsikt att aktualisera ett Natomedlemskap?

Anf. 68 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Tavlans ram utgörs av de säkerhetspolitiska vägval som de nordiska länderna har gjort. Norge är medlem i Nato men inte i EU. Sverige och Finland är medlemmar i EU men inte i Nato. Danmark är medlem i båda, men med ett undantag än så länge för det försvarspolitiska samarbetet inom EU. De enda tre av våra riktiga grannländer som är medlemmar fullt ut i bägge är de baltiska länderna. Men tavlans ram är denna. Vi har gjort olika vägval. Men vi kan fylla tavlan och målningen med oerhört mycket mer av detaljer, av djup, av färg, av perspektiv. Och vi kan måla den tillsammans, så att vi dels förbättrar vår ekonomiska effektivitet, använder pengarna bättre, dels ser till att vi får en gemensamt bredare förmåga, inte minst vid internationella insatser. Här finns mycket att göra. Som jag sade gäller det gemensam utveckling, gemensam anskaffning, gemensamt underhåll, gemensam utbildning, gemensam övning och byggande av gemensamma förband för internationella insatser.

Vi delar värdegrund i Norden. Det är ett oerhört bra fundament att stå på när man inleder en djupare försvarspolitisk samverkan.

Lungscreening för kvinnor

Anf. 69 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Jag vill ställa min fråga till folkhälsominister Maria Larsson.

Det är tyvärr så att lungcancer har blivit den vanligaste dödsorsaken i cancer bland kvinnor. Den har till och med gått om bröstcancer som tidigare har varit den vanligaste formen. Det som gör saken så allvarlig är att man har kunnat se att kvinnor behandlas sämre än män inom vården. Det har inte riktigt sjunkit in att det till och med är större risk för en kvinna att drabbas av lungcancer än för en man.

Jag tror att det behövs mycket mer av screening, som det kallas, alltså att man tittar på lungorna hos kvinnor som befinner sig i riskgruppen. Då skulle man kunna upptäcka cancer i ett tidigt stadium. Jag tror att det även handlar om snabb behandling för ökad överlevnad.

Jag undrar om regeringen tänker göra något på det här området, för det handlar om väldigt många kvinnors liv.

Anf. 70 Statsrådet MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Tack för frågan, Hillevi Larsson. Det är alldeles riktigt, som frågeställaren säger, att lungcancern ökar mest bland kvinnor. Det är sorgligt och naturligtvis ett resultat av rökning som har varat under många år. Det är en starkt bidragande orsak till cancers utveckling. Kvinnor i min generation började röka tidigt och kämpade för rökutor i skolorna, och i dag ser vi resultatet. Det är otroligt tråkigt.

Också KOL ökar bland kvinnor. Det är en alarmerande utveckling.

En av de allra viktigaste saker som vi måste göra är att öka insatserna när det gäller tobaksprevention, som är så central. Att inte börja röka alls är det bästa sättet att aktivt gardera sig mot att inte få lungcancer. Där sätter vi in väldigt mycket arbete nu, för vi ser fortfarande att det är fler unga tjejer än unga killar som börjar röka.

Även om vi har bra statistik totalt sett har vi en miljon rökare i landet, så här finns mycket mer att göra.

När det gäller screeningen ber jag att få återkomma i nästa svar.

Anf. 71 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Det är riktigt att det viktigaste man kan göra inför framtiden är att se till att människor inte börjar röka. De flesta uppger att de har börjat röka i 15-årsåldern eller till och med ännu tidigare, och sedan får man leva med konsekvenserna av detta. Det är lätt att börja och svårt att sluta.

Man måste komma bort från skuldbeläggandet av rökarna som genomsyrar samhället och även vården, det vill säga att man lite får skylla sig själv. Det tänkesättet har vi inte när det gäller konsekvenser av övervikt, alkoholmissbruk och andra livsstilsrelaterade sjukdomar. Självklart ska alla få likvärdig vård. Jag tror dessutom att man skulle kunna uppmuntra en del att dra ned på rökningen eller sluta om man ser att det går att behandla cancer men att man då måste lägga om livsstil. Man skulle kunna rädda många liv på det sättet.

Anf. 72 Statsrådet MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det inte handlar om att skuldbelägga. Det handlar om att skapa ett system i vårt land som gör det svårt att börja och lätt att sluta. Då krävs det till exempel att vi kan upprätthålla en mycket bättre ålderskontroll ute i handeln när det gäller försäljning av tobaksvaror till unga människor. Hälften av 15-åringarna kan utan problem köpa snus och cigaretter i dag. Det är inte rimligt. Därför har vi en utredning som just nu tittar på hur vi kan komma till rätta med att upprätthålla legitimiteten för lagstiftningen.

Hälso- och sjukvården måste arbeta mycket mer preventivt med motiverande samtal, med möjlighet att erbjuda rökavvänjning i varje skede när man söker för försämrad hälsa och med att våga ta upp de livsstilsrelaterade frågorna på ett mycket tydligare sätt. Det sker på många håll, men det sker inte på alla vårdcentraler. Det är mycket centralt. Det ska som sagt vara svårt att börja och lätt att sluta. Det är den huvudinriktning vi har. Vi ska också ha en fungerande tillsyn.

Anf. 73 KENNETH G FORSLUND (s):

Fru talman! Om jag skulle ägna mig åt att tala med Hamas skulle jag inte kunna tala med den israeliska ledningen och inte heller med den palestinska ledningen. Så sade utrikesminister Carl Bildt i riksdagens utrikespolitiska debatt den 13 februari i år.

I veckan har vi fått reda på att den franske utrikesministern och det franska utrikesdepartementet har just dessa kontakter med Hamas som Urban Ahlin och Socialdemokraterna efterfrågade i den utrikespolitiska debatten. Fransmannen Kouchner säger: Vi måste tala om vi ska spela en roll.

Vad anser utrikesminister Carl Bildt? Är utrikesminister Kouchner i likhet med Urban Ahlin – som Carl Bildt uttryckte det i debatten den 13 februari – en Hamaskramare?

Anf. 74 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Bernard Kouchner är i dag i Betlehem. Jag sökte honom i ett annat ärende och har talat med honom men kanske inte just om detta. Jag har inte sett något uttalande av den arten heller.

Jag tror att vi från EU:s sida är rätt eniga om inriktningen. Vi inriktar oss på att stödja den förhandling som i dag pågår mellan den palestinske presidenten och den israeliske premiärministern och deras respektive förhandlingsteam. Vi vill inte göra något som rycker undan mattan för de samtalen. Vi ska inte ta kontakter som de inte anser vara förenliga med processen. Den palestinska försoningsprocessen är den palestinska sidans ansvar. Det förekommer andra kontakter, även om det inte är vi som bedriver dem, från framför allt Egyptens sida när det gäller förhandlingarna om Gaza. Inte heller där ska vi ägna oss åt att förstöra förhandlingsklimatet. Det är den inställning jag har. Jag kan försäkra att det också är den inställning Bernard Kouchner har som jag talade med om dessa saker så sent som för tio dagar sedan.

Anf. 75 KENNETH G FORSLUND (s):

Fru talman! Den svenske utrikesministern är inte den ende som talar med Kouchner. Det gjorde uppenbart också TT häromdagen. Det var då han sade att vi måste prata om vi ska kunna spela en roll. Jag som socialdemokrat tycker att det är en rimlig hållning. På måndag antar jag att ni får möjlighet att mötas när det är utrikesministermöte i EU. Vad kommer Carl Bildt att säga till Kouchner då? Är han en Hamaskramare eller är det bra att Kouchner och det franska utrikesdepartementet går före och bryter EU-isen gentemot Hamas?

Anf. 76 Utrikesminister CARL BILDT (m):

Fru talman! Låt oss se vad diskussionen på måndag innebär. Men jag är rätt övertygad när jag i dag säger att jag inte tror att några sådana signaler kommer från den franske utrikesministern under diskussionen på måndag – och inte heller från någon annan. Vi kommer att koncentrera oss på att stödja den förhandlingsprocess som pågår.

I utrikesdebatten sade jag – och det är fortfarande så – att jag inte har några invändningar att tala med alla möjliga och omöjliga människor. Men jag vill inte göra sådant som jag tror försvårar en förhandlingsprocess. Det behövs en palestinsk försoningsprocess, men det är en process som måste drivas av de palestinska parterna. Vår uppgift är att med lika stor envetenhet och bestämdhet som försiktighet i stegen stödja förhandlingsarbetet direkt mellan israelerna och palestinierna och sedan hoppas att detta kan leda till fred.

Försvarets ekonomiska styrning

Anf. 77 ANNA KÖNIG JERLMYR (m):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Sten Tolgfors. De senaste månaderna har det blivit allt tydligare att försvaret lider av bristande uppföljning, prognos- och analysförmåga och en otillräcklig ekonomisk styrning. Statskontorets granskning från april i år bekräftar den bristande ekonomiska styrningen. Utöver det riktade Ekonomistyrningsverket under förra veckan allvarlig kritik mot försvarets förmåga att hantera den ekonomiska situationen.

Mot bakgrund av den uppkomna kritiken undrar jag: Hur kan försvarsministern agera för att myndigheten ska bli bättre på att styra sin ekonomi?

Anf. 78 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Låt mig först konstatera att kvaliteten i Försvarsmaktens verksamhet är mycket hög. Den operativa effekten i Sverige steg mellan 2006 och 2007. Kvaliteten i internationella insatser är också mycket hög. Det vi har haft problem med är just ekonomistyrningen. Jag noterar att överbefälhavaren själv, innan ESV-rapporten kom, signalerade att han välkomnade det arbete de skulle göra och att han var beredd att omfamna de slutsatser som Ekonomistyrningsverket kom fram till. Man har en brist på 1 ½ miljard i förbandsverksamheten. Man håller sin totala ram, men det finns utrymme för förbättringar. Det vi gör under våren är att tillsammans med Försvarsmakten ta fram en färdplan för ekonomisk balans. Den kommer till del att redovisas för riksdagen i budgetpropositionen i höst, och den kommer till del, när det gäller förmågepåverkande delar, gå in i inriktningspropositionen, alltså nästa försvarsbeslut, som riksdagen förmodligen kommer att få framåt december. Det är viktigt att koppla ihop ekonomi och verksamhet. Det ena är grund för det andra och långsiktig uthållighet i verksamheten.

Generaldirektören för Hsan

Anf. 79 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag ställer min fråga till socialminister Göran Hägglund. I Dagens Medicin står det att läsa att det finns krav på att Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds generaldirektör Annika Marcus måste avgå. Detta kräver Moderaternas sjukvårdspolitiska talesman i riksdagen, Cecilia Widegren.

En generaldirektör som inte tror på sin egen myndighet bör ta konsekvenserna av detta och lämna sin post, sade Cecilia Widegren, efter att Annika Marcus förklarat i Göteborgs-Posten att Hsan bör läggas ned och i stället bli en del av Socialstyrelsen.

Enligt Cecilia Widegren skulle hon i förrgår ha ett samtal med socialminister Göran Hägglund och ta upp sitt avgångskrav.

Annika Marcus säger själv att hon inte har en tanke på att avgå.

Har socialminister Göran Hägglund haft samtalet med Cecilia Widegren och har han förtroende för Annika Marcus efter detta samtal?

Anf. 80 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Ja, Cecilia Widegren och jag har samtalat. Ja, jag har förtroende för Annika Marcus. Hon kommer dock att avgå eftersom hennes förordnande går ut så småningom, men hon ska naturligtvis fullfölja sitt uppdrag.

Anf. 81 MARINA PETTERSSON (s):

Fru talman! Är det inte rimligt att en generaldirektör kan diskutera öppet hur patientsäkerhetsarbetet bäst kan organiseras? Jag undrar eftersom Annika har gått ut offentligt och pratat om detta.

Anf. 82 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Det här är alltid en mycket intressant debatt eftersom det är politiken som lägger fast vilka strukturer vi ska ha när det gäller Myndighets-Sverige och anställer de personer som ska utföra de uppgifter vi har. Men vi behöver alltid föra en diskussion om vi har rätt och om vi kan göra på något annat sätt för att effektivare uppnå de syften vi har – i detta fall att stärka patientsäkerheten. Det är självklart tillåtet att föra en diskussion.

Soldater i utlandstjänst och brott mot mänskliga rättigheter

Anf. 83 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern.

För drygt en och en halv månad sedan togs svenska folket på sängen av ett tv-program där det uppdagades att det hade förekommit tortyr i samband med fredsinsats i Kongo.

FN:s tortyrkommitté kritiserar nu Sverige bland annat för att det tog för lång tid innan det uppdagades. Kommittén kräver även tydliga instruktioner till svenska soldater i utlandet om hur de ska reagera när de misstänker angrepp.

Försvarsministern gick ut ganska snabbt i ett pressmeddelande och krävde att Försvarsmakten skulle återkomma. Har Försvarsmakten återkommit, och vad gör i så fall regeringen?

Anf. 84 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Tack, Rosita! Det var en mycket bra fråga. Jag kan försäkra att vi omedelbart gjorde en anmodan till Försvarsmakten där vi begärde besked om nya åtgärder för att säkerställa att detta inte skulle

kunna hända igen. Det gäller inte minst att stödja den enskilde soldaten med utbildning och tydligt regelverk.

Vad gör man om man upplever någonting som bryter mot mänskliga rättigheter eller humanitär rätt? Vad gör man om en officer, en överordnad, anses delaktig i detta? Var ska man rapportera när man har dubbla *chain of commands*, det vill säga när man har en orderkedja mot EU i det här fallet och en mot hemmaplan?

Jag kan glädja frågeställaren med att Försvarsmakten har lämnat ett ambitiöst svar på detta. Det är ett antal konkreta förslag till åtgärder som stärker utbildning och belyser rollen av rättsliga rådgivare i internationella insatser som har ambitionen att tydliggöra vart man ska rapportera och när och hur man ska agera om det, som i det fall som Rosita hänvisar till, en överordnad, en officer, utpekas som delaktig i någonting.

Det finns många nya konkreta förslag på gång från Försvarsmakten. De har verkligen tagit frågan på största allvar.

Anf. 85 ANDRE VICE TALMANNEN:

Vi hinner inte med någon följdfråga. Vi har i dag hunnit med 17 frågeställare. Jag tackar alla er som har ställt frågor och också alla fem ministrarna som har svarat på frågorna.

12 § (forts. från 10 §) **Ett starkare skydd mot diskriminering** (forts. AU7)

Anf. 86 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Elisabeth Svantesson från Moderaterna som en av representanterna för den borgerliga majoriteten i arbetsmarknadsutskottet om hon håller med om vad Eva Flyborg sade innan om att hon tycker att det är en rustik lag för jämställdheten. Som vi socialdemokrater ser det är det ett kvinnofientligt förslag. Det gäller också en hel del andra saker som ni beskriver som jämställdhetspolitik i betänkandet.

Jag ställde lite frågor till en tidigare representant för den borgerliga majoriteten och fick inte svar på dem. Jag kommer därför att upprepa en del frågor och hoppas att jag får svar från Elisabeth. I ert betänkande nämner ni att regeringens jämställdhetspolitik bland annat har varit en del i att försämra a-kassan. Jag undrar hur jämställdheten mellan kvinnor och män kan öka med en försämrad a-kassa.

Ni har också skrivit om andra saker. Hur kan jämställdheten öka mellan kvinnor och män med ett vårdnadsbidrag? Hur kan jämställdheten öka mellan kvinnor och män genom hushållsnära tjänster? Hur kan jämställdheten öka mellan kvinnor och män genom nystartsjobben?

Det är också viktigt att få svar på en del frågor nu när JämO kommer att försvinna och gå in i en ny myndighet och jämställdhetslagen kommer att försämrats. Det gäller hur ni ser på möjligheten för kvinnorna att få ett bättre arbetsliv och framför allt få rättvisa löner.

Anf. 87 ELISABETH SVANTESSON (m) replik:

Fru talman! Det är många frågor som Ann-Christin Ahlberg ställer till mig. Låt mig först säga att jag reagerar på att alla de tidigare replikerna

har skett i ett väldigt högt tonläge och med väldigt stora bokstäver. Det Ann-Christin Ahlberg nu lyfter fram är brödtext.

Jag uppfattade när jag läste Socialdemokraternas motion att man i grund och botten är väldigt positiv till lagstiftningen. I dessa replikrundor och diskussioner får man nästan en känsla av att lagen i sig är något negativt, men jag vet att Socialdemokraterna står bakom den.

När det gäller jämställdhet menar jag att en väldigt tydlig lagstiftning med en väldigt bra diskrimineringsersättning kommer att gynna kampen mot all osaklig löneskillnad. Osakliga löneskillnader är i dag förbjudet. Men om man i dag går till rätten och har en tvist får man oftast ett väldigt litet skadestånd.

Med diskrimineringsersättning kommer den kvinna eller man som har blivit utsatt för en lägre lön än en annan person med samma merit att kunna driva den frågan och få en ganska ordentlig ersättning för detta. Det tror jag är väldigt bra. Det är inte negativt för jämställdheten, tvärtom.

Jag vill också lyfta upp frågan lite. Jag menar att det är viktigt att läsa propositionen. Vi tar inte bort skyldigheten att upprätta planer, men vi ändrar periodiciteten. Alla företag ska fortfarande arbeta med aktiva åtgärder. Det är fortfarande så, fru talman, att alla företag är skyldiga att upprätta planer. Vi talar om periodiciteten. Det är viktigt.

Jag kan inte låta bli att fundera lite på att en före detta JämO, som nu är Socialdemokraternas talesperson i jämställdhetsfrågor, sade att det skulle kunna vara rimligt att ändra till två år. Min fråga till Ann-Christin Ahlberg är: Varför skulle tre år rasera hela svenska jämställdhetsarbetet, det vill säga att periodiciteten ändras så att det sker vart tredje år i stället för vartannat?

Anf. 88 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Vi kan säga så här till Elisabeth Svantesson. Det kan vara så att vi har ett högt tonläge i debatten. Men vi är inte positiva till vissa delar i lagen. Den jämställdhetslag som ska gå in i den nya diskrimineringslagstiftningen är en klar försämring för möjligheten att se till att kvinnors löner och villkor ska bli rättvisa och inte diskriminerande.

Det är en väldigt stor skillnad på att få något tillrättalagt efter ett eller tre år. Som flera fackförbund har sagt kan man få vänta ända upp till sex år. Det är kvinnor, Elisabeth Svantesson, som väntar på det. Om man ser till Unionens medlemmar sade de att genomsnittet är 2 000 kronor i skillnad mellan kvinnor och män i lön som man inte kan säga beror på något annat än osakliga skäl. Det måste väl ändå vara angeläget att rätta till det så fort som möjligt.

I dag ser vi hur det är med ett år och att det inte går tillräckligt fort. Är det inte ett steg tillbaka i jämställdhetsarbetet att utöka det till tre år? Är det inte ett steg tillbaka i jämställdhetsarbetet att ändra från 10 till 25 anställda? Det är en väldigt stor skillnad. Det är mer än en dubblering av perioden och även en fördubbling av storleken på företagen som man nämner, och det gör man till en bagatell.

Anf. 89 ELISABETH SVANTESSON (m) replik:

Fru talman! Det är just därför att det finns osakliga löneskillnader som det är så viktigt att alla företag gör en lönekartläggning. Det är där-

för som det är så viktigt att vi här i Sveriges riksdag beslutar om en diskrimineringsersättning som verkligen svider om man har osakliga löneskillnader. Det tycker jag är riktig politik.

Det finns många mål som är viktiga. Jämställdhetsmålet är ett väldigt viktigt mål. Det är vi överens om. Det är också ett viktigt mål att företagen har rimliga miljöer.

Jag kan konstatera att Socialdemokraterna vill vara småföretagarnas parti, och då tror jag också att det är viktigt att vara ute och lyssna på hur detta fungerar. Många små företag jobbar med de här frågorna fast de inte behöver det. Vi ska uppmuntra det på olika sätt.

Men lagstiftningen ska vara vass och tydlig och tala om vad som är rätt och fel, och vi säger att det är fel med osakliga löneskillnader. Det var det i går, det är i det i dag och det kommer att vara det i morgon.

Jag tror inte att den här lagen med periodiciteten, som ni vill framställa det, underminerar jämställdhetsarbetet. Den är tvärtom tydlig. Ingen individ, varken man eller kvinna, ung eller gammal, ska diskrimineras. Alla har rätt att behandlas lika på ett rättvist sätt.

Man kan driva den här frågan vidare och få en ersättning. Det kommer att svida för arbetsgivare att diskriminera, oavsett kön, sexuell läggning, trosuppfattning med mera. Jag menar att det här inte är ett fall bakåt utan ett klart steg framåt i arbetet.

Anf. 90 ANNIKA QARLSSON (c):

Fru talman! Centerpartiet utgår ifrån att alla människor är unika och att varje individ har rätt till en jämlik behandling och inflytande. Det ska inte spela någon roll vilket kön man tillhör, inte heller vilken sexuell läggning, ålder, etnisk eller religiös tillhörighet man har eller om man har ett funktionshinder.

Att varje individ ska mötas med respekt och ha samma rättigheter är ett grundläggande fundament i Sverige, men det krävs en hel del insatser för att vi ska nå fram till det.

Många har en bild av att det svenska samhället är tolerant och öppet. Tyvärr, säger jag, är det ibland en alltför självgod spegelbild vi då ser. Strukturell diskriminering förekommer i Sverige, och arbetsmarknaden är inte något undantag. Det finns många förklaringar till diskriminering, men det finns aldrig någon godkänd ursäkt.

Med propositionen *Ett starkare skydd mot diskriminering* har vi kommit en bit till på vägen i arbetet för jämställdhet och mot diskriminering. Vi skärper lagstiftningen, gör den mer överskådlig och för samman lagarna och de olika diskrimineringsombudsmännen till en myndighet. Vi tillför två nya diskrimineringsgrunder, ålder och könsöverskridande identitet och uttryck. Dessutom inför vi en diskrimineringsersättning som ska göra att det ska kosta att diskriminera. Med propositionen bär vi också vidare en stolt tradition av att under borgerliga regeringar flytta fram positionerna för människors rättigheter och stärka lagstiftningen mot diskriminering.

Men en lag är en lag. Det är ett viktigt, men dock trubbigt, redskap. Därför kommer det att krävas insatser för att öka kunskapen, för att motverka diskriminering och ändra attityderna. Det är en tydlig uppgift för en sammanhållen myndighet.

Det är faktiskt en brist, och även ett hot mot demokratin, att diskriminering förekommer. Det är också något som drabbar både enskilda individer och samhället i stort. Oftast sker det på grund av okunskap, och därför krävs det informationsinsatser men också skarpa åtgärder eftersom det ska kosta att diskriminera.

Fru talman! Centerpartiet välkomnar den tuffare diskrimineringslagstiftningen som ger kännbara straff åt den som diskriminerar. Det skadestånd som en arbetsgivare i dag riskerar att få böta om han eller hon blir anklagad för diskriminering står inte i proportion till företagets storlek, vilket ofta har inneburit att det har handlat om en struntsomma. Därför är det viktigt att vi inför den nya ersättningen som kommer att sätta ny praxis och bryta både mot det som har varit tidigare och när det gäller skadeståndersättningen.

För att vi också ska få andra aktiva åtgärder krävs det att vi vet vad vi gör. Trots att vi har 30 års erfarenhet har det inte utvärderats hur de faktiskt fungerar. Har de symboliska värdena gett effekter eller hade åtgärderna gett resultat ändå? Därför är det verkligen på tiden att vi nu ser över vilka åtgärder som gör skillnad. Jag välkomnar regeringens initiativ att återkomma med en verktyglåda med verktyg i form av aktiva åtgärder som vi vet kommer att fungera.

Fru talman! Propositionen innebär att könsöverskridande identitet eller uttryck införs som en ny diskrimineringsgrund. Vi välkomnar detta. Den gruppen har tidigare kommit i kläm mellan sexualitet och kön men lyfts nu äntligen in som en egen diskrimineringsgrund. Det är tyvärr ofta fortfarande helt okej att skämta om homo-, bi- och transsexuella personer samt om dem som har könsöverskridande identitet på många arbetsplatser. Det skämmas grovt, och tyvärr är det fortfarande utbrett.

Forskningsresultat visar att mer än var fjärde homosexuell person väljer att gå till arbetet varje dag år efter år och låtsas vara någon annan än de är. Hälften av alla homo- och bisexuella i arbetslivet upplever att deras arbetskamrater har fördomar och dessutom ger uttryck för dem runt kaffebordet. Det finns mycket kvar att göra på det här området.

Den andra nya diskrimineringsgrunden, ålder, har dröjt länge. Det är många år sedan EU krävde att Sverige skulle införliva ålder som diskrimineringsgrund i arbetslivet. Alliansregeringen reparerar nu vad den förra regeringen underlät att göra. Ålder är den enda diskrimineringsgrund som faktiskt omfattar oss alla. Ofta är det äldre och yngre människor som på olika sätt, mer eller mindre öppet, diskrimineras, till exempel i platsannonser eller när man kallas till intervjuer och liknande.

Vi har en del att jobba med, för även i Sverige har vi problem när det gäller åldersdiskriminering. Vi har dels en hög arbetslöshet bland unga människor jämfört med övriga Europa, dels många äldre människor som trots mycket värdefull kunskap efter ett långt yrkesliv inte får möjlighet att delta i arbetslivet fullt ut. En positiv trend är att den faktiska pensionsåldern har varit på väg uppåt de senaste åren. Genomsnittsåldern för dem som lämnar arbetslivet har under senare år stigit något år. En förklaring är att 40-talisterna håller ut lite längre och är friskare än tidigare generationer, men det gäller också att vi har ett arbetsliv som möter deras önskemål om att få arbeta längre.

Ett friskt folk, ett friskt näringsliv och ett friskt samhälle lägger grunden för vår gemensamma välfärd. Dagens situation med allt fler pension-

ärer och allt fler studenter innebär att den resurs de äldre utgör är en viktig resurs som bör nyttjas, inte minst för att klara kompetensöverföringen generationer emellan. Det är viktigt att den här förändringen sker utifrån individens förutsättningar, behov och vilja.

Fru talman! Utöver de förändringar jag redan har nämnt, sammanlagningen av lagar och myndigheter och utökningen av diskrimineringsgrunder, utvidgar och stärker vi skyddet på flera områden.

Kön föreslås utökas till samhällsområden där det saknas ett skydd i dag. Det gäller socialtjänst, hälso- och sjukvård och offentliga anställningar. Vi utökar också skyddet i arbetslivet till att gälla när man söker jobb, vid praktikarbete och för inhyrd och inlånad arbetskraft. Det är viktigt i ett föränderligt arbetsliv att skyddet också följer med. Det är återigen ett steg framåt.

För att komma åt diskriminering är det avgörande med aktiva insatser i det dagliga arbetet i stället för att upprätta planer. Det är viktigt att poängtera att det grundläggande kravet på alla arbetsgivare att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter, oavsett kön, kvarstår oförändrat.

Alla arbetsgivare ska vidta åtgärder för att arbetsförhållandena ska lämpa sig för alla, oavsett kön, förebygga sexuella trakasserier och underlätta för både kvinnliga och manliga arbetstagare att förena förvärvsarbete och föräldraskap med mera. Detta arbete ska bedrivas i samråd mellan arbetsgivare och arbetstagare, normalt genom de fackliga organisationerna på arbetsplatserna. Det är ett grundläggande krav.

Centerpartiet anser att respekten för människors lika värde och rättigheter är grunden för ett samhälle byggt på demokratins och humanismens grund. Varje människa bär på sina unika, individuella egenskaper. Det finns ingen människa som uppfyller en förutbestämd och utstakad norm. Alla är vi olika.

Intolerans mot olikheter bland enskilda människor och grupper av människor riskerar till sist att bli en intolerans som kan vändas mot vem som helst. Det undergräver demokratins jordmån och förråar hela samhällsklimatet. Därför är tolerans ett livsavgörande värde för alla människor i samhället och ett gemensamt värde att försvara.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 91 DÉSIREE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Arbetet mot diskriminering och kampen för alla människors lika värde och rättigheter går framåt. Medvetandet om de strukturer som bidrar till diskriminering har också ökat i samhället. All diskriminering sker inte medvetet. Alla människor bär på fördomar och förutfattade meningar som kan leda till diskriminering och kränkningar i olika situationer. Det är ett faktum som gör att arbetet mot diskriminering och kränkningar ständigt måste fortgå.

I takt med ökad kunskap och ökat medvetandegörande om diskrimineringens omfattning och grunder har lagstiftning efter lagstiftning byggts på varandra. Redan i slutet av 1970-talet kom den första jämställdhetslagen. Sedan dess har olika diskrimineringsgrunder lagts på varandra, och nya myndigheter har skapats. I dag finns totalt sju diskri-

mineringslagar som täcker fem diskrimineringsgrunder. Detta lapptäcke av lagstiftningar har skapat otydlighet och förvirring.

Utredningar har sedan mitten av 1990-talet avlöst varandra, dock utan direkta resultat. Därför har alliansens partier sedan länge krävt att lagarna och de olika ombudsmännen ska slås samman till en enda lag och en enda myndighet som har ansvar för alla diskrimineringsområden. På så sätt skapas ökad tydlighet och all diskriminering likställs. Jag är därför glad över att vi äntligen nått ända fram och att alliansregeringen tagit dessa frågor på allvar och förelagt riksdagen en proposition på området.

Socialdemokraterna har i sin iver att behålla flera diskrimineringsombudsmän och ett lapptäcke av lagstiftningar varit tveksamma till en gemensam lagstiftning. Det var emellertid deras egen regering som efter mycket press tillsatte en utredning i januari 2002, och den är nu omarbetad till en proposition vars betänkande vi i dag diskuterar.

Diskrimineringskommittén arbetade alltså i hela sex år innan slutbetänkandet kom. Det känns bra att vi efter så lång tid nu kan samlas kring en ny sammanhållen diskrimineringslag där de sju lagarna och de fyra ombudsmännen slås samman till en enda lag och till en enda myndighet. Jag välkomnar också att de två nya diskrimineringsgrunderna, de om könsöverskridande identitet och ålder, läggs till de fem grunder som finns i nuvarande lagstiftning.

Vidare välkomnar jag att tydligare sanktioner, genom införandet av en diskrimineringsersättning, kan sättas in då brott mot lagen sker. Den ska ersätta den person som blivit kränkt men också ha ett avskräckande syfte.

Fru talman! Som jag tidigare sade var jämställdhetslagen den första diskrimineringslag som tillkom. Kränkningar på grund av kön sker dagligen både i vårt eget land och i vår omvärld. Sverige har jämfört med många andra länder kommit långt i sitt jämställdhetsarbete, men fortfarande utsätts kvinnor för systematiska kränkningar som får konsekvenser för hela deras liv. Dessa kränkningar kan vi aldrig bli kvitt bara genom lagstiftning. Det måste också skapas en opinion och ett ökat medvetande om de strukturer som lägger hinder i vägen för kvinnors frigörelse. Detta faktum minskar dock inte behovet av lagstiftning. En tydlig diskrimineringslagstiftning kan vara en bra hjälp i strävandet mot ett jämställt samhälle. Genom lagstiftning kan uppenbar diskriminering straffas och krav på olika aktörer att vidta aktiva åtgärder mot diskriminering finnas.

Det är viktigt att i debatten påpeka att arbetsgivaren fortsättningsvis också ska vara skyldig att bedriva ett målinriktat arbete för att motverka diskriminering på grund av exempelvis kön. Arbetsgivaren är skyldig att motverka trakasserier och ska främja en jämn könsfördelning på arbetsplatsen.

Alla arbetsgivare ska även fortsättningsvis kartlägga och analysera löneskillnader. Som ett led i regeringens regelförenklingsarbete ska detta ske vart tredje år i stället för varje år. Handlingsplaner för jämställda löner upprättas på arbetsplatser med fler än 24 anställda vart tredje år.

Vad menar då med upprättas? Ja, det betyder att de ska skrivas. Nu underlättar vi skrivandet av handlingsplaner genom att säga att det ska ske minst vart tredje år. Vi menar att administrationen, att sitta och författa planer, är det vi kan förändra. När JämO, liksom alla myndigheter, fick frågan hur man skulle kunna underlätta för småföretagare och minska

regelkrånglet blev svaret från JämO att de kunde tänka sig att man upp- rättade jämställdhetsplaner vartannat år. Nu säger vi i betänkandet att vi kan tänka oss vart tredje år.

Med den ändrade periodiciteten tror jag att chanserna ökar för att planerna och kartläggningarna blir grundligare genomarbetade och därmed också håller högre kvalitet. Sedan ska åtgärderna genomföras löpande, och på så sätt följs planen upp under hela treårsperioden. Man kan ju inte lägga upp en plan och säga att detta ska vi göra under en treårsperiod, och när vi sedan ses om tre år har ingenting gjorts med denna plan. Då blir en granskning från JämO ganska hård skulle jag vilja säga. Inspektioner och granskning ska fortsätta att ske såsom tidigare.

Många förändringar tar dessutom längre tid att genomföra än ett år. Med en längre tidshorisont ökar förutsättningarna för att vidta åtgärder som håller på lång sikt. När det gäller åtgärder och löner ska de läggas in i budgetar, och de kan även vara inlagda i långtidsbudgetar. Vart tredje år kan därför vara en rimlig periodicitet. Man ska också påminna sig om att det är fritt fram för parterna att ha en tätare periodicitet om så önskas.

Fru talman! En annan grupp i samhället som utsätts för kränkningar och diskriminering är personer med annan etnisk bakgrund. Liksom kvinnor utsätts denna grupp för både direkt och indirekt diskriminering. Felklingande namn kan sätta stopp för en anställningsintervju, bemötandet hos arbetskamrater kan vara negativt och bevisbördan för att klara av arbetsuppgiften kan vara högre än för infödda svenskar.

Regeringens jobbpolitik har varit mycket framgångsrik för utrikes födda. Under mars månad gick hälften av sysselsättningsökningen till den gruppen. Samtidigt är utanförskapet fortfarande ett stort problem för personer födda i andra länder, inte minst för personer födda utanför Europa. Därför vill vi på olika sätt fortsätta att stödja personer med annan etnisk bakgrund in i arbetslivet.

Vi får emellertid vara försiktiga med att med lagens hjälp sortera ut personer med invandrarbakgrund genom ett nytt slags diskriminering, nämligen registrering. Det gör det därför mer komplicerat att arbeta med att motverka diskriminering på etnisk grund; vi vill helst inte registrera olika nationaliteter.

Jag har tidigare varit förespråkare för positiv etnisk särbehandling som ett sätt att komma undan den diskriminering som många invandrare utsätts för. I dag är jag dock orolig för vad som ska hända om vi börjar registrera invandrare på våra arbetsplatser och sedan säga att si eller så många ska komma från de olika grupperna. Det skulle kunna kännas olustigt att införa ett system där personers etniska bakgrund registreras, och frågan är var gränsen ska gå. Är en person född i ett nordiskt land lika mycket av annan etnisk bakgrund som en person född i Somalia?

Samma resonemang gäller inom utbildningsområdet. Hur ska vi ställa frågorna? Självklart ska vi på olika sätt uppmuntra arbetsgivare att anställa personer med annan etnisk bakgrund, och det ska, som lagstiftningen säger, inte vara tillåtet att diskriminera vid exempelvis anställningstillfället.

På arbetslivets område stärks lagen mot etnisk diskriminering. Praktikanter, inhyrd personal och inlånad arbetskraft kommer att skyddas mer effektivt än i dag. Skydd mot diskriminering ska också omfatta den som gör en förfrågan om arbete. Frågan om anonyma ansökningar, det vi

brukar kalla avidentifierade handlingar, har sina problem, men jag tycker ändå att frågan är intressant. Jag ser därför med tillförsikt fram emot den utvärdering som ska presenteras i slutet av året där slutsatser av den försöksverksamhet som finns med avidentifierade ansökningshandlingar inom offentlig sektor ska redovisas. Enligt rapporter som gjorts på annat håll har erfarenheterna varit positiva.

Fru talman! Personer med funktionsnedsättning stöter på problem på många olika nivåer i samhället. Det gäller alltifrån bemötandet till dålig framkomlighet och större utanförskap på arbetsmarknaden. Många upplever sig diskriminerade, varför det är viktigt att nedsatt funktionsförmåga finns med i diskrimineringslagstiftningen. Med den nya lagstiftningen utökas diskrimineringslagen inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården till att också omfatta funktionsnedsättning, vilket är välkommet. Det kommer att stärka dessa personers ställning inom social service, och det har också välkomnats av handikapprörelsen.

Frågan om huruvida bristande tillgänglighet ska vara grund för diskriminering har varit omdiskuterad. Men jag vill betona att Kristdemokraterna gärna ser att lagen utökas så att bristande tillgänglighet betraktas som diskriminering. Vi har vridit och vänt på detta för att försöka få lagen att utökas, men vi får se vad vi kommer fram till framöver. Utredningsmaterialet är än så länge för bristfälligt för att man ska kunna fatta ett beslut om en sådan lag. Inga kostnadsberäkningar finns, vilket inte är seriöst om man ska komma vidare med förslaget.

Frågan ska nu dock skyndsamt utredas, vilket ger mig tillförsikt. Ambitionen måste vara att bristande tillgänglighet ska vara grund för diskriminering. Men ingen vinner på att hasta igenom ett sådant förslag med dåligt underlag och bristande kostnadsberäkningar.

Effekterna av lagförslag måste utredas ytterligare för alla inblandade parter skull. Jag förutsätter dock att en utredning snarast tillsätts och att en sådan utredning kommer att resultera i att en förbättring när det gäller bristande tillgänglighet på grund av diskriminering kommer till stånd.

Jag vill gärna betona att vi kristdemokrater ser frågan som viktig i syfte att stödja personer med funktionsnedsättning i deras målsättning att bland annat kunna bli mer delaktiga i arbetslivet.

Fru talman! Som jag inledningsvis sade känns det bra att nu äntligen få diskutera betänkandet om en ny sammanhållen diskrimineringslag. Vägen hit har varit lång, men slutresultatet blev i huvudsak bra. Det känns extra bra att det är en alliansregering som får lägga fram förslaget. Det visar på att alliansens partier tycker att arbetet mot diskriminering och kränkningar är viktigt. Alla vi som står upp för alla människors lika och okränkbara värde måste ta frågan om diskriminering på största allvar. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 92 JOSEFIN BRINK (v) replik:

Fru talman! Före detta JämO Claes Borgström brukar säga att jämställdhetsarbetet går framåt och bakåt samtidigt som det står still.

Det ligger ganska mycket i det. Allt det här är nämligen sant, för detta är komplexa frågor som rör många olika områden i samhället.

När det gäller förslagen till förändringar på jämställdhetsområdet i lagstiftningen är inte poängen med den kritik som vi i Vänsterpartiet har framfört att någon absolut kan säga vad som är den optimala tidsramen

för när man ska göra planer, med vilken periodicitet och så vidare. Det handlar inte om det.

Men om man lägger fram ett förslag, som regeringen och majoriteten faktiskt gör, där man förändrar kraven på att göra jämställdhetsplaner, lönekartläggning och handlingsplan för jämställda löner varje år till att göra det vart tredje år måste man väl ändå på något sätt erkänna att det finns en liten risk för att detta är ett steg bakåt. Det är ju en förändring som man måste kunna motivera med någonting bättre än att det är för krångligt för företagen om man menar allvar med att man verkligen vill åstadkomma någonting med jämställdhetsarbetet.

Nu väljer ni att utöka undantaget från bestämmelserna, från arbetsgivare med upp till 10 anställda till arbetsgivare med upp till 25 anställda. Det innebär att över en miljon arbetstagare nu i praktiken står utan det här lagskyddet. Då måste ni också kunna motivera det med någonting bättre än att det handlar om regelkrångel och kostnader för företagen.

Jag skulle vilja höra om det med Désirée Pethrus Engström. Hon tror inte att det blir så mycket sämre. Men blir det bättre på något sätt? Blir jämställdhetsarbetet bättre av att man på det här sättet underminerar – vilket vi menar att man gör – det systematiska jämställdhetsarbetet?

Anf. 93 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Vi är tydligen överens om att vi inte vet vad som är det bästa och mest optimala när det gäller tidsramen. Det finns inget som är optimalt – ett år, två år, som JämO föreslår, eller tre år som vi nu föreslår här. Det viktigaste är vilket innehåll man har i sitt arbetet.

När jag tittar på förslaget handlar det om att göra och att skriva. Alla ska fortsätta att göra, men det är färre som behöver skriva ned handlingsplaner. Det är det som är den stora skillnaden. I lagstiftningen står det ”upprätta”. Arbetsrättsjurister tolkar det som att skriva planen. Det vi förändrar här leder till att färre behöver skriva planen. Men det innebär inte att de inte måste jobba aktivt med frågorna.

Alla arbetsgivare måste fortsätta att jobba med att förbättra jämställdheten på sina arbetsplatser. Det är det som har varit utgångspunkten för våra resonemang. Vi låter färre göra det skrivna och sitta och skriva ned handlingsplanerna, det vill säga det som vi kallar för regelkrångel. Men det gör inte att arbetsgivarna kan fortsätta att diskriminera kvinnor när det gäller löner. Alla ska lönekartlägga, oavsett antal anställda.

Det är alltså svaret. Alla ska fortsätta. Det viktigaste är vad arbetsgivarna gör. Vi tror att de kan få mer tid nu att fokusera på åtgärder och vad de faktiskt ska göra.

Anf. 94 JOSEFIN BRINK (v) replik:

Fru talman! Jag tror att detta möjligtvis bygger på en missuppfattning av vad man gör när man upprättar en jämställdhetsplan och en handlingsplan för jämställda löner. Det ska ske i samverkan med arbetstagar- och oftast med den fackliga organisationen.

Kravet i lagen såsom det har varit hittills är att man ska uppdatera och ha en aktuell jämställdhetsplan. Man ska ha en aktuell handlingsplan för jämställda löner. Varje år görs som regel en lönerrevision hos arbetsgivaren, och varje år har man då också haft en handlingsplan som man bockar av och uppdaterar. Där ser man vad man har uppnått.

Det är samma sak när det gäller jämställdhetsplanen, som handlar om ett systematiskt och långsiktigt arbete för att undanröja diskriminerande strukturer, sexuella trakasserier och liknande på arbetsplatsen. Om man sänker kraven på att göra detta arbete varje år menar jag att risken ökar för att planerna bara blir hyllvärmare. Nu behöver man inte plocka fram dem mer än vart tredje år och kolla av för att se om man har nått några resultat. Tidigare har man gjort det varje år. Incitamenten för arbetsgivarna att aktivt bedriva det förebyggande arbetet minskar.

Det var precis det som bland andra SKTF och Unionen sade när de besökte utskottet; risken är att planerna bara blir hyllvärmare när man inte ska hålla dem aktuella och uppdatera dem varje år. JämO var av samma uppfattning, och har för övrigt sedan sist ändrat uppfattning och menar att det är ett stort misstag att förlänga tiden. JämO menar nu att man borde göra detta varje år just av anledningen att detta inte ska vara hyllvärmare utan aktiva dokument som ska användas hela tiden.

Anf. 95 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Hyllvärmare kan det ju bli även i dag, med ett års periodicitet. Det är det som är problematiken. Vi har ingen forskning som talar om att det är just upprättandet av planerna som ger resultat eller vad det annars är. Det viktigaste är att vi har chefer som ser till att följa jämställdhetslagens inriktning och tankar. De kommer att kunna straffas. Nu ökar vi möjligheten att straffa företagare eller arbetsgivare som inte sköter sig.

Josefin Brink säger att planen ska vara aktuell. Tänk er att jag ska göra en plan och att jag har suttit och gjort jämställdhetsplaner. Nu gör jag en plan från 2008 till 2011. Jag antar att jag då under den perioden har satt in saker som jag ska göra under alla tre åren. Under tiden ska jag följa upp planen. Jag kan ju inte sätta mig och tänka: Okej, nu sitter jag här. Sedan har det gått tre år och ingenting har hänt. I och för sig kan jag ju göra det, men om jag skriver planen vart tredje år och sedan följer upp den under resans gång – efter ett år eller tre år – blir det ingen större skillnad. Man måste hela tiden jobba med aktiva åtgärder. Det är det lagen säger.

Jag förstår inte hur man kan fokusera bara på upprättandet, för det är det vi diskuterar. Upprättandet betyder det skrivna materialet. Det är det vi pratar om och det är det som kommer att förändras. Innehållet ska vara detsamma.

Anf. 96 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Håller Désirée Pethrus Engström med om att viktiga steg har tagits genom regeringens politik för att underlätta kvinnors arbetsliv och underlätta för familjerna att leva ett jämställt vardagsliv? Det är sänkt skatt på hushållstjänster, möjlighet till nystartsjobb i offentlig sektor, förändrade regler för arbetslöshetsersättning på deltid. Och lite längre fram i betänkandet nämner ni vårdnadsbidraget.

Det här är taget ur det betänkande som vi diskuterar i dag och som då är majoritetstexten.

För oss Socialdemokrater är det väldigt svårt att få det till att det är en modern jämställdhetspolitik, utan det är verkligen att ta ett steg tillbaka när det gäller jämställdheten.

båda föräldrarna kan jobba väldigt mycket? Då blir det inget bra för barnen över huvud taget.

En från det borgerliga blocket sade tidigare att det här är en rustik lag för jämställdheten. Då undrar jag om ni tycker detsamma. Det är helt klart att ni har lyssnat väldigt mycket på arbetsgivarna. Men det är väldigt tydligt att ni inte har tagit till er vad JämO har sagt, som vi har fått uppvaktning av i vårt utskott, vad Unionen och SKTF har sagt och vad man kan läsa i remissvaren från andra organisationer.

De säger indirekt att det är signaler som slår oerhört hårt mot speciellt kvinnor. De säger också att man till små företag indirekt säger att det faktiskt är okej att diskriminera lite grann. Är det bra för jämställdheten, och är det en rustik lag för jämställdhet?

Anf. 99 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag antar att det är diskrimineringslagstiftningen som du syftar på när du pratar om en rustik lag för jämställdhet.

(ANN-CHRISTIN AHLBERG (s): Ja.)

När det gäller jämställdhetsfrågorna har de fackliga organisationerna naturligtvis varit inne och tyckt att det här inte är ett bra förslag. Jag respekterar att de ser att det kanske kan bli försämringar, men jag tror inte det.

De fackliga organisationerna ska vara med i det systematiska arbetsmiljöarbetet, och i det systematiska arbetsmiljöarbetet ingår jämställdhetsarbetet, mångfaldsarbetet. Allting ska läggas in i den årliga uppföljningen av vad som händer på arbetsplatsen.

Och om de fackliga organisationerna gör sitt jobb i det systematiska arbetsmiljöarbetet kommer även jämställdhetsplaner och mångfaldsplaner att läggas in. Jag noterade att det tidigare var någon talare som sade: Vi vill ha mångfaldsplaner. Men det ska fortfarande upprättas mångfaldsplaner, och det ska in i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Det är så man ser det på ett modernt sätt i dag. I det här har man ett samverkansavtal där de fackliga organisationerna ska vara med och följa upp arbetet.

Jag ser det som helt naturligt att det här jämställdhetsarbetet ska följas upp varje år. Annars gör inte facken sitt jobb och de som är aktiva ute på arbetsplatserna.

Anf. 100 Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO
SABUNI (fp):

Fru talman! Det är en betydelsefull dag när riksdagen i dag behandlar regeringens förslag till ny sammanhållen diskrimineringslag.

Trots en lång rad reservationer i utskottets betänkande vill jag ändå börja med att uttrycka min uppskattning över den i grunden breda politiska uppslutningen bakom de steg vi nu gemensamt tar mot ett starkare skydd mot diskriminering.

Det är en styrka i ansträngningarna för att alla människor ska behandlas lika och utifrån sina unika förutsättningar. All diskriminering är en kränkning av den enskilda människans frihet och värdighet och därmed ett brott mot den folkrättsligt grundade respekten för de mänskliga rättigheterna.

För mig som företrädare för dagens alliansregering är det med stolthet jag ser tillbaka på vad borgerliga regeringar utträttat i kampen mot diskriminering för att alla människor ska behandlas lika.

År 1979 fick vi vår första jämställdhetslag. Det var statsrådet Eva Winther i regeringen Ullsten som försvarade den i riksdagens behandling den 30 maj 1979. En ohelig koalition av socialdemokrater, vänsterpartister och några äldre centerherrar fällde förslagen om aktiva åtgärder och inrättande av JämO.

På luciadagen samma år rättades detta dock till av riksdagen. Den gången var det statsrådet Karin Andersson i Fälldinregeringen som var föredragande. Lagen om aktiva åtgärder trädde i kraft den 1 juli 1980 då också vår första JämO Inga-Britt Törnell tillträdde. Vid den här tiden var vänsteroppositionen i riksdagen emot såväl lag som aktiva åtgärder och JämO. Utvecklingen har onekligen gått framåt sedan dess.

År 1986, under en s-regering, får man ändå säga, fick vi en allmänt hållen lag mot etnisk diskriminering till vilken kopplades inrättandet av DO med Peter Nobel som förste diskrimineringsombudsman.

På förslag av kulturminister Birgit Friggebo i Bildtregeringen fick vi 1994 den första lagen mot etnisk diskriminering i arbetslivet. Bildtregeringen stod vidare genom socialminister Bengt Westerberg för den nya lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, 1994 varigenom också Handikappombudsmannen tillkom med Inger Claesson Wästberg som den första handikappombudsmannen.

Det är alltså i en stolt tradition som jag i dag företräder den nuvarande regeringen i debatten om en ny sammanhållen diskrimineringslag och en diskrimineringsombudsman, en tillsynsmyndighet. Den som kan ha anledning att misstänka sig vara utsatt för diskriminering kan vända sig till samma ombudsman och göra anspråk på skydd från samma lag, oavsett vilken eller vilka de förmodade diskrimineringsgrunderna kan vara.

Med den nya framlagda lagen stärks nu skyddet mot diskriminering i en rad avseenden. Vi inför en diskrimineringsersättning skild från skadeståndslagen så att kännbara ersättningar kan utdömas vid diskriminering. På det sättet får domstolarna möjlighet att beakta den förebyggande avskräckande betydelse nivån på ersättningen kan få. Det ska kosta att diskriminera.

Vi inför skydd mot diskriminering för två nya diskrimineringsgrunder. I enlighet med EU:s arbetslivsdirektiv införs förbud mot diskriminering på grund av ålder i arbetslivet. Vi inför också ett skydd mot diskriminering på grund av könsöverskridande identitet eller uttryck.

Vi utvidgar skyddet mot diskriminering till att gälla fler samhällsområden och fler diskrimineringsgrunder. Till exempel blir det förbjudet att diskriminera på grund av kön, funktionshinder och sexuell läggning också inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Vi inför ett skydd mot diskriminering i arbetslivet, inte bara i samband med anställning utan nu också i samband med ansökan om jobb, vid praktikarbete liksom vid inhyrd eller inlånad arbetskraft.

Vi utvidgar skyddet mot diskriminering vad avser tillhandahållande av varor, tjänster och bostäder till att omfatta allt tillhandahållande utanför privat- och familjelivet.

Vi inför nu också ett skydd mot diskriminering i mötet med den som bistår eller företräder det offentliga i kontakten med allmänheten.

Vi inför slutligen en talerätt för ideella organisationer i diskrimineringsmål.

Vi utmönstrar dessutom nu termen ras ur diskrimineringslagstiftningen. Regeringens ambition är att också se över förekomsten av termen i andra författningar.

Allt detta råder det bred politisk samsyn om, vilket också syns i de positiva skrivningarna i flera av oppositionens motioner med anledning av propositionen.

Endast på en punkt har regeringen valt att inte gå vidare med förslagen från Diskrimineringskommittén. Det gäller kommitténs förslag om etnisk positiv särbehandling.

Jag konstaterar också att det i utskottets betänkande bara tycks vara Vänsterpartiet som inte ser några som helst principiella problem med denna avvikelse från principen om likabehandling. Det finns starka både principiella och praktiska skäl mot positiv särbehandling på grund av etnicitet.

På ett antal områden var Diskrimineringskommitténs förslag bristfälliga. Konsekvens- och kostnadsanalys var ofta ytterst knapphändiga. Regeringen avser dock att gå vidare och skaffa sig ytterligare underlag för kommande ställningstaganden.

Det gäller först och främst frågan om bristande tillgänglighet som en form av diskriminering. Denna fråga har regeringen valt att ta itu med skyndsamt för att kunna återkomma till riksdagen under denna mandatperiod. Marschen för tillgänglighet på lördag och den namninsamling som kommer att överlämnas till regeringen visar på trycket från handikapprörelsen.

Jag finner all anledning att tro att aktiva åtgärder kan vara värdefulla i arbetet att främja likabehandling. Frågan är dock vilka åtgärder som är effektivast och vilka som bara har symbolverkan.

Den här regeringen har för avsikt att lätta regelbördan särskilt för mindre företag. Det är inget argument mot aktiva åtgärder för likabehandling, men det är dock ett argument för att fokusera på åtgärder som är effektiva och har hög träffsäkerhet. Regeringen avser att genomföra en utvärdering av befintliga aktiva åtgärder för att kunna ta ställning till framtida omfattning och inriktning av arbetet med aktiva åtgärder.

Vi har nu uppfyllt våra åtaganden genom EU:s arbetslivsdirektiv. Det finns dock goda skäl att gå vidare och pröva om skyddet mot diskriminering på grund av ålder bör utvidgas till att gälla andra samhällsområden.

Jag avser också framöver att pröva frågan om en så kallad öppen lista över diskrimineringsgrunder så att även andra grunder för diskriminering på sikt skulle kunna komma att omfattas av diskrimineringslagen. Det skulle stämma bättre överens med hur internationella konventioner är utformade. I grunden är det lika oacceptabelt att människor diskrimineras oavsett på vilken grund det sker.

Fru talman! På några punkter har vi uppenbart olika syn. För regeringen har det varit angeläget att den nya lagen ska vara en bred lag, där ingen rangordning av diskrimineringsgrunder sker. Det vill säga att ingen diskrimineringsgrund är mer eller mindre viktig än andra. Jag kan konstatera att både Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ansluter sig till de

fackliga organisationernas syn på en särställning för det arbete facken bedriver inom arbetslivet.

Det är ett viktigt arbete som måste fortsätta. Men att markera detta med en särskild lag eller ett särskilt arbetslivskapitel i den nya lagen har i allt väsentligt inte något annat än ett signalvärde. Det är ett signalvärde som skulle kunna uttolkas som att diskriminering på arbetsmarknaden är mer oacceptabel än diskriminering på andra samhällsområden. Regeringen delar inte den uppfattningen. Därför har vi valt en annan väg.

Mycket av oppositionens kritik mot den nya lagen har fokuserat på förslagen att minska periodiciteten för lönekartläggningar, handlingsplaner för jämställda löner och jämställdhetsplaner från varje år till vart tredje år liksom att planer inte behöver upprättas i företag med färre än 25 anställda.

Låg mig påminna om att det generella kravet att bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter i arbetslivet oavsett kön liksom att genomföra lönekartläggningar kvarstår för alla arbetsgivare oavsett antalet anställda. De lönejusteringar som behövs ska genomföras så snart som möjligt och senast inom tre år.

Det viktiga är inte hur ofta man uppdaterar sina planer utan att dessa planer är levande instrument i arbetet för jämställda löner och arbetsförhållanden. Det är aktiva åtgärder och inte planer som främjar jämställdheten bäst. Hur man dokumenterar sitt arbete kan göras på andra sätt än just genom planer, vilket de mindre företagen nu har en chans att göra.

Jag förutsätter att de fackliga organisationerna som företräder sina medlemmar även framgent kommer att se till att bevaka utvecklingen på detta område. Och vi kommer noga att följa utvecklingen och vid behov initiera nödvändiga åtgärder.

Inom kort räknar jag med att regeringen kommer att kunna tillsätta den nya diskrimineringsombudsmannen. Hon eller han får som första uppgift att leda organisationsarbetet med att upprätta den nya myndigheten. Det är viktigt att de olika erfarenheter och expertkunskaper som utvecklats på de olika ombudsmannainstitutionerna kan tas till vara på den nya myndigheten och tillsammans höja förmågan att ta itu med de nya och utvidgade arbetsuppgifterna. Den samlade erfarenheten hos den nya myndigheten ska kunna dra nytta av de synergieffekter som en sammanhållen ombudsman utgör.

Den sammanhållna lag mot diskriminering som riksdagen nu ställer sig bakom innebär ett viktigt steg i reformeringen av svensk diskrimineringslagstiftning. Vi kan nu med fog hävda att vi lever upp till de krav som EG-rätten ställer på oss. Detta är första etappen, och nu går det fortsätta arbetet med reformeringen vidare.

Varje gång en människa diskrimineras är det ett övergrepp på de mänskliga rättigheter som ligger till grund för vårt demokratiska samhälle. Det är ett övergrepp mot den diskriminerade, men det är också ett övergrepp mot demokratins grunder. Därför måste arbetet för att bekämpa diskriminering fortsätta oförtrutet.

I detta anförande instämde Hans Backman, Eva Flyborg och Barbro Westerholm (alla fp), Hillevi Engström, Reza Khelili Dylami, Anna König Jerlmyr, Sven Yngve Persson och Elisabeth Svantesson (alla m), Annika Qarlsso (c) samt Désirée Pethrus Engström (kd).

13 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU21 Rekrytering av domare

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU22 Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Ett starkare skydd
mot diskriminering*

14 § (forts. från 12 §) Ett starkare skydd mot diskriminering (forts. AU7)

Anf. 101 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Nu när jämställdhetsministern är här tänkte jag att vi har en sista chans att få svar på vad det är i den här lagen som kommer att förbättra kvinnors möjligheter till ett jämställt arbetsliv som kan förenas med ett familjeliv.

Vad är det i den här lagen som kommer att förbättra kvinnors möjlighet att få en rättvis lön och rätt till egen försörjning? Vad är det i den här lagen som kommer att förbättra kvinnors möjligheter att få samma möjligheter till lika bra anställningsvillkor som männen har? Hur kan den borgerliga majoriteten tycka att jämställdheten mellan kvinnor och män ökar med en försämrad a-kassa? Hur kan jämställdheten mellan kvinnor och män öka med ett vårdnadsbidrag? Hur kan jämställdheten mellan kvinnor och män öka genom hushållsnära tjänster? Hur kan jämställdheten mellan kvinnor och män öka genom nystartsjobben?

Hur tror ministern att lönekartläggningar och löneanalys vart tredje år i stället för varje år kommer att förbättra möjligheterna att rätta till tidigare osakliga löneskillnader? Hur tror ministern att det blir bättre för en miljon arbetstagare som blir utan handlings- och jämställdhetsplaner när man ändrar storleken på företag som måste ha sådana planer från 10 anställda till 25 anställda? Tror ministern själv på att det är en förbättring av jämställdheten? Är det inte att gå ett steg tillbaka?

Anf. 102 Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO

SABUNI (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle önska att vi ägnade de få timmar vi har fått till att diskutera en så pass viktig fråga som diskriminering i samhället till att faktiskt diskutera detta.

Det är ingen som har sagt att diskrimineringspropositionen ska lösa löneskillnaderna mellan kvinnor och män i samhället. Det är ingen som har sagt att diskrimineringspropositionen ska fixa livspusslet för familjerna och hur man får ihop tid för yrke och familj. Det finns ingenting som säger det.

Låt oss i stället diskutera det som det handlar om! Diskrimineringslagstiftningen handlar om att hindra individer från att diskrimineras, från att missgynnas. Det skyddet finns på plats. Det ska kunna skydda individer oavsett kön, etnicitet, religiös beaktelse och alla övriga grunder som finns här.

Om vi kan hålla oss till vad lagen handlar om skulle det vara mycket lättare att föra denna diskussion.

Därmed kan jag svara på det jag uppfattade hör hemma i denna proposition, och det är periodiciteten. Detta har tidigare sagts av alliansföreträdare: För oss är det viktigare att man faktiskt har tid för de aktiva åtgärderna än att man sitter och skriver planer.

Jag skulle vilja beskriva det med ett exempel, en bild, för att göra det lite tydligare. Jag är nämligen övertygad, och jag önskar att oppositionen kunde vara lika övertygad, om att politiker inte är de enda som kan ha goda idéer om hur man uppnår framgångar i samhället.

Vi har gett i uppdrag till ett antal myndigheter att jobba med anonymiserade ansökningar för att kunna rekrytera utan att diskriminera. Vi har samtidigt sagt till nio myndigheter att de själva får hitta på metoder för att rekrytera utan att diskriminera.

Ann-Christin Ahlberg, jag är övertygad om att dessa myndigheter kommer att komma fram med sätt att jobba för att rekrytera utan att diskriminera som vi politiker inte har tänkt på. Och det är det som även små företag nu får chans att göra. De behöver inte använda sig av planer – de kan göra det om de vill, det är ingen som hindrar dem, men de kan också hitta andra sätt att dokumentera sitt arbete och vidta aktiva åtgärder på arbetsplatser där det råder likabehandling.

Anf. 103 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag är helt övertygad om att det finns fler än politiker som har erfarenheter av goda exempel och som också kan ge oss politiker goda exempel. Det är det vi som politiker ska lyssna av.

Vi socialdemokrater tycker att det är jätteviktigt att vara ute och lyssna av människor i deras verklighet, men vi kanske inte alltid är på samma arena som ni. Ni har ju lyssnat väldigt mycket på arbetsgivarna, utifrån ett jämställdhetsperspektiv, och vi har lyssnat väldigt mycket på de fackliga organisationerna och på JämO när de talar om att kvinnors låga löner faktiskt inte alltid är rättvisa. De är diskriminerade, de här kvinnorna.

För unionens medlemmar är den genomsnittliga skillnaden 2 000 kronor per månad! Är det inte en stor sak att ta upp? Tycker ministern att det är okej att kvinnor diskrimineras med en månadslön som är i genomsnitt 2 000 lägre än männens? Det blir mycket på ett år. Under ett helt arbetsliv blir det mycket. Det får effekter på pensionen. Tycker inte ministern att dessa jämställdhetsfrågor är viktiga?

Vi är oroliga över den borgerliga majoritetens så kallade jämställdhetspolitik som är rent kvinnofientlig. Därför är vi också oroliga över den nya diskrimineringslagstiftningen som nu blir sämre än den var tidigare. Vi är oroliga över vilka konsekvenser den får. Därför måste vi också föra fram detta här i kammaren. Vi diskuterar det vi tycker är angeläget. En del saker tycker vi faktiskt är bra i den nya diskrimineringslagstiftningen, men dem diskuterar vi vid ett annat tillfälle.

Anf. 104 Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO
SABUNI (fp) replik:

Fru talman! Ett kort svar: Den här lagen gör precis som dagens lag det förbjudet att ge kvinnor lägre lön bara för att de är kvinnor. Det ändras inte med denna lag. Lagen är fortfarande där. Den skyddar alla på arbetsmarknaden från att få en lägre lön på grund av sitt kön. Hur vi kommer till rätta med löneskillnaderna är en helt annan politik och helt andra åtgärder, men inte vad denna proposition handlar om.

Anf. 105 JOSEFIN BRINK (v) replik:

Fru talman! Jag vill instämma med jämställdhetsministern om att utvecklingen onekligen har vänt sedan 1979 och 1980. Då var det sura vänsterpartister, säkert mest gubbar, som satt och tyckte att det där med jämställdhetsmyndighet och sådant inte var så noga.

Men sedan dess har vi faktiskt ändrat uppfattning helt och hållet i den här frågan och varit drivande, skulle jag vilja påstå, i väldigt många år här i riksdagen i jämställdhetsarbetet. I dag är det i stället den borgerliga regeringen med en folkpartistisk minister i spetsen som säger nej till den jämställdhetsmyndighet som Vänsterpartiet har föreslagit. Det är den borgerliga regeringen med en folkpartistisk minister i spetsen som faktiskt urholkar kraven på aktiva åtgärder på jämställdhetsområdet och avvisar förslag om att utvidga kraven på aktiva åtgärder till alla andra diskrimineringsgrunder. Där har vi alltså gått hela varvet runt.

Motiveringen till att man vill tona ned kraven på aktiva åtgärder och att man inte vill införa krav på aktiva åtgärder för andra diskrimineringsgrunder är huvudsakligen att det innebär administrativa kostnader och krångel för arbetsgivarna. Det andra är att man menar att det saknas en entydig bild av effekterna av krav på aktiva åtgärder från arbetsgivarnas sida.

För det första måste man väl konstatera att jämställdhetens krav på aktiva åtgärder faktiskt har haft effekt. Det hävdar JämO i sina utvärderingar, som är ganska omfattande. Även en rad fackliga organisationer hävdar att det faktiskt fungerar.

Sedan undrar jag om det finns någonting som tyder på att avsaknaden av krav på aktiva åtgärder för att undanröja rasistiska, homofobiska, sexistiska och andra utestängande och diskriminerande strukturer på något sätt skulle ha någon effekt. Det kan väl inte vara så att regeringen är nöjd med hur situationen i arbetslivet ser ut.

Anf. 106 Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO
SABUNI (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle uppskatta om Josefin Brink läste propositionen, om hon inte har gjort det, och att hon lyssnar på alla inlägg som görs. Det är ingen som avskaffar de aktiva åtgärderna. De finns kvar. Skillnaden i dag handlar om upprättandet av ett antal planer som vi säger att företag med färre än 25 anställda inte ska behöva göra, därför att vi är övertygade om att det finns andra sätt att dokumentera sitt arbete på. Vi vill skapa tid för aktivt arbete i stället för att man ska sitta och skriva planer. Det är det som det handlar om.

*Ett starkare skydd
mot diskriminering*

Ingen avskaffar de aktiva åtgärderna. Fortfarande åläggs alla arbetsgivare att jobba med aktiva åtgärder. Fortfarande åläggs alla arbetsgivare att göra lönekartläggningar för att justera de oskäligen löneskillnaderna skyndsamt, dock senast inom tre år. Ingenting förändras där. Återigen, kan vi hålla oss till det som lagen innehåller skulle det underlätta den här diskussionen.

Anf. 107 JOSEFIN BRINK (v) replik:

Fru talman! Jag sade inte att man avskaffar kraven på aktiva åtgärder. Jag sade att man urholkar dem. Det hävdar jag att man gör när man faktiskt bara kräver att arbetsgivarna ska göra de här planerna vart tredje år och att det bara är arbetsgivare med över 25 anställda som ska behöva göra dem, jämfört med varje år och arbetsgivare med mer än tio anställda. Det måste väl ändå ministern själv erkänna: Det är en urholkning.

Sedan handlar det om att man också struntar i att utvidga kraven på ett systematiskt förebyggande arbete med likabehandlingsplaner i arbetslivet, som faktiskt också var ett förslag från Diskrimineringskommittén som Vänsterpartiet stöder. Om man har som mål ett arbetsliv som är fritt från diskriminering, det vill säga att man vill göra någonting för att förebygga att diskriminering uppstår, menar jag att det finns vissa saker som man måste se till finns på plats. Det måste finnas tydliga regler, det måste finnas tydliga kontrollmöjligheter och det måste finnas möjlighet till sanktion.

Alla de här sakerna vill man ha när det gäller diskrimineringsförbudet men inte när det gäller det förebyggande arbetet. Där lägger ju regeringen inte fram några förslag, och det är det som vi ser som den stora bristen här. Allt krut läggs på att man ska kunna få upprättelse i efterhand när man redan har blivit diskriminerad. Men regeringen undviker att lägga fram förslag om tydliga regler, kontrollmöjligheter och sanktioner för att också lägga över en del av ansvaret för att undvika diskriminering på arbetsgivarna som är de som äger den här frågan. Det är det som är min kritik.

Anf. 108 Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO
SABUNI (fp) replik:

Fru talman! Regler finns på plats, liksom kontrollmöjligheter. Det är därför vi i dag har en JämO och snart en diskrimineringsombudsman. De har till uppgift att se till att lagen följs, och de har till uppgift att faktiskt kontrollera att företagen lever upp till lagen. Så kontrollmöjligheter finns också.

Sanktioner, ja, det finns också sanktionsmöjligheter. Om JämO eller den framtida diskrimineringsombudsmannen upptäcker att företag inte lever upp till lagen kan de faktiskt utlösa sanktioner.

Men jag håller med Josefin Brink, det bör och kan göras mer när det gäller aktiva åtgärder. Det är därför som vi skriver i propositionen att de här åtgärderna ska utvärderas så att vi vet vad det är som fungerar och vad som inte fungerar. Det där ser vi fungerar, och kanske kommer man också fram med ytterligare andra sätt att jobba på. Där det fungerar ska de aktiva åtgärderna utvidgas till att gälla alla diskrimineringsgrunder. Det är precis det som står i propositionen.

Det är inte det att vi inte tycker att aktiva åtgärder är viktiga. De är viktiga, och vi för dem vidare med den här lagen som det ser ut i dag. Men för framtiden ser jag gärna att vi utvidgar detta. Men då måste vi veta exakt vad som fungerar. I dag vet vi inte vad som fungerar, för man har inte utvärderat dessa åtgärder än.

Anf. 109 LUCIANO ASTUDILLO (s):

Fru talman! Det är verkligen med stigande förvåning jag lyssnat in mig på de borgerliga ledamöternas anföranden. Det vi bevittnar i dag är Operation dimridå. Borgerligheten tycks tro att bara man pratar tillräckligt varmt och tillräckligt argt om hur man vill motverka diskrimineringen kan man framställa det betänkande vi hanterar i dag som om det verkligen går på offensiven mot diskriminering. Men så är det i själva verket inte.

Dagens debatt handlar inte om en tävlan i hur illa vi tycker om diskriminering. Jag förutsätter att vi alla upprörs av diskrimineringen. Den är fruktansvärd oavsett vem den drabbar. Den innebär en kränkning av det grundläggande människovärdet.

Dagens debatt handlar inte längre om huruvida diskriminering finns eller inte finns. Den finns. Ibland drabbar den äldre. Inte minst ser vi det i arbetslivet där man när man har kommit till åren oftast har svårt att hävda sig. Konsekvensen av det ser vi i arbetslösheten. Det är fler äldre än yngre som är arbetslösa.

Ibland drabbar det kvinnor bara för att de är kvinnor. Andra gånger drabbar det funktionshindrade på grund av fördomar, eller också drabbar det människor som har ett konstigt namn eller ett annorlunda utseende. Oavsett vad och vem som drabbas är det som sagt en kränkning av det grundläggande människovärdet.

Det dagens debatt egentligen handlar om är vad vi vill göra åt det här. Vilka politiska ambitioner är vi beredda att förverkliga för att komma åt den diskriminering som finns i vårt land? Den borgerliga regeringens ambitioner är uttryckta i det betänkande vi hanterar i dag.

Fru talman! Under många år har kunskapen om och kampen mot diskriminering stärkts. Vi har fått nya lagar, nya grunder som också omfattar större delar av samhällslivet och inte längre bara arbetslivet. Mer resurser har satsats på att informera och motverka diskrimineringens negativa effekter. Jag ska rekommendera Sabuni att läsa det här betänkandet, s. 16–18. Hon gav en historiebeteckning som är något enögd. Under de senaste åren, då vi har haft en socialdemokratisk regering som regerat med stöd av Vänsterpartiet och Miljöpartiet, har diskrimineringslagstiftningen stärkts flera gånger om. Det var något ensidigt. Läs och begrund!

Låt oss i stället prata om det som händer i dag. Med några undantag bromsas detta mycket viktiga arbete mot diskriminering rejält upp, jag vill till och med påstå att på vissa områden tar vi rejäla kliv tillbaka. Så här är det. Vi bevittnar i dag borgerlighetens reträtt i arbetet mot diskriminering.

Fru talman! Jag vill ändå börja med det viktigaste. Det är faktiskt ett undantag. Det är införandet av en diskrimineringsersättning. På denna punkt vill jag göra något så ovanligt som att berömma min politiska motståndare Nyamko Sabuni. Vi socialdemokrater vill berömma dig för

att det framöver kommer att kosta mer för den som diskrimineras. Vi förstår också att det inte har varit alldeles enkelt bland marknadsliberaler och räknemissar där uppe i Regeringskansliet som säkert gjort vad de kunnat för att förhindra att avgiften höjs för dem som utsätter människor för kränkning av människovärdet. Jag gratulerar till det, Sabuni.

Det är också bra att vi i enlighet med den stora majoriteten i Diskrimineringskommittén, där jag för övrigt själv satt, nu får en samlad lagstiftning, ett gemensamt ombudsmannaämbete och att det införs två nya diskrimineringsgrunder: ålder och könsöverskridande identitet.

Samtidigt är det ändå helt obegripligt att den borgerliga majoriteten inte vill utvärdera sammanslagningen av lagen så att den verkligen får den effekt som vi förväntar oss av den. Den farhåga som Josefin Brink lyfter fram och som vi också resonerar kring i vår motion, att vi till exempel skulle vilja ha ett särskilt kapitel om arbetslivet, handlar inte om att värdesätta olika former och olika sätt som diskrimineringen sker på, utan om att de som finns på arbetsmarknaden i det avsnittet ska hitta tydligt angivet vad som gäller på arbetsmarknaden och i arbetslivet, inget annat än så. Den farhågan delar vi med Saco, TCO och LO. Vi är inte ensamma.

Det är också ansvarslöst att den borgerliga regeringen inte vill anslå resurser till breda informationsinsatser på området. Vi får på sätt och vis en helt ny lagstiftning. Allmänheten borde få kännedom om den. De viktiga aktörer som ska se till att lagen efterföljs, ombudsmannaämbetet, diskrimineringsbyråerna, inte minst fackföreningsrörelsen, borde få resurser för att informera om lagen.

Vari ligger det rejäla klivet bakåt, fru talman, på jämställdhetsområdet? Flera har varit inne på detta tidigare. Min partivän Ann-Christin Ahlberg har varit tydlig. Det är väl inte längre någon överraskning att vi har en regering som håller på att begrava den aktiva jämställdhetspolitiken. Det är en politik som har gjort att Sverige under lång tid har hävdats som kanske ett av världens mest jämställda länder. Precis så är det.

När Sveriges genom tiderna mest kvinnofientliga regering – den borgerliga regeringen – sänker skatten går mer pengar till männen än till kvinnorna. När Sveriges genom tiderna mest kvinnofientliga regering förstör a-kassan – vanligt folks inkomsttrygghet – är det kvinnorna som drabbas dubbelt. När Sveriges genom tiderna mest kvinnofientliga regering får igenom sitt förslag om vårdnadsbidrag i veckan är det kvinnorna som skickas tillbaka till hemmen.

Kanske blir den urholkning av jämställdhetslagen som sker i dag den sista spiken i kistan för den aktiva jämställdhetspolitiken. Nu ska den begravas. Detta sker utan analys och utvärdering av konsekvenserna av den urholkning som ändå görs av jämställdhetslagen. Detta görs utan att lyssna på forskningen, fackföreningsrörelsen och inte minst JämO. Det mest anmärkningsvärda, fru talman, är hur man argumenterar. Det har sagts flera gånger att det handlar om att minska de administrativa kostnaderna för företag med 25 procent fram till 2010. Det är alldeles uppenbart: Den borgerliga regeringen sätter marknadsvärdet före människovärdet. Så är det.

Samtidigt är vi socialdemokrater de första som ändå vill välkomna borgerligheten i att ha tagit över vår ambition att minska på regelbördan och administrativa kostnader för småföretagen. Ni har tagit över vår ambitiösa målsättning på området. Det har inte heller gått riktigt bra på det området. Det har snart gått två år, och den totala regelbördan är större nu än när vi hade makten. Det är precis tvärtom mot de ambitioner ni föresatte er tidigare. När Eva Flyborg pratar om 70 miljarder får man ställa frågan hur mycket den har ökat sedan två år tillbaka när ni tog över.

Varför urholka det instrument som har visat sig fungera? Det är det obegripliga. Varför inte avskaffa till exempel nystartsjobben, instegsjobben och nyfriskjobben? De har inte bara ökat regelkrånglet för företagen utan de är dessutom ineffektiva och har inte lett till varaktiga jobb. När ni ändå är i gång bör ni se över a-kassan och alla de förändringar och försämringar ni har gjort. Det skulle innebära att ni förenklar för småföretagarna.

Ni kan också inspireras av socialdemokratins jobbrådslag. Vi har föreslagit ett guldkort för de små företagen. Det är ett sätt att automatisera – göra elektroniskt – hela redovisningen av de små företagen. Men varför urholkar ni viktiga instrument som har ökat rättvisan mellan kvinnor och män i vårt land?

Var ligger den rejäla inbromsningen? Sabuni sade att det är bara ett av förslagen som Diskrimineringskommittén lade fram som inte presenteras i propositionen. Det är inte sant. Tillgänglighet för funktionshindrade är angeläget, skriver majoriteten i betänkandet. Men varför väljer man att inte göra något? Nada! Redan år 2000 antog riksdagen ett handlingsprogram för handikappolitiken. Målet är att landet ska vara tillgängligt allra senast 2010. Viktiga steg har tagits ditåt, men mycket återstår att göra. I stället för att påskynda arbetet med information, regler och stimulans tillsätter man återigen en utredning på området. Man förhalar processen. Vad skulle Bengt Westerberg tycka om det, Nyamko Sabuni?

Aktiva åtgärder är också viktiga, säger flera av de borgerliga kollegerna. Så är det. Det förebyggande arbetet är viktigt, oavsett område, oavsett om det handlar om etnicitet, jämställdhet eller andra områden. Men om det är så viktigt, om vi vill förhindra diskriminering på andra områden, varför inte följa ambitionerna i utredningen? Aktiva åtgärder ska också omfatta andra områden. Vad skulle Folkpartiets ledamöter på 70-talet ha tyckt om det?

Ett förbud mot åldersdiskriminering ska införas. Det är begränsat till arbetslivet och utbildningsväsendet. Det är bra. Samtidigt vet vi att diskriminering av äldre och yngre finns på många fler områden. Förbudet mot åldersdiskriminering sker som en följd av att vi implementerar EU:s likabehandlingsdirektiv. Det är jättebra. Men i ljuset av den utveckling vi har haft av till exempel Laval-målet har vi socialdemokrater redan nu velat försäkra oss om att svenska kollektivavtal, en svensk lagstiftning som finns där för att skydda olika åldersgrupper, också ska gälla framöver. Inte heller här har den borgerliga majoriteten velat gå oss till mötes. Det är kanske inte så överraskande med tanke på hur man har hanterat Laval-målet.

Fru talman! Så kan man fortsätta på område efter område – antingen dra i bromsen eller backa ytterligare. Det vi skådar är borgerlighetens Operation dimridå. Den borgerliga regeringen och dess ledamöter vill ge sken av att man väsentligt stärker kampen mot diskriminering. På vissa områden är det så. Det ska ni ha kredd för. Men det är inte så mycket.

Det blir inte bättre för att många av ledamöterna pratar sig varma för att bekämpa diskrimineringen, beskriver eländet och kränkningen av människovärdet. Det blir inte bättre när vi hör er argumentera för varför ni urholkar lagstiftningen på jämställdhetsområdet eller varför ni drar i bromsen på alla andra så viktiga områden. Tvärtom! Ert huvudargument att minska de administrativa kostnaderna avslöjar bara ett faktum, nämligen att ni, borgerligheten, sätter marknadsvärdet före människovärdet.

Anf. 110 DÉsirÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Luciano Astudillo är en fantastiskt bra talare. Det är jättestrevligt att du inleder med positiva tillrop till flera saker i diskrimineringsbetänkandet. Du kommer med många bra förslag.

Men är det trovärdigt? Operation dimridå, säger Luciano Astudillo. Sedan pratar han först om att vi inte har tagit till oss av forskningen. Vilken forskning lutar sig Luciano Astudillo mot när han hävdar att ett år är bättre för att göra lönekartläggningar och jämställdhetsplaner än två år eller tre år?

Luciano Astudillo frågar också när det gäller tillgänglighet och åldersdiskriminering, och han påstår att det är någonting som Socialdemokraterna vill. Jag har tittat i era motioner. När ni pratar om åldersdiskriminering säger ni att vi väl kan se över det här. När det gäller diskriminering i fråga om tillgänglighet säger ni att det är bra om regeringen tar nödvändiga initiativ.

Det står i motionen: ”Vi socialdemokrater menar att det behövs en central genomgång av möjligheterna för att driva på tillgänglighetsarbetet.”

Jag uppfattar inte att Socialdemokraterna har två skarpa förslag när det gäller tillgänglighet och diskriminering. Det är en fråga som jag gärna skulle vilja att Luciano svarar på.

Anf. 111 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Fru talman! Först vill jag tacka Désirée Pethrus Engström för komplimangerna för talet.

Trovärdighetsfrågan borde egentligen kastas över på er. Med vilken trovärdighet väljer ni att kalla detta ett starkare skydd mot diskriminering när ni i själva verket försvagar lagstiftningen, urholkar lagstiftningen, inte minst på jämställdhetsområdet?

Ni skriver i ert betänkande: ”*Jämställdhetsplanen* är ett viktigt instrument för det aktiva jämställdhetsarbete som ska bedrivas på arbetsplatserna. Planmässighet brukar anges som en viktig förutsättning för ett framgångsrikt aktivt jämställdhetsarbete.”

Ni skriver själva så och säger att periodiciteten inte är viktig, att det är arbetsplatser med 25 anställda och fler som ska ha den och inte 10 och fler, som det är nu. Men ni säger ändå att det är ett starkare skydd för kvinnors rätt på arbetsmarknaden.

Om Désirée Pethrus Engström hade valt att lyssna på min kollega Ann-Christin Ahlberg när hon hänvisade till den forskare som redogjorde för hur jämställdhetslagen och planmässigheten har inneburit att man förstärkt skyddet för kvinnor kanske replikskiftet hade blivit lite mer konstruktivt.

Jag kommer nog inte att hinna svara på de andra frågorna, men jag tar det i nästa replik.

Anf. 112 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Luciano Astudillo säger att trovärdigheten faller tillbaka på oss. Men samtidigt faller väl lite av trovärdigheten tillbaka. Direktivet från EU när det gäller att föra in åldersdiskriminering i lagstiftningen kom, om jag inte minns fel, redan år 2000. Och vad gjorde den socialdemokratiska regeringen ända fram till 2006? Ingenting! Man implementerade ingenting när det gällde ålderdiskriminering, inte ens det som vi gör här i dag, så någonting måste väl ändå falla tillbaka på den förra regeringen.

När det gäller planer skulle jag vilja fråga Luciano Astudillo om ni gör verksamhetsplaner i ert parti. Vi gör det i vårt parti. Vi sätter upp en verksamhetsplan som ska räckta under ett år. Ibland gör vi treårsplaner, och det har vi gjort ända fram till valet. Vad gör man med en sådan plan under tiden? Låter man den ligga i en byrålåda? Ja, det kan man göra, men det blir inte särskilt effektivt och är inte särskilt bra. I det här fallet riskerar man att JämO kommer och frågar: Vad gör ni med er jämställdhetsplan? Uppfyller ni det som ni har satt upp i er plan?

Frågan är: Tror Luciano Astudillo att en jämställdhetsplan eller en plan för jämställda löner som löper över tre år innebär att ingenting kommer att hända under de här tre åren?

Det är ett väldigt konstigt tankesätt att det bara handlar om att man ska sätta sig med detta vart tredje år. Jag vet inte om vi har helt olika syn på hur man jobbar med planer. En plan för er verkar vara ett skrivet papper. En plan är ju processen, och det är processen som är det stora arbetet. Det ska även gälla jämställdhetsplanen.

Kom igen, Luciano Astudillo! Lyssna till dem som jobbar aktivt med åtgärder! Du vet att man kommer att jobba under de här tre åren.

Anf. 113 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Fru talman! Jag ska säga något kort om åldersdiskriminering och direktivet kring det. Det vi gjorde var att skicka över det direktivet till den utredning där jag själv satt, Diskrimineringskommittén. Den hade längre arbetstid än vad som kanske var nödvändigt just för att redogöra för den delen. Det kan jag vara självkritisk till. Den delen kanske skulle ha levererats tidigare, av den tidigare regeringen.

Men faktum är att det är en lärdom för er: Det är viktigt att utreda konsekvenserna av lagändringar framöver. Om ni hade gjort det kanske vi hade sluppit den förödelse vi ser på a-kassans område. Tänk om ni hade utrett konsekvenserna av alla de förändringar och försämringar ni har gjort på det området! Då hade vi sluppit det vi har nu.

När det gäller planer förstår jag inte Désirée Pethrus Engströms resonemang. Det är klart att planerna måste vara levande dokument. Och så är det i vårt parti. Vi har inte bara en jämställdhetsplan och en handlings-

plan. Vi har en likabehandlingsplan och en mångfaldsplan som ser alla aspekterna. Det är levande dokument, som tas upp minst en gång per år. Vi vet dessutom att vi kan bli kontrollerade varje år.

Det är det som JämO har sagt till er i utskottet. Fackföreningsrörelsen har sagt det. Hade Désirée också medverkat på det seminarium vi hade med forskaren hade hon också fått höra att hela poängen med att ha en återkommande kontroll från en myndighet har den effekten att man får ett levande och aktivt dokument.

Men det ni nu gör i er ambition att förenkla – minska den administrativa kostnaden, som ni säger – är att ni inte stöttar företagen i detta viktiga arbete för att kvinnor och män ska behandlas lika på arbetsplatserna och ges samma villkor.

Anf. 114 TORBJÖRN BJÖRLUND (v):

Fru talman! Det betänkande om diskriminering som vi debatterar nu är ett viktigt och väldigt tungt dokument. Det finns viktiga frågor där vi behöver klargöra var de olika partierna står när det gäller skyddet mot diskriminering. Många synpunkter har redan delgivits, och mycket har sagts som inte behöver upprepas. Jag tänker inte göra det.

Jag ska lyfta fram två områden där vi i Vänsterpartiet har en lite annan syn än utskottets majoritet har i de här frågorna. Det gäller kollektivavtal med åldersgränser och lite grann om tillgänglighet för funktionshindrade, kopplat till arbetslivet.

Jag ska börja med att yrka bifall till reservationerna 18 och 21. Jag står också bakom de övriga som Vänsterpartiet har skrivit under, men jag tar bara upp dessa två.

När det gäller förbudet mot åldersdiskriminering ska det enligt propositionen vara tvingande. Det är alltså kopplat till EU:s direktiv. Vi är i grunden positiva till förbudet. Men för Vänsterpartiet är det viktigt att förbudet inte utformas så att det inkräktar på främjande åtgärder. Sådana finns redan i dag i lagstiftning och, vilket är inte minst viktigt, i kollektivavtal.

Syftet är naturligtvis att stärka de äldres ställning på arbetsmarknaden, vilket är väldigt viktigt på många sätt. Det finns möjligheter till undantag enligt direktivet om det finns legitima skäl. Vänsterpartiet anser att de bör innefatta kollektivavtalade förmåner som baseras på ålder.

Att premiera erfarenhet och kunskap i arbetslivet, som till del av förståeliga skäl kan grundas på ålder, är något som funnits rätt länge. De fackliga organisationerna menar att det är viktigt att kunna behålla avtalade villkor kopplade till ålder och år i yrket. Vi i Vänsterpartiet tycker precis likadant. Orimligheten i om sådana skulle förklaras ogiltiga är uppenbar. De fyller en viktig funktion för den enskildes hälsa och för att undvika arbetslöshet bland äldre.

Vi anser att en presumtion bör gälla för att just kollektivavtalad särreglering på grund av ålder ska motsvara undantagsmöjligheternas krav. Det har också LO framfört i sitt remissvar. Det bör alltså klart framgå att en större risk för långvarig arbetslöshet och även hälsoskäl ska anses vara legitima undantag från diskrimineringsförbudet. Det bör inte vara så svårt för majoriteten i riksdagen, om man nu menar allvar med att den svenska kollektivavtalsmodellen är viktig, att hålla med om det och ställa upp på det här förslaget.

Vi menar att det är viktigt att förbudet mot åldersdiskriminering utformas så att undantag kan medges för att skydda vissa grupper mot åldersspecifika problem. Annars kan vi hamna i den märkliga situationen att diskrimineringsförbudet ökar risken för diskriminering av den grupp det avser att skydda.

Fru talman! Tillgängligheten för funktionshindrade är en het potatis i den här debatten. Det är olyckligt att regeringen har valt att fortsätta utreda detta i stället för att föreslå att bristande tillgänglighet ska vara diskrimineringsgrund. Jag tänker inte gå in på det specifika problemet i sig. Det kommer en av mina partikamrater att göra lite senare. Men jag tänker lyfta fram den diskussion som dyker upp då och då om hur viktigt det är att skapa ett arbetsliv där alla får plats, även de funktionshindrade. Arbetslivsområdet är också ett av de områden som utpekats som viktiga i Diskrimineringskommitténs förslag.

Det finns i dag regler om de skyldigheter arbetsgivare har när det gäller att anpassa arbetsplatser och arbetsuppgifter så att de inte diskriminerar dem med funktionshinder – det gäller såväl nya som pågående anställningar. Det handlar om att skapa samma möjligheter för alla. Det är viktigt att fortsätta det arbetet, och mycket återstår att göra. Det är också ett arbete som pågår hela tiden.

Det gäller att ta till vara alla människors erfarenhet och kunskaper i arbetslivet. För att få balans borde samma tänkande gälla överallt i samhället. Tillgänglighet är viktigt för att få denna balans, såväl i yrkeslivet som i samhället i övrigt. Det här är också kopplat till arbetsmiljöarbetet och forskningen, som några har varit inne på förut.

En bra arbetsmiljö bygger på att det förebyggande arbetet fungerar så att alla på en arbetsplats fungerar på ett bra sätt. Utan att vilja starta en ny debatt kan jag konstatera att de neddragningar som regeringen har gjort på det här området inte gör det enklare och inte gynnar det arbete som vi debatterar i dag.

Hjälpmedel, assistans med mera i arbetslivet är centrala faktorer för att motarbeta diskriminering av funktionshindrade när det dyker upp som arbetsmiljöproblem. Även forskningen på det området behöver utökas för att avhjälpa eventuella framtida problem.

Vi i Vänsterpartiet är medvetna om att det finns kostnadsaspekter på detta. Därför tycker vi också att man ska bevaka detta och utreda vad det finns för möjligheter och vilken tidsaspekt det ska ha, naturligtvis. Men regeringen kan också se till att medel tillförs för att få det här att fungera. Jag tycker att det vore klädsamt om regeringen tänkte om i de här frågorna.

Jag ska lägga in ett litet tillrättaläggande när det gäller arbetsskadeförsäkringen. Vänsterpartiet har motionerat om en översyn av arbetsskadeförsäkringen för att den i dag missgynnar kvinnor. Det är något som vi bör lyfta upp. Det ifrågasattes tidigare i debatten, och jag ville därför lägga det till rätta.

I detta anförande instämde Josefin Brink och Kalle Larsson (båda v).

Anf. 115 MEHMET KAPLAN (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att vi miljöpartister välkomnar stora delar av de föreslagna lagändringarna. Det är inget nytt eftersom

min kollega Ulf Holm redan har varit uppe och sagt det, men jag vill ändå lyfta fram två delar som har varit särskilt viktiga för att jag som miljöpartistisk riksdagsledamot med glädje kan gå ut och berätta hur vi i dag kommer att hantera dessa frågor – i mitt tycke bättre på just dessa två punkter.

Det ena är sammanslagningen av lagarna. Det är en viktig signal om att vi nu börjar se på frågorna på ett mer sammansatt sätt. Det är komplexa frågor, och det har med all önskvärd tydlighet framkommit att vi som debatterar i kammaren i dag också tycker så. Sedan tycker vi lite olika beroende på vilken utgångspunkt vi har. Min kollega Esabelle Dingizian kommer senare att ta upp frågorna ur ett annat perspektiv också.

Det andra handlar om att diskrimineringsförbudet utsträcks till nya samhällsområden och till de nya grunderna ålder och könsidentitet – könsöverskridande identitet – som det tidigare har varit många frågetecken kring. Vi har till slut enats om att det är bra att det införs.

Detta är de två frågor som jag särskilt har velat lyfta fram. När det gäller andra frågor tycker jag att ansatsen har varit god, men man har inte lyckats nå ända fram. Det tar vi också upp i vår motion. Exempelvis den talerätt som ges till andra än dem som tidigare har haft den, till exempel frivilligorganisationer, är ett område där vi tycker att man har tänkt rätt och försökt men inte riktigt nått ända fram. Det området har jag själv stor erfarenhet av i och med att jag jobbat på en frivilligorganisation med just främjandeåtgärder och med att följa hur diskrimineringslagstiftningen efterlevs.

Vi har ett drygt tjugotal antidiskrimineringsbyråer runt om i landet. De har länge väntat på att få denna talerätt. Det handlar om att kunna föra klientens, brukarens eller kundens talan i domstol. Fram till nu har de gjort det oberoende av vilken diskrimineringsgrund det har gällt. De välkomnar mig veterligen också – det kan man se i remissvaren – att ålder och könsöverskridande identitet tillförs.

När de hittills har använt sin företrädarroll har det varit gentemot myndigheter och företag. I och med den nya lagens ikraftträdande ska de nu kunna använda denna talerätt. Problemet är inte om de har haft rätt eller inte utan om de ska kunna använda talerätten. Hur ska de kunna föra talan om de inte har de ekonomiska resurser som krävs? Talerätten blir en tandlös tiger.

Så har det varit länge, och man har klarat av detta länge ändå. Det ser man inte minst på att det antal ärenden som de fyra ombudsmännen har haft att hantera har ökat sedan man började satsa ordentligt på lokala antidiskrimineringsbyråer.

Anledningen till att jag tar upp just denna fråga är att den spänner över alla diskrimineringsgrunder. Oavsett vilken diskrimineringsgrund eller kombination av diskrimineringsgrunder man åberopar är det dessa lokala initiativ som kan föra ens talan. Där tycker jag att regeringen och utskottsmajoriteten inte riktigt har nått ända fram, och det är synd, för det var en god ansats, och detta är något som har efterfrågats.

En annan fråga som har efterfrågats och som man borde ha haft pondus, ryggrad eller åtminstone regeringsduglighet nog att ta itu med – man har ju ändå en betryggande majoritet till skillnad från den förra regeringen, som vi och Vänsterpartiet stöttade utifrån – är detta med tillgänglig-

het. Vad gör man då? Jo, man hänvisar till luddiga förklaringar till att man inte har tillgänglighet med i texten. Det känns lite jobbigt för dem av er i majoriteten som med rätta har kritiserat tidigare regeringar för att man inte har gjort något åt detta. När ni nu har chansen att göra något duckar ni och gömmer er bakom en allmän formulering om att man måste kompromissa.

När det gäller att diskriminering ska få kosta måste jag nog instämma i det Luciano Astudillo tog upp. Det var starkt gjort av statsrådet att faktiskt ta med det i texten. Men frågan om tillgänglighet är egentligen lika stor, för man kan aldrig göra skillnad på olika diskrimineringsgrunder. Det är det stora felet som man så ofta får höra från företrädare för majoriteten. De säger att vi kan hantera de här frågorna så här, men när det gäller till exempel jämställdhetsfrågorna har vi inte riktigt samma åsikt. Man skiljer frågorna åt, helt enkelt. Det tycker jag är besynnerligt.

Just när det gäller grunden för hur vi ser på hur man ska kunna få ersättning för att ha blivit diskriminerad tror jag inte att ansatsen har nått riktigt ända fram.

Jag vill ta upp en sista fråga.

Vi välkomnar att den nya lagen förbjuder diskriminering i fråga om tillhandahållande av bostäder i stället för enbart yrkesmässigt tillhandahållande. Det är ett annat område som har varit uppmärksammat och som handlar om hur vi ser på människor och människans mest grundläggande trygghet, nämligen boendet.

Vi hör ofta företrädare för alliansen prata om att man ska ge människor möjligheter att verka och utnyttja sin fulla potential. Det kan jag instämma i. Men när grunden för en egen bostad så gravt har åsidosatts tror jag att den här lilla ändringen inte kommer att förändra något. Det är ledsamt. Här hade man chansen. En fyrpartimajoritet med högerpartier hade faktiskt en historisk möjlighet.

Jag hörde statsrådet Nyamko Sabuni räkna upp historia. Mycket kan sägas om den här regeringen, men just när det gäller den historiska tillbakablicken är jag bekymrad. Om man hade sin historia rätt tror jag att de här två frågorna skulle vara ett sätt att skriva ny historia som man skulle kunna bli erkänd för och så småningom också citerad för.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservation nr 8.

Jag tackar för den här möjligheten till debatt. En viktig fråga får vi aldrig glömma, nämligen människors lika värde och att ingen i grunden är kränkbar. När vi pratar om de här frågorna ställer vi ibland grupper mot varandra.

Anf. 116 TOMAS TOBÉ (m):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet i enlighet med utskottsmajoritetens förslag.

Redan 1999 lyfte borgerliga ledamöter i arbetsmarknadsutskottet frågan om en sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Det är glädjande att betänkandet nu äntligen ligger på bordet framför oss. Även om det givetvis finns meningsskiljaktigheter mellan majoriteten och oppositionen i detta stora betänkande menar jag att det egentligen är mer som förenar än som skiljer oss åt. Det kan vara viktigt att komma ihåg efter att ha lyssnat på debatten i dag. Helheten i förslaget kläs i retoriska ord som reträtt och dimridå. Jag hörde en riksdagsledamot som hade gjort en

analys av samtliga regeringar i Sverige sedan 1800-talet. Han hade kommit fram till att just denna regering var den mest kvinnofientliga regeringen i Sveriges historia. Jag är inte helt säker på att han har med sig svenska folket i den beskrivningen. Det återstår att se.

Flera ledamöter i denna kammare har redan hållit föredömliga anföranden om huvuddelarna i den nya diskrimineringslagstiftningen. Jag tänker därför rikta in mig på att kort beskriva vad den kan innebära för homosexuella, bisexuella och transpersoner, med andra ord utifrån ett HBT-perspektiv.

Fru talman! Många menar att Sverige är ett bra land att leva i för HBT-personer. Det kan vara sant för en del. Det kan också vara sant utifrån en internationell jämförelse, men då ska man komma ihåg med vilken låg nivå den jämförelsen görs. Jag ser sällan någon anledning att måla upp en alltför mörk bild, men problemet är att det finns ett flertal oroväckande tecken i Sverige i dag. Hatbrotten mot HBT-personer ökar och rörelser med hatiska budskap mot just HBT-personer intensifierar sin organisering. Det kanske kan vara på sin plats att påminna kammaren om att Sverige fortfarande är ett land där personer mördas endast på grund av sin sexuella läggning för att de anses hota samhället.

Har då detta något med diskriminering att göra? Visst är jag också smärtsamt medveten om att det jag beskriver löser inte vare sig den nuvarande lagstiftningen eller den lagstiftning som riksdagen senare kommer att anta, men samtidigt ska inte signalvärdet underskattas. Det handlar om att slå fast de värderingar och de rättigheter som Sveriges riksdag anser ska genomsyra ett välmående samhälle.

Fru talman! Till skillnad från vad många tror drabbar dessa hatbrott inte enbart HBT-personer. Mediebilderna av denna typ av brott är att en homosexuell person blir nedslagen av en person med högerextrema åsikter. Dessa brott förekommer visserligen, men det är inte det typiska brottet på detta område. Det är faktiskt bara i var fjärde anmälan som offret uppger sig vara en HBT-person. Ofta handlar det i stället om att en person anses vara homosexuell och därför utsätts för brott. Det kan också handla om att en person anmäler förolämpningar där denne har blivit utpekad som homosexuell och känner sig kränkt av det.

Fru talman! Jag har mött många som väljer att vara öppna med sin sexuella läggning och som tyvärr också utsätts för diskriminering men som väljer att inte anmäla det. Det är givetvis ett beslut som man har rätt att fatta, men jag undrar ändå om det sker på basis av en känsla av att "lite får man kanske ändå tåla". Jag vet inte, men jag tycker att det är oacceptabelt.

Det är inte sällan som den som är öppen med sin läggning i sin egen omgivning väljer att inte berätta på jobbet om sin sexuella läggning eftersom det både kan riskera jobbet och kanske hota en framtida karriärutveckling. Det är inte heller ovanligt att jag möter HBT-personer som väljer bort lagidrotter eftersom det anses vara en omöjlig miljö att vara i.

Det jag beskriver tycker jag är bevis på att vi har en bra bit kvar innan jag med stolthet kan säga att Sverige är ett bra land för HBT-personer att leva i.

Fru talman! Även om också den nuvarande lagstiftningen innehåller flera viktiga delar för HBT-personer innebär den nya lagstiftningen positiva steg. Äntligen kommer skyddet mot diskriminering att även omfatta

transpersoner eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. Det är ett fattigdomsbevis att det har tagit så lång tid, men det är ändå välkommet eftersom det rör dem som har det allra svårast med fördomar och är särskilt utsatta.

Enligt min mening kommer en sammanslagen myndighet att underlätta. Vi kommer bort från att diskrimineringen är uppdelad på flera lagar och att skyddet mot diskriminering är olika långtgående beroende på vilken diskrimineringsgrund det handlar om. En sammanslagen myndighet får i stället en större genomslagskraft, tyngd och auktoritet än vad en separat myndighet för varje diskrimineringsgrund skulle ha. Det blir dessutom en tydlig markering av alla människors lika värde och rättigheter och av att det inte finns några hierarkier mellan olika diskrimineringsgrunder.

Fru talman! Det är en skyldighet för staten att skydda HBT-personer från att bli diskriminerade. Givetvis vilar också ett stort ansvar på till exempel privata arbetsgivare, men jag vill hävda att de offentliga arbetsgivarna ska fungera som ett föredöme. Därför är det glädjande att den nya diskrimineringslagstiftningen innebär en förstärkning av skydd mot diskriminering från offentligt anställda. Det som inte riktigt har kommit fram i diskussionen ännu är att det är huvudmannen som får betalnings-skyldigheten, inte arbetstagaren. Det tror jag kommer att innebära att vi får se ett helt annat ansvar från huvudmannen när det kommer till dessa frågor.

Fru talman! Den nya diskrimineringsombudsmannen får också rätt till tillträde på arbetsplatser för att göra nedslag som kan vara av betydelse för tillsynen. Det nya i detta är att tillträdesrätten kommer att avse frågor med anknytning till alla diskrimineringsgrunder och inte som i dag enbart på Jämställdhetsombudsmannens område. Det borde kunna innebära en förstärkning utifrån ett HBT-perspektiv.

Diskrimineringsombudsmannen får även rätt att vitesförelägga arbetsgivare och andra som bryter mot de olika diskrimineringsförbuden, om de till exempel inte fullgör den skyldighet som finns att lämna uppgifter till ombudsmannen och ge ombudsmannen tillträde till en arbetsplats. Diskrimineringsombudsmannen ska dessutom, liksom de nuvarande ombudsmännen, generellt verka för att diskriminering inte förekommer och också i övrigt verka för lika rättigheter och möjligheter. Det välkomnar jag.

Fru talman! Mina personliga förväntningar är höga men även realistiska om att vi inte löser problemet med diskriminering av HBT-personer med detta betänkande. Men utan tvekan är det en förstärkning och en signal som jag applåderar.

I detta anförande instämde Anna König Jerlmyr (m).

Anf. 117 SOLVEIG TERNSTRÖM (c):

Fru talman! Vågar vi bli gamla i Sverige? Den frågan har jag ofta hört när jag har rest runt i Sverige och diskuterat äldrefrågor.

En åldrande befolkning är en utmaning för Sverige. Många seminarier och ekonomiska debatter har tagit avstamp i detta yttrande.

Många äldre, de som är nästan äldre, de som är mycket äldre, de som är gamla äldre och de som inte vill bli äldre har blivit väldigt provoce-

rade. Inte blev det bättre av att en representant i den förra regeringen kallade de snart blivande pensionärerna för det kommande köttberget. Det kommer att ta lång tid innan dessa bevingade ord blir bortsuddade. De orden hann slita upp mycket bitterhet i de äldres hjärtan, kan jag säga.

De äldre har alltså blivit ett stort samhällsproblem och en belastning för vårt land, för våra barn och för våra barnbarn. Man vill bli av med oss. Vi är parias – det svenska samhällets bottenkikt. Vi får väl skapa oss en ny ättestupa. Ja, så har det låtit i landet.

Det sorgliga var att det kändes som om de äldre inte tillhörde befolkningen längre. De äldre hade blivit en besvärlig grupp som ställde till problem. De äldre stod i vägen för de unga.

Politik är någonting allvarligt och kan sätta i gång väldigt våldsamma känslor. Och vi som är gamla eller äldre kände oss diskriminerade.

Diskriminering är ett brott mot grundläggande mänskliga rättigheter. Ett sätt att motverka diskriminering och därmed verka för grundläggande mänskliga rättigheter är genom lagstiftning.

I dag debatterar vi i kammaren regeringens förslag till en ny diskrimineringslag. Diskrimineringslagen ska ha till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller *ålder*. Detta är ju det nya. Ålder får nu vara med i den nya lagstiftningen. Det är fantastiskt. Grattis, säger jag. Alla diskrimineringsgrunder för ålder gäller dock inte på samtliga samhällsområden. Den avser arbetslivet i vid mening, utbildning, start eller bedrivande av näringsverksamhet och yrkesverksamhet. Det är bra.

Äntligen får Sverige en lag mot åldersdiskriminering i arbetslivet. Det var på tiden. Herregud vad vi har väntat. Men många kommer att fråga: Är verkligen denna lagstiftning tillräcklig för att förhindra åldersdiskriminering? Den är förmodligen inte riktigt tillräcklig. Men en lag ökar naturligtvis rättsmedvetandet hos människor. Det finns nu en lag i Sverige mot åldersdiskriminering. Man kan hejda sig. Man stannar upp ett slag.

Om en arbetsgivare till exempel blir anmäld för åldersdiskriminering kommer han ganska snart att få veta att det är bara han som bär bevisbördan. Det här är kul. Då kanske man börjar tänka sig för och bita sig i läppen.

En lag fungerar också som en normsändare. Man byter attityd och förändrar beteende. Kort sagt: Någonting händer. Det som förut var djupt ingrott och supertypiskt är inte det längre eftersom normen har förändrats.

Jag ska ta ett exempel. Kvinnor på 50-plus har under de senaste åren blivit skamlöst diskriminerade på sina arbetsplatser och i samhället i övrigt. Det finns massor av exempel på sådana fall där kvinnor har fått sluta sina jobb just för att de har fyllt 50 år, kvinnor som just på grund av diskriminering på jobbet har blivit sjuka och sjukskrivna och osynliggjorda av samhället. Det är kvinnor i sin bästa ålder. Det är ju då som dessa kvinnor är starkast och har erfarenhet av familj och barn och har en bra yrkeskunskap och en god utbildning för det mesta. Då får de inte vara med längre. De har blivit bortrationaliserade och kommit på efterkälken, men framför allt har de blivit för gamla. Och hur det nu har gått till finns

de knappt längre, för de har blivit osynliggjorda – denna viktiga resurs för samhället. De måste fram i ljuset. Attityder kan förändras. Normen kan brytas. Jag vill tro det.

Fru talman! Vi lever i en ungdomskultur, det vet vi alla, och det är så söndertuggat att man knappast vill uttala det. Vi vet alla att ungdom, styrka, skönhet och snabbhet dyrkas. Vi lever också i ett samhälle där man antingen vinner eller förlorar. Och de flesta är väldigt rädda för att fylla 30 år.

Vi vet också att vi lever i en mediekultur som i dag har blivit den första statsmakten, om vi nu ska tro det svenska folket och forskare vid Göteborgs universitet som har ställt frågor och fått svaret att det varken är riksdagen eller regeringen som sätter agendan i dag, det är medierna. Och medierna vill definitivt inte ha någonting att göra med kvinnor över 50 år. Vad anser de då om människor som har fyllt 65 år? Det är en ganska snedvriden värld. Men attityder kan förändras, och normen kan brytas.

Fru talman! Här bland riksdagsledamöterna är vi faktiskt några stycken som har fyllt 65 år. Vi representerar den stora, oroväckande och växande äldre befolkningsgruppen i Sverige och i Europa. Vi får vara väldigt glada att vi får vara i riksdagens kammare. Men vi borde vara fler.

Debatten kommer naturligtvis att gå vidare. Jag anser att vi har kommit ett bra stycke på väg med förslaget till den nya diskrimineringslagen för bland annat äldre i arbetslivet. Det är bra så, men det räcker inte. Vi måste gå vidare. Politik det är att gå vidare.

I detta anförande instämmer Hillevi Engström, Reza Khelili Dylami och Elisabeth Svantesson (alla m) samt Barbro Westerholm (fp).

Anf. 118 HANS BACKMAN (fp):

Fru talman! Mycket intressant har sagts i denna debatt som förstås är väldigt viktig. Alla är vi ju emot diskriminering.

Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i arbetsmarknadsutskottets betänkande 7.

Det har talats en del om arbetsmarknaden här i dag. Då vill jag poängtera att ett av alliansregeringens främsta mål är att ge människor nya möjligheter att gå från bidrag till egen försörjning. 150 000 färre i utanförskap har visat att vi nu är på rätt väg. Men samtidigt som det har betonats i dagens debatt gör fördomar alltför ofta att människor aldrig får en chans på arbetsmarknaden. Inte minst gäller det människor med utländsk bakgrund.

Trots många års jämställdhetsarbete är det fortfarande mycket kvar att göra innan kvinnor och män i Sverige får samma möjligheter. Bättre möjligheter att kombinera jobb och föräldraskap betyder mycket. Men det behövs också, som min kollega Eva Flyborg sade tidigare, en robust lag mot könsdiskriminering.

Det här med åldersdiskriminering har Solveig Ternström uttömt på ett väldigt bra sätt. Jag kan därför bara säga att jag tycker att det är väldigt bra att vi nu får en sådan lag.

Det är ju så att fram till nu har Sverige helt saknat skydd mot åldersdiskriminering. Alldeles för ofta blir människor, trots att kompetensen finns, bortsorterade från arbetsmarknaden på grund av att de har fel ålder.

*Ett starkare skydd
mot diskriminering*

Det har vi inte råd med. Det är inte heller bra och inte snyggt, och det är ingenting som vi vill ha.

Den nya lag som Sverige nu får blir ett effektivt skydd mot åldersdiskriminering på arbetsmarknaden. Ålder blir en ny diskrimineringsgrund.

Dessutom skapas, som Tomas Tobé var inne på, ett heltäckande skydd för alla HBT-personer eftersom lagen inte omfattar bara sexuell läggning utan också könsöverskridande identitet och uttryck. Arbetsgivare ska omfattas av skyldigheter i fråga om stöd- och anpassningsåtgärder för personer med funktionshinder i samma utsträckning som enligt nuvarande lagar. Det är det också värt att poängtera.

På arbetslivets område utvidgas den krets som skyddas mot diskriminering. Förutom arbetstagare och arbetssökande ska även den som gör en förfrågan om arbete omfattas. Detsamma ska gälla den som söker eller fullgör praktik – inte, som i dag, enbart den som fullgör yrkespraktik. Det innebär till exempel att även den som deltar i arbetsmarknadspolitisk praktik eller genomgår prao kommer att omfattas. Skyddet utvidgas också till att avse den som står till förfogande för att utföra, eller som utför, arbete som inhyrd eller inlånad arbetskraft. Det här är också viktigt, tycker jag.

Förbudet mot direkt diskriminering på arbetslivets område formuleras på ett annat sätt än i dag. I stället för att ange det materiella tillämpningsområdet genom att ange ett antal situationer där förbudet gäller, till exempel vid anställning eller uppsägning, används tekniken att precisera den skyddade kretsen. Avsikten är att diskrimineringsförbudet ska täcka alla situationer som kan uppkomma mellan en arbetsgivare och en arbetssökande eller arbetstagare. Man ska därmed slippa dra gränsen mellan till exempel arbetsledning och annan ingripande åtgärd. Också det är, tycker jag, en bra sak.

Fru talman! I debatten påstås det ibland att lagen inte gäller små företag. Detta är helt fel. Alla individer skyddas av diskrimineringsförbudet som gäller *hela* arbetsmarknaden. Alla arbetsgivare är skyldiga att aktivt främja lika rättigheter och möjligheter. Däremot har lagen innehållit också vissa regler om aktiva åtgärder på större arbetsplatser, till exempel att alla arbetsgivare med fler än tio anställda årligen ska upprätta en jämställdhetsplan.

En sådan regel har gjort att regelbördan varit exakt lika tung för mindre arbetsplatser, till exempel en restaurang med tio anställda, som för stora företag med hundratals anställda och med personalavdelningar som kan hantera detta – precis som nämnts tidigare i debatten.

Jag måste säga att det här – jag har varit ute på många företagsbesök – inte visat sig vara särskilt bra. Det har också visat sig att kravet på planer inte har fått genomslag hos de mindre arbetsgivarna.

JämO:s studie har visat att bland företagen hade endast drygt 30 procent en aktuell jämställdhetsplan. De mindre företagen var de som allra minst hade en sådan. Därför vill vi nu anpassa kartan efter verkligheten så att säga. Och därför ska kravet på att ha en jämställdhetsplan inträda först vid minst 25 anställda. Planen ska sedan uppdateras varje år. Minst vart tredje år ska det göras en särskild lönekartläggning. Men själva skyddet mot könsdiskriminering och annan diskriminering liksom kravet på lönekartläggning gäller *hela* arbetsmarknaden, från de allra minsta arbetsplatserna till de allra största.

Det är i detta sammanhang viktigt, tycker jag, att påpeka att det är de aktiva handlingarna för att förhindra könsdiskriminering och annan diskriminering som i slutändan ger positiva resultat. Det handlar om attityder och vilja!

Lagförslaget innehåller också förstärkta förbud mot repressalier samt en skyldighet för arbetsgivare, utbildningsanordnare och den som utbildar någon som ska fullgöra värnplikt och civilplikt att utreda och vidta åtgärder mot trakasserier.

Inom utbildningsområdet ska, kan jag också nämna, utbildningsanordnaren bedriva ett målinriktat arbete för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning. Utbildningsanordnaren ska motverka trakasserier.

Utbildningsutskottet har också uttalat att förslaget till ny diskrimineringslag ytterligare förbättrar högskolestudenternas skydd.

Slutligen, fru talman, kan jag säga att vi nu också inför en ny diskrimineringsersättning. Nivån på ersättningen ska bestämmas utifrån kränkningen men också, vilket är en nyhet och en viktig sådan, utifrån den preventiva signal som krävs för att avskräcka andra. Vi hyser gott hopp om att domstolarna nu kommer att kunna höja ersättningen.

Kort uttryckt: Det ska svida i plånboken att diskriminera. Detta kommer att ha effekt; det är jag övertygad om.

Anf. 119 LARS U GRANBERG (s):

Fru talman! Låt mig börja med att instämma i den kritik som i går dök upp i ett pressmeddelande. I går hade nämligen den samlade handikapprörelsen i Sverige årsmöte. Där formulerade Sveriges handikapprörelse en orosbild. Man är oroad över att diskrimineringslagen inte fullt ut tar sig an tillgänglighetsfrågan. Vi håller med om den orosbilden; det finns skäl att göra det.

En utredning har arbetat, och man var ganska enig om att de här bitarna skulle tas med. Statliga utredningar bör ha i uppgift att också titta på de ekonomiska konsekvenserna när det gäller lagförslag eller utredningsförslag.

Visst finns det en oro! Vi är oroliga för att det i slutändan kommer att handla om pengar.

Fru talman! Vanligtvis gillar jag inte när folk talar om att vi lever i olika världar eller i olika verkligheter. Alla lever ju i sin värld eller i sin verklighet. Men efter att ha följt debatten här i dag kan jag inte låta bli att känna att vi agerar just utifrån helt olika världsbilder.

I en drömvärld är gräset grönt, alla barn glada och alla föräldrar starka eller kloka och väl insatta i hur samhällets strukturer och stereotypa mönster ser ut och ska bekämpas. Alla arbetsgivare är goda, upplysta och besjälade av att ta sitt samhällsansvar och bryta ojämställda strukturer, uppmuntra papporna till att ge sina barn mer tid och stötta mammornas karriär och löneutveckling.

Bara valfriheten ökar – även om det sker på bekostnad av ansvarstagandet – kommer såväl familjepusslet som den goda och jämställda arbetsplatsens pusselbitar att falla på plats utan gnissel. Det är en drömvärld i teorin.

I praktiken, i den verkliga världen, är det inte lika enkelt. Vi föds med lika värde och rättigheter. Men den finfina valfrihet som finns på pappret begränsas av en mängd faktorer.

Jag har mött pappor som liksom jag gärna hade varit hemma fler dagar med barnen men som inte fick det för mammorna som själva ville ha alla dagar. Jag har också mött mammor som gärna hade varit hemma en lite kortare tid men som avstod därför att pappornas arbetsgivare förväntade sig närvaro på arbetsplatsen när pappadagarna var slut.

Det här är bara ett par exempel. Det finns så många förväntningar och könsstereotypa strukturer i vårt samhälle. Allt det här begränsar vår egen valfrihet. Det är alltså inte riktigt sant att vi alla är vår egen lyckas smed och att vi alla kan fatta de bästa besluten för oss själva och för den övriga mänskligheten.

Vi behöver bara göra en jämförelse med ett annat politikområde, klimatet, för att se att det inte är så. Vi vet att vi borde åka tåg, tåg, tåg. I stället väljer vi flyg, flyg, flyg – till och med mot bättre vetande. Vi är upplysta så det räcker. Ändå handlar vi inte alls vare sig utifrån vare sig vårt eget bästa eller utifrån samhällets eller mänsklighetens bästa.

I de bästa av världar hade det inte behövts någon jämställdhetsplan alls som ska uppdateras varje år eller vart tredje år. Det hade inte behövts någon fördelning av föräldraförsäkringen. Det hade inte behövts någon diskrimineringslagstiftning alls.

Som sagt: Vi människor är ett mänskligt släkte. Oavsett om vi är arbetsgivare eller om vi är föräldrar tenderar vi att följa minsta motståndets lag. Om vi inte måste jobba aktivt med jämställdhetsplanen och vidta åtgärder gör vi inte det. Om vi inte måste bryta konventioner och motstå förändringar från arbetsgivare, farmödrar och alla andra gör vi inte det.

Jag vill avsluta med att läsa upp ett mejl som jag fick i dag från Lena. Hon uppmanar riksdagens ledamöter att rösta nej till den nya diskrimineringslagstiftningen. Hon fortsätter: Du kan stoppa en historisk attack mot jämställdhetsarbetet i Sverige. Genom att portalparagrafen i jämställdhetslagen tas bort döljs en ojämställdhet. Den nya lagstiftningen innebär att 23 000 färre arbetsgivare kommer att omfattas av skyldigheten att enligt lag befatta sig med jämställdhetsarbete. Lägg inte locket på jämställdhetsarbetet genom att minska kraven på arbetsplatserna.

Lenas ord får avsluta: Rösta nej.

Anf. 120 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Så många märkliga saker har sagts av företrädarna för alliansen att det knappt finns tid att bemöta ens hälften. Låt mig ändå uppmana Solveig Ternström att en stund fundera över om det inte finns en risk att den åldersdiskrimineringslag som nu införs till och med gör saker sämre. Man tar bort möjligheten till aktiva åtgärder som i dag finns i kollektivavtal. Fundera en stund på detta innan du ropar tjoho över den lagstiftning som nu införs.

Jag gör en kommentar till. Eva Flyborg borde kanske läsa på både sitt eget partis politik och för all del också de andras som hon kritiserar. Hon röstade själv nej till vårt förslag om en ändrad arbetsskadeersättning ganska nyligen, fastän hon påstod att det var vi som inte drev ett sådant krav.

Nå, jag får nöja mig med det här, även det är frestande att gå in på en mängd andra anföranden.

Jag ska kanske min vana trogen göra mig till ovän i kammaren, och till fler än vad brukligt är, i ett perspektiv. I tisdags hade vi en debatt och i onsdags en omröstning om papperslösas rätt till vård på lika villkor. Då fattade kammaren enligt min och Vänsterpartiets uppfattning beslut om en lag som strider mot de mänskliga rättigheterna och som är öppet diskriminerande. Jag är helt övertygad om att de borgerliga och socialdemokratiska ledamöter som röstade för den lagen inte uppfattar det så. Så är man i mina ögon ibland skyldig till diskriminering utan att vara medveten om det. Det är en del av problematiken när det gäller diskrimineringslagstiftningen.

Fru talman! Låt mig säga att det finns även positiva delar i den diskrimineringslagstiftning som vi nu diskuterar. Det har nämnts tidigare att man kan få högre böter, om vi kallar det så, när man diskriminerar. Det är välkommet. Det kravet har Vänsterpartiet drivit länge. Att man sammanför lagstiftningarna är välkommet, även om vi gärna hade sett en separat lagstiftning som rörde arbetslivet. Att slå samman ombudsmännen kan bli verkningsfullt och bra, om man samtidigt inrättar en jämställdhetsmyndighet så att någon har det aktiva ansvaret på det området och om man ser till att sakkunskapen på de respektive områdena finns kvar i den nya myndigheten. Låt oss återkomma till frågan om allting var bra när vi kan utvärdera detta om ett par år.

Men det finns också bärande delar i betänkandet som faktiskt för frågor bakåt. Jag ska inte upprepa vad andra redan har sagt om hur jämställdhetsarbetet riskerar att försvåras med det beslut som kammaren så småningom kommer att fatta i den här frågan. Det är alldeles uppenbart att om man förändrar kravet på att komma med lönekartläggningar och jämställdhetsplaner på arbetsplatserna från varje år till vart tredje år måste man kunna motivera det. Annars, ärade ledamöter av Sveriges riksdag, varför inte vart tionde år, eller vart hundra år? Hade det inte varit alldeles utmärkt att man slapp krånglet också vart tredje år och fick kanske 10 eller 50 år på sig att utveckla sina arbetsformer, som ni påstår att alla mindre och medelstora företagare kommer att använda den här tiden till i stället för till att fylla i blanketter?

Jag måste säga att när man väljer att inte göra bristande tillgänglighet till diskriminering begår man ett stort misstag. Dessutom framställer företrädare för alliansen, inte minst integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni, det som att det vore bra om så blev fallet. Det påminner mig om en annan debatt i en annan tid. När Barbro Holmberg, dåvarande migrationsminister, fick ta emot ett rekordstort antal namnunderskrifter till stöd för en flyktingamnesti sade hon: Detta är ett stöd för vår politik. Hon hade självfallet inte för avsikt att genomföra något av det som krävdes i namninsamlingen.

Det här påminner lite om det. Här säger Nyamko Sabuni att marschen för tillgänglighet kommer att uppfattas som ett stöd för det arbete regeringen just nu bedriver. Ingenting kunde vara mer felaktigt. Det är en protest mot regeringens vägran att se bristande tillgänglighet som diskriminering som den marschen handlar om.

Jag tänkte också kommentera det som rör etnisk diskriminering. Här är det precis som på en mängd andra områden fråga om maktrelationer, inte bara om att fixa och tricksa med någon lagstiftning eller paragraf, utan om att inse att det är diskriminerande strukturer, samhällsbärande strukturer, som är hindret för en likabehandling mellan människor. Ser man inte att det finns lagstiftningar, sociala mönster, traditioner och en mängd andra saker som systematiskt hindrar människor med utländsk bakgrund att på samma villkor som vi som är födda i landet ta del av utbildning, arbetsmarknad, bostäder då har man missat något alldeles väsentligt. Då riskerar man att göra frågan om att förändra och att underlätta kampen mot diskriminering till en fråga om juridik. Det handlar bara om att ha den perfekta lagstiftningen så att man i efterhand kan klaga om man upplever att man har blivit felbehandlad.

Vi menar omvänt att det allra viktigaste diskrimineringsarbetet är att bekämpa de strukturer som utestänger. Ska man göra det måste man vara beredd att ifrågasätta de privilegier som de etablerade i samhället har. Jämställdhetsdebatten har tagit den vägen de senaste 15–20 åren. Man har gått från att i allmänhet vilja lyfta fram kvinnors villkor och försöka förbättra dem till att ta ett andra steg och se diskriminerande strukturer och ifrågasätta dem och bli feministisk och också ifrågasätta varför män har så stora fördelar bara i egenskap av att vara män. På ett liknande, inte samma, sätt måste nu integrationspolitiken bli antirasistisk.

I stället för att bara säga att det är synd och jobbigt att så många bor så trångt i vissa förorter måste man fundera över vad det är för strukturer som gör att människor med invandrarbakgrund så ofta hamnar just i vissa förorter. Man måste kanske också ta nästa steg och inte bara ifrågasätta varför det bor sju personer i en enrumslägenhet i Rosengård eller Gunna-red eller någon annanstans utan också ifrågasätta varför en enda person kan bo ensam i en sjurumslägenhet vid Strandvägen. Då har vi en politik som inte vill förbättra bara lite på marginalen utan som ifrågasätter mak-tens privilegier. Då har vi en politik som inte bara är för integration utan också bötjar bli antirasistisk.

Det är inte alls så långtgående förslag som aktiva åtgärder handlar om, men de är ändå betydelsefulla. Nyamko Sabuni sade tidigare att det inte tas bort några aktiva åtgärder i och med den här propositionen. Det är alldeles riktigt. Det är inte så som på jämställdhetspolitikens område där man uppenbarligen tar bort lönekartläggning och systematiskt arbete för jämställdhet på arbetsplatserna, vartannat år i alla fall. Det är ganska få exempel i betänkandet på att man uttryckligen försämrar möjligheterna. Det är inte det frågan gäller. Frågan gäller snarare hur vi ska kunna gå framåt. Hur ska vi kunna ytterligare förbättra de aktiva åtgärderna för att bryta inte minst den etniska diskrimineringen? Det finns en rad förslag: att se över hur rekryteringsprocesserna ser ut, avidentifierade ansökningshandlingar, att se över varför man i dag inte har mångfaldsplaner, planer för etnisk mångfald på arbetsplatserna. Varför är det inte en självklarhet på fler arbetsplatser än vad det är?

Det är de här förslagen som vi presenterar men som ändå – det verkar inte som att alliansen är beredd att göra särskilt mycket åt saken – kommer att avslås av en bred majoritet i denna kammare.

Jag är ledsen att Nyamko Sabuni inte är kvar i salen, men jag måste ändå ha rätten att kommentera hennes anförande. I ett replikskifte med

Josefin Brink använde hon den ganska kända tekniken att säga: Du har visst inte läst propositionen. Då blir man lite förvånad, därför att strax dessförinnan anklagade hon Vänsterpartiet för att vilja ha en positiv särbehandling grundad på etnicitet på samma sätt som för kön. Det föreligger ju inget sådant förslag. Jag är övertygad om, för att inte använda samma härskarteknik som Sabuni gjorde, att integrations- och jämställdhetsministern *har* läst vår reservation. Då gör det mig förvånad att hon inte där så tydligt kan se att vi faktiskt inte föreslår någon liknande etnisk positiv särbehandling.

Vad vi däremot föreslår är att man aktivt ska få rekrytera människor med utländsk bakgrund till arbeten där det är en underrepresentation. Det skulle kunna vara lagligt, tillåtet och till och med välkommet att, som till exempel Polishögskolan har gjort tidigare, annonsera i tunnelbanor och på bussar runt om i landet och säga: Vi ser gärna sökande med utländsk bakgrund.

När den här lagen klubbas igenom finns det risk för att det blir diskriminering. Är ni företrädare för alliansen medvetna om det? Kommittén, de som lade grunden för det arbete som ni nu säger att ni vill genomföra, var medvetna om det och föreslog därför vissa positiva åtgärder. Man skulle ha en möjlighet att göra avsteg från diskrimineringsförbudet för att göra just aktiva rekryteringsinsatser. Nu förhindrar ni dem, nu försvårar ni dem. Nu tar ni bort de möjligheterna och kan stå där i morgon med ansvaret för att många människor som kanske skulle vilja söka utbildningar eller arbeten aldrig får bli uppsökta genom aktiva åtgärder.

Fru talman! Jag tror att jag, för att inte förlänga debatten ytterligare, nöjer mig med de här kommentarerna. Men jag tror att man kan sammanfatta det här betänkandet med att det finns några positiva saker och rätt mycket som faktiskt riskerar att försvåra arbetet framöver. *Ett steg framåt, två steg tillbaka*, heter en bok som någon skrev en gång i tiden. Kanske är en ännu mer passande rubrik på det här betänkandet: Arbeta mot diskriminering, var god dröj.

I detta anförande instämde Elina Linna (v).

Anf. 121 ESABELLE DINGIZIAN (mp):

Fru talman! Vi behandlar i dag betänkandet *Ett starkt skydd mot diskriminering* men även motioner från allmänna motionstiden som berör jämställdhet, som dessvärre har kommit lite i skymundan här i dag.

För min del tänker jag uppehålla mig lite vid Miljöpartiets motioner och förslag vad gäller jämställd samhällsservice, det vill säga att män och kvinnor får samma bemötande och får lika mycket resurser i den offentliga verksamheten, och även problematiken med den könsuppdelade arbetsmarknaden.

Miljöpartiet vill ha ett samhälle där människor gör fria val, val som inte är könsbundna och styrs av de föreställningar och förväntningar som finns på män och kvinnor, flickor och pojkar, det vill säga inte den sortens valfrihet som regeringen talar om, för riktig valfrihet kräver att förutsättningarna är lika för båda könen. Vi är alla socialiserade i ett könsmonster, och våra val är till stor del bundna till våra könsroller. Varje försök att bryta detta är förenat med svårigheter och hinder, därav

vår könssegregerade arbetsmarknad och till viss del även andra val i livet.

Det finns i dag inget påtagligt synligt motstånd i samhället vad gäller jämställdhet. Det är få som vågar säga något annat än att man vill ha ett jämställt samhälle där män och kvinnor behandlas lika och har samma möjligheter. Men det finns ett starkt osynligt motstånd, eftersom det handlar om makt och om ett förändringsarbete som innebär en omfördelning av resurserna. Detta arbete är naturligtvis svårt, därför att det berör oss alla och våra tusenåriga värderingar och föreställningar om kön. Det är som Gertrud Åström säger: Vi vet inte hur ett jämställt samhälle ser ut, för vi har aldrig haft det.

Vad kan man göra för att komma åt detta osynliga motstånd? Miljöpartiet har lagt fram motioner och förslag som bygger på att det krävs ett grundläggande omställningsarbete för att vi ska få förändringar på det strukturella planet, för även om makten har skiftat många gånger under tusentals år har denna struktur av manlig makt dominans i grunden inte förändrats. Vi behöver både göra särskilda jämställdhetsåtgärder och ha ett genusperspektiv i den ordinarie verksamheten.

Det är bara att beklaga att jämställdhetsministern inte lyckats komma med förslag till särskilda åtgärder för de 400 miljoner som regeringen har budgeterat för jämställdhetsarbetet och som man stolt har pratat om. Hitintills har enligt uppgifter bara 148 miljoner använts.

Fru talman! Det har under de senaste 10–15 åren gjorts olika tidsbegränsade förändringsarbeten med jämställdhetsintegrering. Värdefulla erfarenheter har på så vis vunnits. Men arbetet har inte gett några långsiktiga förändringar. En viktig orsak är naturligtvis att man bedrivit arbetet i projektform och inte i den ordinarie verksamheten.

Jämställdhetsintegrering är den strategi vi ska jobba med, men den är dessvärre svår att tillämpa utan metodkunskap. Det var utifrån den insikten som den förra regeringen tillsatte en utredning, Jämstöd. Miljöpartiet anser, liksom utredningen, att regeringen borde finansiera en stödstruktur för att arbetet på alla nivåer – centralt, regionalt och lokalt – ska få ett stöd. Denna verksamhet ska omfatta uppföljning, samordning, stöd, bidragsgivning, kunskapsutveckling och information samt omvärldsanalys, om vi i Miljöpartiet får som vi vill.

Satsningen borde således vara betydligt större och mer långsiktig än det förslag som regeringen har lagt fram med 100 miljoner kronor som kommuner och regioner kan söka via Sveriges Kommuner och Landsting. Ett jämställt förslag innebär att samtliga länsstyrelser bör få i uppdrag att i samverkan med viktiga aktörer ta fram en regional strategi och en handlingsplan för hur stödinsatserna för jämställdhetsintegreringen ska organiseras och genomföras. Förslaget innebär vidare att vissa länsstyrelser borde ges i uppdrag att bygga upp regionala stödstrukturer för att stödja offentliga aktörers arbete. Då är förstås 100 miljoner kronor inte så mycket att komma med.

Flera kommuner som jag har besökt vittnar om de svårigheter och de hinder som finns för detta arbete. Några kommuner har inte för avsikt att söka medel från Sveriges Kommuner och Landsting, därför att de anser att intresset är svagt i organisationen. Det krävs ett långsiktigt och ihärdigt arbete.

I betänkandet skriver allianspartiernas utskottsmajoritet att Jämstods förslag bereds i Regeringskansliet. Detta är en nyhet för mig, då jag uppfattat av ministern att hennes svar på utredningens förslag var just de 100 miljonerna. Men låt mig få uttrycka en stark önskan, nämligen att regeringen tar till sig utredningens förslag och snabbt inrättar de stödfunktioner som behövs för ett framgångsrikt arbete.

Fru talman! Svensk arbetsmarknad är inte jämställd. Lönerna, chefs-tillsättningarna, hel- och deltiderna, de tidsbegränsade anställningarna, uttagen ur föräldraförsäkringen är inte jämnt fördelade. Generellt gäller att kvinnor är förlorarna.

Regeringen, som säger sig prioritera jämställdhet, har enligt min mening fortfarande inte presenterat något förslag om hur man ska komma till rätta med den diskriminering som råder på arbetsmarknaden. Speciellt gäller det lönerna, att kvinnor fortfarande får mindre betalt för samma arbete.

Ett stort problem på arbetsmarknaden som är svårt att förändra är könssegregeringen. Den könsuppdelade arbetsmarknaden är det största jämställdhetsproblemet i svenskt samhälle, då den också får bäring på så många olika områden. När hela branscher domineras av ett kön blir det svårt att hävda att det inte är jämställt. När en hel bransch är lågavlönad och dessutom domineras av visstidsanställda på deltid av samma kön är det också svårt att i det enskilda fallet peka på ojämslällda förhållanden. Det är först när vi börjar värdera och jämföra branscher som vi ser mönster av strukturella samhälleliga jämställdhetsproblem vad gäller villkoren på arbetsmarknaden. Därför är det oerhört viktigt att börja motivera pojkar, flickor, kvinnor och män att söka sig över könsgränserna vad gäller yrkesval och arbete.

Utskottsmajoriteten skriver i betänkandet att man måste jobba med genuspedagoger i förskolan. Det är bra. Men har man inte fler insatser att komma med har man inte riktigt förstått svårigheten med problematiken. Förskolorna och skolorna måste arbeta mer medvetet och fokuserat med genusperspektivet – så som man till exempel gör i Göteborg. Alla skolor måste arbeta mer aktivt och systematiskt.

Det krävs också andra politiska åtgärder på lokal och central nivå. Det behövs även större nationella satsningar för att åstadkomma förändringar.

Vi behöver också jobba som man till exempel gör på Arbetsförmedlingen i Eskilstuna där man arbetar aktivt med företagen för att skapa miljöer som är könsneutrala och välkomnande för båda könen. Samma arbetsförmedling ordnar också till exempel bilmekanikerutbildningar bara för kvinnor, just för att det är svårt för kvinnor att gå i samma klass som män på mansdominerade utbildningar. Genusmedvetenheten måste genomsyra all utbildning och arbetsförmedling.

Till sist, fru talman, fortsätter alliansens företrädare envetet att hävda att jämställdhetsproblematiken i första hand löses på individnivå. De så kallade jämställdhetsreformer som regeringen gjort, med jämställdhetsbonus och hushållsnära tjänster, kommer sammantaget inte att nämnvärt förändra för kvinnor som grupp utan för ett fåtal kvinnor. Vi kommer inte att se några varaktiga förändringar för kvinnor som grupp.

Det är ingen slump att det ser ut som det gör, tvärtom. Skillnaderna mellan könen skapas av ett mönster som reproduceras av lagar, institutioner, värderingar, föreställningar, förväntningar och förebilder som får betydelse när man ser på sig själv, gör sina val och för vad andra förväntar sig att man ska göra. Det betyder således att först när politiken gör vad som är möjligt för att förändra strukturerna, det vill säga förändringar av övergripande karaktär, skapas förutsättningar för förändringar av värderingar och hur man ser på sig själv och andra.

Jag står naturligtvis bakom alla Miljöpartiets reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservationerna 14 och 36.

I detta anförande instämde Mehmet Kaplan (mp).

Anf. 122 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Fru talman och kammarens ledamöter! Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De har utrustats med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av gemenskap. Var och en är berättigad till alla de rättigheter och friheter som uttalas i denna förklaring utan åtskillnad av något slag.

Det, fru talman, känner vi alla igen från FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det finns även i många andra internationella konventioner och inte minst i vår egen grundlag där man i regeringsformen kan läsa att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet och att det allmänna ska motverka diskriminering.

Är det så i Sverige i dag? Alla som har talat här har varit ganska samstämmiga. Svaret på den frågan är dessvärre nej. Det förekommer diskriminering i en betydande omfattning i vårt land. Det är ett stort samhällsproblem. Därför är det glädjande att det är så många som är med i debatten i dag.

Men, fru talman, inte ens med världens bästa jämställdhets- eller diskrimineringslag löser vi de problem som vi i dag diskuterar, det vill säga kränkningar och diskriminering. En stark lagstiftning är viktig, och det ska bli repressalier när överträdelser sker.

Men diskriminering behöver förebyggas, och alla ska veta att diskriminering också bestraffas. Därför tror jag att den nya diskrimineringserättningen har en avhållande effekt. Såväl sanktioner som risk för att förlora sitt goda rykte, sin goodwill, avhåller från att begå brott, oavsett vilket. Vilken företagare, till exempel, vill läsa i tidningen att han eller hon diskriminerar kvinnor genom att ha osakliga löneskillnader på företaget eller diskriminerar genom att inte anställa en person på grund av dennes sexuella läggning, tro eller kön? Där kan man göra mycket genom konsumentmakt och genom att vi får reda på mer om vilka som är goda företagare – det kan vara näringsidkare, restauranger, företag och så vidare – och gynna dem när vi gör våra val.

Vad är då diskriminering och varför finns det? I sin bredaste definition är det när en person gör åtskillnad mellan olika människor, inte utifrån meriter och kvaliteter utan på grund av mer grundläggande egenskaper, det vill säga delar av den diskriminerades identitet och i negativ bemärkelse. Det kan vara egenskaper som är medfödda, förvärvade eller ibland valda men så grundläggande att de behöver ett skydd.

Diskriminering finns på strukturell och individuell nivå. De problem vi ser, och som flera av oss i kammaren säkerligen också upplevt, kommer ofta av fördomar och rädslor. Fördomar är det stora bekymret i vårt samhälle, och det kan man inte lagstifta bort även om lagstiftningen har en stor normativ betydelse.

Litterärt betyder fördom att man gör en förbedömning, det vill säga att man formulerar sin attityd utan att ha nödvändiga förkunskaper.

Vetenskapligt brukar man säga att en fördom är en oförmåga att reagera på en person utifrån hans eller hennes individuella kvaliteter och snarare beskriva honom eller henne utifrån generaliseringar som tillskrivs könet, hudfärgen, den etiska bakgrunden eller den sociala tillhörigheten. Fördomen bygger mer på personliga behov av att begränsa kunskapen eller på psykologiska drivkrafter och har inget med kunskap att göra.

Vi ser det vi vill se. Vi letar efter fakta som bekräftar våra fördomar. De är orörliga och upplevs inte som egna värderingar utan i stället som fakta om den andre. Därför är fördomar så farliga.

Men lika farligt är det att tro att vi inte har några fördomar. Det är först när vi inser att vi själva har fördomar, grundade på våra egna begränsade erfarenheter, som vi vågar se och reflektera över våra värderingar, se bortom fördomen och se människan och individen för den hon är.

Undersökningar har visat att flest fördomar finns bland män och bland dem med lägre utbildning. Det är inte så konstigt att de med lägre utbildning har fler fördomar eftersom kunskap och utbildning ger insikt och förståelse. Generellt sett är vi människor rädda för det som är okänt. Det var säkert viktigt på stenåldern för att överleva. Det vi inte vet så mycket om skrämmer oss. Vi gör oss en bild av det som är okänt. Bilden blir värre och skrämmer mer än verkligheten. Det är bara fakta och kunskap som kan hjälpa oss att se objektivt. Fördomar finns i stort sett mot allt och alla utifrån tycke och dålig smak, men de leder kanske inte alltid till ett diskriminerande beteende.

När vi människor möts och lär känna varandra behövs inte längre några stereotypa generaliseringar. Därför är mötet med människor mycket viktigt. Ett bra exempel på det är arbetet på Fryshuset i Stockholm där skinnskallar träffar svartskallar och tycke uppstår; man får förståelse och vänner. Men det är inte så vanligt att de grupperna möts.

Fru talman! Det finns goda, omtänksamma, besvärliga, egoistiska och onda människor inom alla grupper. Men det är när vi sätter etiketter på grupper som det blir farligt och när vi säger att vi vet hur ”sådana där” är. Det finns fördomar mot politiker, moderater, muslimer, romer, judar, homosexuella, kriminella. Jag brukar säga att det finns lika många in-siktsfulla och sympatiska moderater som det finns socialdemokrater. Det har inget med etiketten att göra.

Jag tror att problemet och lösningen ligger i möten med människor av kött och blod. Först när vi själva har egna erfarenheter av att känna någon som är från en annan kultur, har en annan sexuell läggning eller ett annat kön – det känner vi väl många som har – slutar vi vara rädda för det okända och uppskattar människor för det de står för. När vi knyter kontakter med andra kan vi ta in och uppskatta olikheter och se det som spännande och berikande.

Grogrunden för rädslor finns, som ni vet, i det okända, och spöken är bara otäcka i mörkret. Mardrömmar har vi när nattlampan är släckt. Men på morgonen, när dagsljuset strilar in, försvinner spökerna ut genom fönstren.

För 40 år sedan mördades en förkämpe för mänskliga rättigheter som jag och jag tror alla här i kammaren respekterar väldigt mycket. Han jobbade mot diskriminering. Jag tänker på Martin Luther King. Han uttryckte sig bland annat så här:

Men often hate each other because they fear each other; they fear each other because they don't know each other; they don't know each other because they cannot communicate; they cannot communicate because they are separated.

Även om människor i Sverige i dag inte är isolerade i juridisk mening eller som det var under apartheidtiden saknas det naturliga möten och tillfällen till att knyta kontakter med andra som inte är likadana som en själv.

För att runda av det här resonemanget vill jag påstå att en bra lagstiftning är viktig, men ännu viktigare är vårt förhållande till varandra och vår människosyn. Jag tror att det för den som är benägen att behandla människor olika och illa är samma mekanismer som styr. Det är samma fördomar och samma dåliga behandling, oavsett om det är riktat mot en homosexuell eller mot en person av annan etnisk bakgrund eller av annat kön. Den som avviker från den personens norm blir sämre behandlad.

De som har en sådan inskränkt syn och sådana fördomar tror jag diskriminerar ganska brett. Det är i alla fall min erfarenhet. Då är det faktiskt viktigt att vi andra reagerar och agerar och säger vad vi tycker och står för. Vi måste lyfta fram spökerna i vår egen garderob och våga stå upp för människors lika värde.

Vi måste titta på våra egna fördomar och inte generalisera. Därför, fru talman, är det tråkigt att höra den, som jag kan uppfatta det, inskränkta inställningen att alliansregeringen är den mest kvinnofientliga regeringen i modern tid. Det är, fru talman, inget annat än en fördom.

I detta anförande instämde Reza Khelili Dylami och Anna König Jerlmyr (båda m).

Anf. 123 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Fru talman! Tack Hillevi Engström för ett bra och insiktsfullt anförande! Det var väldigt lite som jag inte kan hålla med om.

Det är väldigt viktigt att möta människor fri från fördomar, att börja med sig själv, att se bortom föreställningar om andra människor, deras utseende, deras religion eller deras kön. Allt det är oerhört viktigt. Och jag tror att just det som Hillevi Engström sade, att man ska börja med sig själv, är oerhört viktigt.

Sedan är det så – det vet vi genom vår historia – att lagstiftning är ett viktigt verktyg. Det är ett redskap för att förändra beteende och värderingar i vårt samhälle.

När vi i Sverige införde en lag mot barnaga fanns det de som tyckte att det var en alldeles självklar rättighet att man skulle få uppfostra sina barn genom att slå dem. Nu reagerar de allra flesta av oss när vi ser något sådant hända.

Likadant är det med prostitutionslagstiftningen, och likadant är det med jämställdhetslagen. Jämställdhetslagen har varit ett viktigt verktyg för att förändra bilden av manligt och kvinnligt, att försöka ge män och kvinnor lika villkor i arbetslivet och i övriga samhällslivet.

Då är det beklämmande att vi för första gången i modern tid faktiskt har en lagstiftning på jämställdhetens område som går tillbaka, som försämras, som urholkas. Det är beklämmande. Det är det som fått mig och många på vänstersidan att reagera.

Anf. 124 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det var positivt att jag fick möjlighet att ha ett replikskifte med Luciano Astudillo. Jag vill nämligen göra några tillrättalåganden när det gäller det som Astudillo nämnde tidigare.

Det var fråga om utvärderingar av den här lagstiftningen. Det var ett yrkande från oppositionen.

På s. 33 i betänkandet skriver vi om utvärdering. Det är viktigt att denna lag utvärderas när man har en del rättsfall, på samma sätt som sexköpslagen nu ska utvärderas. Man måste ha en del rättsfall. Det är på samma sätt som när det gäller sexualbrottslagen, som ska utvärderas.

Det är en ny lagstiftning. Vi vet inte hur den kommer att hanteras.

När det gäller resurser för att informera skriver vi på s. 34 att vi i majoriteten förutsätter att det kommer att finnas resurser för att informera om lagen.

Sedan ska jag svara på frågan om jämställdhetslagen. Jag delar inte alls oppositionens uppfattning, att det är en urholkning och försämring. Tvärtom är det en förstärkning genom bland annat möjligheten till diskrimineringsersättning.

Man kan titta i kap. 3 om aktiva åtgärder. Där står det väldigt tydligt i 2 §:

Arbetsgivare och arbetstagare ska särskilt verka för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. De ska också främja lika möjligheter till löneutveckling för kvinnor och män.

Jag har också ganska lång erfarenhet av just lönearbete och löneförhandlingar och tvisteförhandlingar, och jag ser inget bekymmer, att det skulle bli försämringar när det gäller den här delen.

Jag delar inte Astudillos farhågor. För oss är det viktigt att det blir förbättringar på det här området, för de skillnader som finns i dag är fullständigt oacceptabla.

Anf. 125 LUCIANO ASTUDILLO (s) replik:

Fru talman! Om den borgerliga majoriteten vill utvärdera lagstiftningen hoppas jag att man vid voteringen nästa gång röstar för reservation 1 under punkt 1. Den tydliggör nämligen att vi förväntar oss att regeringen återkommer med en utvärdering av lagen. Då är vi överens på den punkten, och då är det bara att rösta för den reservationen och ändra sig där.

Sedan vill ju ni inte arbeta planmässigt längre. Det är hela poängen. Ni försämrar lagen på så sätt att det är färre företag som ska jobba plan-

mässigt än tidigare. Det finns inte längre samma uppföljning som tidigare. I det ligger en försämring. Det är så.

Om du inte kräver att man varje år ska följa upp hur man jobbar planmässigt med lönekartläggning, med jämställdhetsfrågorna, med att det inte kränks på arbetsplatserna är det en försämring. Om du inte kräver detta av arbetsplatser som har minst tio anställda utan numera av arbetsplatser som har 25 anställda och mer är det en substantiell försämring. Det går inte att prata bort det. Så är det.

Det är inte *min* farhåga. Det är inte Socialdemokraternas farhåga, utan forskare har sagt det här. JämO sade det till oss. Vi satt på samma möte och lyssnade på JämO när de förklarade att detta var en försämring av verktygslådan för att motverka diskriminering och främja lika villkor för kvinnor och män. De fackföreningsföreträdare som besökte utskottet sade detsamma.

Det är ett samlat Sverige som vill ha mer jämställdhet och som ser att den försämring som ni genomför faktiskt skickar oss tillbaka i tiden.

Anf. 126 HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Det är verkligen en dyster och negativ bild som målas upp som jag inte håller med om.

Man kan titta på de aktiva åtgärderna när det gäller till exempel lönefrågor. I 10 § står det:

I syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga skillnader i lön och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män ska arbetsgivaren vart tredje år kartlägga och analysera.

När det gäller jämställdhetsplaner säger JämO att ungefär 30 procent av företagen i dag har jämställdhetsplaner, men väldigt många fler arbetar aktivt med jämställdhetsarbete. Det tror jag att vi kan vara överens om.

När jag var hos JämO för en vecka sedan frågade jag JämO: Har ni något exempel på en lönekartläggning? Då fick jag en som gäller Teknikmagasinet. Det var en som JämO lyfte fram. Jag antar att det var ett bra exempel på en lönekartläggning, eftersom de lyfte fram och lämnade över ett dokument om Teknikmagasinets lönekartläggning.

Jag kan säga att jag inte är särskilt imponerad. Däremot är jag imponerad av de fackliga företrädare som i lokala löneförhandlingar tittar på olika kategorier människor och ser till att man försöker ge kvinnor och män likvärdiga löner.

Men facken har inte alltid legat i framkant i de här frågorna. Då tror jag att mycket mer hade gjorts. Jag tror att Astudillo också är överens med mig om att det tidigare fanns en ganska konservativ syn i förhandlarvärlden när det gällde löner, inte minst inom LO-området. Många kan göra mycket mer, men jag tycker att farhågan är överdriven.

Jag tror inte att det är papper och planer som löser det här, utan det löses på den enskilda arbetsplatsen i lokala löneförhandlingar. Jag hoppas att parterna tar det ansvaret framöver. I annat fall får man stämna i Arbetsdomstolen och begära diskrimineringsersättning.

Anf. 127 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Jag kommer i mitt anförande att ta upp frågor som handlar om situationen för människor med funktionsnedsättning. Det finns

strukturer i vårt samhälle som gör att kvinnor och män, också barn med funktionsnedsättning, blir diskriminerade.

Först, fru talman, vill jag säga att det är bra att vi äntligen har kommit fram till ett förslag till lagstiftning när det gäller diskrimineringsfrågorna. Men vi i Vänsterpartiet är inte nöjda med regeringens förslag. Regeringen verkar bortse från de olika mekanismer som ligger till grund för diskriminering och vilka olika metoder och åtgärder som kan behövas för att komma till rätta med problemen.

En mekanism som regeringen inte vill åtgärda är bristande tillgänglighet. Det förvånar mig, för under valrörelsen bara för två år sedan deltog jag i många debatter med representanter från de borgerliga partierna som då lovade att se till att den bristande tillgängligheten skulle åtgärdas. Jag hörde också en och annan från de nuvarande regeringspartierna säga att bristande tillgänglighet nog ska in i den nya lagen som grund för diskriminering.

Nu låter det annorlunda. Frågan måste utredas vidare. Vad är det som behöver utredas mer? Diskrimineringskommittén arbetade i fyra år med sin utredning och landade i denna fråga på förslaget att göra bristande tillgänglighet till diskrimineringsgrund. Den frågan är väl utredd.

Inte blir regeringens svek mot människor med funktionsnedsättning mindre med en debattartikel i Dagens Nyheter häromdagen. I artikeln skyller fyra statsråd på kommuner – säkert med rätta – men låter bli att se sin egen roll i eländet.

I den nationella handlingsplanen för handikappolitiken *Från patient till medborgare* slås det fast att målet för handikappolitiken ska vara ett samhälle som gör det möjligt för människor med funktionsnedsättning att bli fullt delaktiga i samhällslivet. Vänsterpartiet var med och tog fram den nationella handlingsplanen. Planen är bra. Det är själva genomförandet som går trögt.

Om vi ska ha någon chans att nå målet om att Sverige ska vara tillgängligt år 2010 måste regeringen ge resurser till tillgänglighetssatsningar. Jag beklagar att regeringen inte förstår detta. Det finns inte ett öre till tillgänglighetssatsningar i regeringens budget.

Som bekant har vi i Vänsterpartiet i vårt budgetalternativ ordentligt med pengar för ändamålet. En artikel i Dagens Nyheter är ett slag i luften som försvinner utan större förändringar, men en rejäl budgetpost på några hundra miljoner för olika typer av tillgänglighetssatsningar kan ge resultat.

En annan effektiv åtgärd vore självklart att lagstifta att underlåtenhet att tillgänglighetsanpassa ska definieras som diskriminering. Det har Vänsterpartiet föreslagit. Vi tycker att regeringen ska ta sig en funderare kring om man inte har missat något väldigt viktigt när man inte går med på det.

Fru talman! Handikappförbundens samarbetsorgan hade sitt årsmöte i går. Där antog man ett uttalande med rubriken "Ny diskrimineringslagstiftning diskriminerar personer med funktionsnedsättning." Jag upprepar: Ny diskrimineringslagstiftning diskriminerar personer med funktionsnedsättning. Vänsterpartiet förstår och delar handikapporganisationernas frustration.

Handikapprörelsen menar att när personer med funktionsnedsättning nekas inträde till restauranger, fritidsliv och kulturella evenemang på

grund av avvikelser från den normerande bilden av en besökare måste det ses som diskriminering. Vad är det annars? Uttalandet avslutas med kravet att riksdagen ska arbeta för att så snart som möjligt införa bristande tillgänglighet som grund för diskrimineringslagstiftning.

Fru talman! Jag ska avsluta med att läsa från handikapporganisationernas uttalande. Det lyder så här:

Vi accepterar inte längre att inte få delta aktivt på lika villkor i det politiska, ekonomiska, sociala och kulturella livet. Vi accepterar inte längre att vara ett slags andra klassens medborgare. Tillsammans är vi ungefär en halv miljon medlemmar i den svenska handikapprörelsen. Var femte person i Sverige beräknas ha en funktionsnedsättning. Vi accepterar inte längre att diskrimineras på grund av bristande tillgänglighet. Vi har fått nog.

Avslutningsvis, fru talman! Jag står bakom Vänsterpartiets alla reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till samma reservationer som Josefin Brink för cirka sex timmar sedan.

Anf. 128 CHRISTER WINBÄCK (fp):

Fru talman! Av en teknisk lapsus lästes mitt namn inte upp i samband med det massiva stöd som integrations- och jämställdhetsministerns anförande rönt här i kammaren. Jag vill därför uttrycka mitt instämmande i det anförandet.

Mobbning, trakasserier och utfrysning är vardag på många arbetsplatser i dag. Det är arbetsmiljöproblem som till slut leder till sjukskrivning, ofta mycket långa. För den enskilde är mobbningen alltid en tragedi. Mobbing förekommer när respekten för människors rätt till personlig integritet glider över i icke etiska handlingar.

Kännetecken på mobbing och psykiskt våld är övergrepp som är systematiska, när det föreligger ett övertag i makt mellan utövare och offer, när det pågår under långa tider, och när händelserna upplevs negativt av offret. I en stor del av mobbningsfallen är det arbetskamrater på samma nivå som mobbar någon annan anställd. Men det är också mycket vanligt med chefer som mobbar någon eller några av sina anställda. Den offentliga sektorn har en överrepresentation av vuxenmobbing, och där är också arbetsledare en vanlig utövare.

Arbetsmiljöverket har definierat kränkande särbehandling i arbetslivet som återkommande klandervärda eller negativt präglade handlingar som riktas mot enskilda arbetstagare på ett kränkande sätt och kan leda till att dessa ställs utanför arbetsplatsens gemenskap.

Fru talman! I Sverige har man årligen kunnat konstatera ungefär 300 självmord där offret har en mobbningsbakgrund. Problemet är att få vågar ta tag i problemen.

Mobbning är ett problem som har ökat dramatiskt på senare år. Mellan 1998 och 2001 hade antalet anmälda fall ökat med 60 procent hos män och 90 procent hos kvinnor, enligt Arbetsmiljöverkets statistik. Tre fjärdedelar av mobbningsanmälningarna gäller kvinnor. Huvuddelen av anmälningarna kommer från områden där man arbetar med människor och som sysselsätter många kvinnor: omsorg och sociala tjänster, hälso- och sjukvård, utbildning, med mera.

Mobbning innebär en stor förlust för den enskilde och dennes familj med avseende på livskvalitet, hälsa och ekonomi. Skilsmässa, missbruksproblem och social utslagning kan också bli följderna av mobbningen.

För denna mycket stora grupp finns i dag mycket lite hjälp att få. Engagemang och stöd från arbetsgivare, fackliga organisationer och samhället i övrigt är många gånger mycket lågt.

Åtgärder mot mobbning måste vara en angelägenhet för hela samhället. En handlingsplan med en nollvision bör tas fram för att stödja och stärka arbetet mot vuxenmobbning.

Låt mig ta några exempel från andra delar av vårt samhälle. För att stoppa mobbning har de flesta skolor en antimobbningsplan som ofta är noga planerad och uppbyggd så att elever och lärare tillsammans ska veta vad den innehåller och innebär och kan hjälpas åt om mobbning förekommer. Man har särskild utbildning för att bättre kunna hantera mobbning, och det finns stöd för sanktionsmöjligheter mot mobbaren. Det är rimligt att även detta återspeglas i vuxenlivet, på arbetsplatser.

Jag har ett annat exempel: Asbest är något vi alla känner till. Det är förbjudet och får inte längre användas. Det finns mycket kvar av det i vårt samhälle som isoleringsmaterial i äldre byggnader. Det är viktigt och finns mycket regler kring att alla som jobbar i byggbranschen ska vara medvetna om riskerna. Som ni vet dör fortfarande ett hundratal personer dör varje år på grund av exponering av detta ämne.

Varför säger jag detta? Jo, för att det finns noggranna regler för arbetsgivare. Det finns sanktionsmöjligheter om de låter personal riva sådant här utan skyddskläder. En byggherre som inte har skrivit ned asbest i arbetsmiljöplanen kan åtalas, etcetera.

Här talar vi om ett hundratal döda. Jämför det med 300 mobbningsoffer som tar livet av sig per år!

Ett tredje exempel: I trafiken dör 450–500 personer varje år. Pengar för trafiksäkerhetsprojekt och åtgärder ges för mångmiljonbelopp varje år. Det är bra – vi ska satsa på sådant som förebygger och förhindrar mänskligt lidande och död. Det ger även klirr i kassan, då det lönar sig att spara liv och undvika sjukvårdskostnader. Att bryta mot regler som skapats för att ge trafiksäkerhet ger som regel dryga böter.

I alla dessa exempel satsar vi med resurser och sanktioner på dem som riskerar att drabbas.

Men varför satsar vi inte mer på de människor som riskerar arbete, familj, sociala nätverk, kamrater och i värsta fall livet på grund av trakasserier? Varför straffar vi inte dem som begår dessa ogärningar?

Problemet i samarbetet beror sällan på en enda person. Orsakerna kan sökas i arbetets organisation och hos den enskilde arbetstagaren. Här öppnar regeringen i propositionen för ett kommande förbud mot trakasserier även mellan arbetstagare. Den bästa medicinen är att skapa medvetenhet kring problemen innan de uppstår.

Hur hjälper vi då de som drabbas? Många anser att följdkränkningarna är värre än själva ursprungshandlingen. Många säger att de bollas mellan instanser, ifrågasätts och nedvärderas, kastas mellan Försäkringskassan, sjukvården, fackliga organisationer, arbetsgivare med mera.

Jag har många mapper på mitt rum. En av dem innehåller brev – jag har flera sådana – bara från människor som anser sig kränkta i arbetslivet och inte har fått stöd och hjälp av samhället. Jag träffade 20–25 personer i går här i riksdagen. Alla hade en eller flera historier att berätta. Det är inget som gör en glad att höra.

Jag tror att det är viktigt att, som ministern också sade i sitt anförande, arbeta med en öppen lista som på sikt ska omfatta fler diskrimineringsgrunder än dem som är uttalade. Det vore ett bra steg på vägen för denna grupp. Det är inte acceptabelt att kränkningar och mobbning fortsätter i den omfattning som nu är.

Fru talman! Det måste vara en angelägenhet för hela samhället att detta upphör. Den utvidgning av diskrimineringsgrunderna som regeringen öppnar för i sin proposition är nödvändig. Där kan en nationell handlingsplan för denna grupp också vara ett viktigt steg på vägen!

Anf. 129 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag kommer att ta upp diskriminering på grund av ålder och på grund av funktionshinder i mitt anförande.

När det gäller ålder är vi individer som lägger år till livet på helt olika sätt. Vi har olika kompetenser och erfarenheter. Tänk er om Churchill hade pensionerats 1939 – han var 65 år då! Det tror jag inte hade varit så bra för utgången av andra världskriget. Golda Meir var 75 år när hon blev premiärminister. Mahatma Gandhi ledde Indien till frihet när han var 72.

Den diskriminering av äldre som finns i vårt samhälle och som Solveig Ternström så väl illustrerade är en realitet. Det finns en diskriminering också av unga, och det som nu är intressant är att ungdomsorganisationerna förenar sig med pensionärsorganisationerna för att få en vidgning av det direktiv som ligger till grund för den lagstiftning som vi är på väg att genomföra i dag.

Det är bra att vi får en lag mot diskriminering i arbetslivet, men lagen behöver vidgas. Ta till exempel bilstöd, som man kan få om man är funktionshindrad upp till 65 års ålder – men pensionsåldern är 67 år! Varför ska man hindra de människor som vill fortsätta att med hjälp av sin bil och bilstödet arbeta några år till? Mammografi kan vi få upp till 74 års ålder, men sedan är det slut, trots att bröstcancer blir vanligare ju äldre man blir. Detsamma är det med screening mot den typ av cancer man kan få i livmodertappen. Där slutar erbjudandena vid 60. Vi har seniorboendena – om en månad är jag för gammal för att få flytta till seniorboende.

Jag kan göra listan längre och ge det som underlag för att vi måste få en vidgning av lagen. Det har ju också ministern utlovat. Regeringen kommer att gå vidare. Tittar man i det utredningsunderlag som Diskrimineringsutredningen gjorde är ålder väldigt kort redovisat. Det var för svårt.

Men i EU går man vidare, och äldreorganisationerna inom EU har gjort ett förslag till direktiv som tar med boende, utbildning och en rad aktiviteter. Jag vet att kommissionen nu arbetar vidare för att få en vidgning av direktivet, och det kommer att hjälpa oss här i Sverige att få en breddad lag också här.

När det gäller diskriminering av funktionshindrade kan man konstatera att detta inte innebär någon ändring av den gamla lagen, utan den lyfts över i den nya lagen. Men vi får en breddning också inom hälso- och sjukvårdsområdet och socialtjänsten, så det blir heltäckande där.

Jag har stavat mig igenom de 83 sidor som Diskrimineringskommittén har författat när det gäller tillgängligheten, och det är en enda röra. Det är svårt att ta ut satsdelarna. Jag förstår att regeringen inte kunde använda dessa 83 sidor som underlag för en tydlig lagstiftning, och det är därför, som vi hörde tidigare av Nyamko Sabuni, som det blir en utredning som går vidare.

Vi behöver en lag som gäller tillgänglighet. Den måste ge ett tydligt och konkret underlag för näringsidkare och andra för vilka åtgärder som ska övervägas. Det är viktigt också för människor med funktionshinder att veta vad man kan förvänta sig. I politiken landar vi alltför ofta i välviljans hyckleri. Vi luddar till löften, och sedan blir människor besvikna när de upplever att vi inte har hållit våra löften. Här är regeringens ambition att tydliggöra vad som ska göras. Diskrimineringskommittén räknade ju inte på vad saker och ting skulle kosta.

I Äldreboendedelegationen, som jag har ansvar för, räknar vi på just tillgängligheten för de äldre. Ni ska vara medvetna om att det saknas hiss i flervåningshus. Mellan 50 000 och 100 000 trappuppgångar saknar hiss. Det är inte gratis att bygga de här hissarna. Dessutom är en del av husen K-märkta, vilket trasslar till det ytterligare. Sådant här måste vi ta fram och komma med konkreta åtgärder mot. Vi måste också ha dem kostnadsberäknade och prioriterade så att man tar det allra viktigaste först.

Sedan måste det ändras i plan- och bygglagen. Det är en rad konsekvensändringar som måste göras. Det är det som kommer att ske i den utredning som regeringen tillsätter.

Dessutom vill jag kommentera artikeln i DN. Kommunerna har tid på sig fram till 2010 för att nå det tillgänglighetsmål som man tog beslut om för åtta år sedan. Det är bra att Sveriges Kommuner och Landsting har gjort en kartläggning av hur långt man har kommit. Det här måste ju bli en tankeställare och en brandfackla för kommunerna, oavsett om de är ledda av allianspartier eller om de har socialdemokratisk eller annan ledning. Nu får man faktiskt sätta fart, därför att man inte lever upp till det man har lovat. Det är allvarligt. Det kanske var något av välviljans hyckleri som man ägnade sig åt år 2000. Men så får inte ske i ett land som Sverige.

I detta anförande instämde Désirée Pethrus Engström (kd).

Anf. 130 EVA-LENA JANSSON (s):

Fru talman! Jag börjar med att konstatera att debatten om det här betänkandet liksom debatten om handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor förs på en torsdag. Men voteringen blev uppskjuten därför att man tydligen inte insett att det här engagerar många människor.

När det gäller förbättrad jämställdhet har jag skrivit en motion som jag skulle vilja gå in på lite. Men jag ska ändå ställa frågor till både Barbro och Solveig om åldersdiskriminering.

I a-kassan diskriminerar man ungdomar. Det har ni röstat igenom, trots vår reservation. Ni har också röstat för att vi ska diskriminera ålderspensionärer genom att ha en annan skattesats för dem än för löntagare med samma inkomst. Det vore intressant att få en kommentar till det.

Den 16 mars överlämnade Göran Persson, statsminister, tillsammans med Jens Orback, jämställdhetsminister propositionen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*. De här målen antogs av riksdagen i maj 2006 i ganska stor enighet. Men det fanns flera reservationer från de fyra borgerliga partierna.

Regeringen har fattat beslut i sin budget för 2008 – som vi har röstat emot – om att man ska genomföra en översyn av de jämställdhetspolitiska målen. Man kan fråga sig varför. Är det en jämn fördelning av makt och inflytande som man inte är riktigt nöjd med? Kan det vara ekonomisk jämställdhet som man vill ha en översyn av och fundera på varför det inte är så bra? Eller kan det vara punkten En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet som man är emot? Vi känner ju till vårdnadsbidraget, som regeringen har genomfört. Det kan väl inte vara punkten att mäns våld mot kvinnor ska upphöra som man har riktat in sig på och vill ha en översyn av.

Det som också har diskuterats i det här betänkandet är det anslag som man har beviljat på jämställdhetsområdet. Det tål väl att påpekas här att man gjorde av med 48 miljoner under 2007 av de 400 miljoner man hade avsatt i budgeten. 100 miljoner tog man beslut om i december 2007. De överfördes till Sveriges Kommuner och Landsting, och Sveriges Kommuner och Landsting har sagt att man har svårt att göra någonting av dem under 2008.

När det gäller de jämställdhetspolitiska målen och den diskussion som förs i betänkandet tycker jag också att det är viktigt att påpeka att det finns en bristande kunskap om jämställdhet i den nuvarande regeringen. Den nuvarande statsministern uttryckte sig på följande sätt apropå att vi kritiserade den borgerliga politiken för att den missgynnar kvinnor: Det är för att de tjänar mindre, jobbar mindre, äger mindre som kvinnorna förlorar på den borgerliga regeringens politik.

När man inte förstår att det här får konsekvenser rakt ut i all politik som man genomför tycker jag att det finns en bristande kunskap hos de borgerliga ledamöterna och också en bristande insyn i hur genusperspektivet borde genomsyra politiken.

Jag tycker att *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* är väl värt att ha kvar. Däremot – det har jag också skrivit i min motion – sätter det inga tunga avtryck i regeringens budgetproposition eller i den förda politiken, snarare tvärtom. Jag har pekat på flera mål.

Vi kan se att kvinnor missgynnas konsekvent i den borgerliga politiken. Med det vill jag avsluta mitt anförande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 4 juni.)

Anmäldes och bordlades

Motioner

med anledning av prop. 2007/08:149 Ledighet med vårdnadsbidrag

2007/08:A13 av Josefin Brink m.fl. (v)

2007/08:A14 av Sven-Erik Österberg m.fl. (s)

med anledning av prop. 2007/08:151 Ny lag om rätt till ledighet för att

på grund av sjukdom prova annat arbete

2007/08:A15 av Josefin Brink m.fl. (v)

2007/08:A16 av Sven-Erik Österberg m.fl. (s)

16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 22 maj

2007/08:1245 Jobbskatteavdrag för äldre

av *Inger Davidson* (kd)

till finansminister Anders Borg (m)

2007/08:1246 Privatekonomi som skolämne

av *Emma Henriksson* (kd)

till utbildningsminister Jan Björklund (fp)

2007/08:1247 Privatiseringar till underpris

av *Raimo Pärssinen* (s)

till statsrådet Mats Odell (kd)

2007/08:1248 Lärdomar av försäljningar av statliga företag

av *Raimo Pärssinen* (s)

till näringsminister Maud Olofsson (c)

2007/08:1249 Avdrag för hushållstjänster och kommunal verksamhet

av *Raimo Pärssinen* (s)

till statsrådet Mats Odell (kd)

2007/08:1250 Neuropsykiatriska funktionshinder och brott

av *Johan Pehrson* (fp)

till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:1251 CO₂-krav på bilar utifrån vikt

av *Karin Svensson Smith* (mp)

till miljöminister Andreas Carlgren (c)

2007/08:1252 Indrivning av böter från utländska lastbilsförare

av *Claes-Göran Brandin* (s)

till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:1253 Remissinstanser beträffande förslaget om bruksvärdesystemet

av *Carina Moberg* (s)

till statsrådet Mats Odell (kd)

Prot. 2007/08:117
22 maj

2007/08:1254 Gaaltijes framtid

av *Marie Nordén* (s)

till integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni (fp)

2007/08:1255 Standarden på IT-utbildningar

av *Camilla Lindberg* (fp)

till statsrådet Lars Leijonborg (fp)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 juni.

17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 22 maj

2007/08:1211 Umgängesförbud för kriminella

av *Phia Andersson* (s)

till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:1212 Bidragsfusk

av *Göran Lindblad* (m)

till statsrådet Gunilla Carlsson (m)

2007/08:1220 Unifem

av *Carina Hägg* (s)

till statsrådet Gunilla Carlsson (m)

2007/08:1221 Avvisningar till irakiska Kurdistan av kvinnor hotade av hedersrelaterat våld

av *Amineh Kakabaveh* (v)

till statsrådet Tobias Billström (m)

2007/08:1222 Framtida polisutbildning i Karlstad

av *Berit Högman* (s)

till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:1227 Situationen för polisen i Stockholms län

av *Maryam Yazdanfar* (s)

till justitieminister Beatrice Ask (m)

2007/08:1228 Hantering av svåra indiciemål

av *Staffan Danielsson* (c)

till justitieminister Beatrice Ask (m)

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 juni.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen
kl. 13.51,
av andre vice talmannen därefter till och med 12 § anf. 100 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Eva-Lena Ekman

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Meddelande om val.....	1
4 § Ny riksdagsledamot	1
5 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
6 § Hänvisning av ärenden till utskott	4
7 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 21 maj	4
UbU16 Två nya specialskolor – utvidgning av specialskolans målgrupp	4
NU12 Vissa ändringar i lagen om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar, m.m.	4
AU6 En effektivare arbetslöshetsförsäkring	6
TU15 ILO:s konvention om identitetshandlingar för sjömän	6
TU16 Ändring i lagen (2004:1167) om vägtransportledare	6
8 § Rekrytering av domare	6
Justitieutskottets betänkande 2007/08:JuU21	6
Anf. 1 HELENA BOUVENG (m)	6
(Beslut fattades under 13 §.)	7
9 § Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II- förrordningen.....	7
Civilutskottets betänkande 2007/08:CU22	7
(Beslut fattades under 13 §.)	7
10 § Ett starkare skydd mot diskriminering	7
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2007/08:AU7	7
Anf. 2 REZA KHELILI DYLAMI (m).....	7
Anf. 3 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s)	8
Anf. 4 JOSEFIN BRINK (v).....	11
Anf. 5 ULF HOLM (mp).....	15
Anf. 6 EVA FLYBORG (fp).....	18
Anf. 7 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik	22
Anf. 8 EVA FLYBORG (fp) replik.....	23
Anf. 9 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik	23
Anf. 10 EVA FLYBORG (fp) replik.....	24
Anf. 11 JOSEFIN BRINK (v) replik.....	24
Anf. 12 EVA FLYBORG (fp) replik.....	25
Anf. 13 JOSEFIN BRINK (v) replik.....	25
Anf. 14 EVA FLYBORG (fp) replik.....	26
Anf. 15 ULF HOLM (mp) replik	26
Anf. 16 EVA FLYBORG (fp) replik.....	27
Anf. 17 ULF HOLM (mp) replik	27
Anf. 18 EVA FLYBORG (fp) replik.....	28
Anf. 19 ELISABETH SVANTESSON (m)	28
(forts. 12 §).....	31
Ajournering.....	31

Återupptagna förhandlingar	31	Prot. 2007/08:117
11 § Frågestund.....	31	22 maj
Anf. 20 ANDRE VICE TALMANNEN.....	31	
<i>ÖB:s bedömning av säkerheten i vårt närområde .....</i>	<i>32</i>	
Anf. 21 PETER HULTQVIST (s).....	32	
Anf. 22 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	32	
Anf. 23 PETER HULTQVIST (s).....	32	
Anf. 24 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	33	
<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.....</i>	<i>33</i>	
Anf. 25 NINA LARSSON (fp).....	33	
Anf. 26 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	33	
Anf. 27 NINA LARSSON (fp).....	34	
Anf. 28 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	34	
<i>Förbud mot klustervapen.....</i>	<i>34</i>	
Anf. 29 KALLE LARSSON (v).....	34	
Anf. 30 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	35	
Anf. 31 KALLE LARSSON (v).....	35	
Anf. 32 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	35	
<i>Skolskjuts för barn med funktionshinder och växlevis boende.....</i>	<i>36</i>	
Anf. 33 EMMA HENRIKSSON (kd).....	36	
Anf. 34 Statsrådet MARIA LARSSON (kd).....	36	
Anf. 35 EMMA HENRIKSSON (kd).....	36	
Anf. 36 Statsrådet MARIA LARSSON (kd).....	37	
<i>Valet i Serbien .....</i>	<i>37</i>	
Anf. 37 JAN R ANDERSSON (m).....	37	
Anf. 38 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	37	
Anf. 39 JAN R ANDERSSON (m).....	38	
Anf. 40 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	38	
<i>Patientsäkerheten för personer med psykiska problem .....</i>	<i>38</i>	
Anf. 41 LARS-IVAR ERICSON (c).....	38	
Anf. 42 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	39	
Anf. 43 LARS-IVAR ERICSON (c).....	39	
Anf. 44 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	39	
<i>Regeringens försvarspolitiska bedömningar .....</i>	<i>39</i>	
Anf. 45 EVA SONIDSSON (s).....	39	
Anf. 46 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	40	
Anf. 47 EVA SONIDSSON (s).....	40	
Anf. 48 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	40	
<i>Sjukvårdsköerna .....</i>	<i>41</i>	
Anf. 49 TOBIAS KRANTZ (fp).....	41	
Anf. 50 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	41	
Anf. 51 TOBIAS KRANTZ (fp).....	41	
Anf. 52 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	42	
<i>Torskfiskekvoterna i Östersjön .....</i>	<i>42</i>	
Anf. 53 ISABELLA JERNBECK (m).....	42	
Anf. 54 Jordbruksminister ESKIL ERLANDSSON (c).....	42	
Anf. 55 ISABELLA JERNBECK (m).....	43	
Anf. 56 Jordbruksminister ESKIL ERLANDSSON (c).....	43	

<i>Utredningen om papperslösas rätt till vård</i>	43
Anf. 57 MAGDALENA STREIJFFERT (s).....	43
Anf. 58 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	43
Anf. 59 MAGDALENA STREIJFFERT (s).....	44
Anf. 60 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	44
<i>Klustervapen</i>	44
Anf. 61 PETER RÅDBERG (mp).....	44
Anf. 62 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	45
Anf. 63 PETER RÅDBERG (mp).....	45
Anf. 64 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	45
<i>Nedskärningarna inom försvaret</i>	46
Anf. 65 SVEN BERGSTRÖM (c).....	46
Anf. 66 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	46
Anf. 67 SVEN BERGSTRÖM (c).....	47
Anf. 68 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	47
<i>Lungscreening för kvinnor</i>	47
Anf. 69 HILLEVI LARSSON (s).....	47
Anf. 70 Statsrådet MARIA LARSSON (kd).....	48
Anf. 71 HILLEVI LARSSON (s).....	48
Anf. 72 Statsrådet MARIA LARSSON (kd).....	48
<i>Kontakten med Hamas</i>	49
Anf. 73 KENNETH G FORSLUND (s).....	49
Anf. 74 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	49
Anf. 75 KENNETH G FORSLUND (s).....	49
Anf. 76 Utrikesminister CARL BILDT (m).....	49
<i>Försvarets ekonomiska styrning</i>	50
Anf. 77 ANNA KÖNIG JERLMYR (m).....	50
Anf. 78 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	50
<i>Generaldirektören för Hsan</i>	50
Anf. 79 MARINA PETTERSSON (s).....	50
Anf. 80 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	51
Anf. 81 MARINA PETTERSSON (s).....	51
Anf. 82 Socialminister GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	51
<i>Soldater i utlandstjänst och brott mot mänskliga rättigheter</i>	51
Anf. 83 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	51
Anf. 84 Försvarsminister STEN TOLGFORS (m).....	51
Anf. 85 ANDRE VICE TALMANNEN.....	52
12 § (forts. från 10 §) Ett starkare skydd mot diskriminering	
(forts. AU7).....	52
Anf. 86 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik.....	52
Anf. 87 ELISABETH SVANTESSON (m) replik.....	52
Anf. 88 ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik.....	53
Anf. 89 ELISABETH SVANTESSON (m) replik.....	53
Anf. 90 ANNIKA QARLSSON (c).....	54
Anf. 91 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd).....	56
Anf. 92 JOSEFIN BRINK (v) replik.....	59
Anf. 93 DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik.....	60
Anf. 94 JOSEFIN BRINK (v) replik.....	60

Anf. 95	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	61
Anf. 96	ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik	61
Anf. 97	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	62
Anf. 98	ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik	62
Anf. 99	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	63
Anf. 100	Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO SABUNI (fp)	63
	(forts. 14 §)	66
13 §	Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	67
	JuU21 Rekrytering av domare	67
	CU22 Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen	67
14 §	(forts. från 12 §) Ett starkare skydd mot diskriminering (forts. AU7)	67
Anf. 101	ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik	67
Anf. 102	Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO SABUNI (fp) replik	67
Anf. 103	ANN-CHRISTIN AHLBERG (s) replik	68
Anf. 104	Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO SABUNI (fp) replik	69
Anf. 105	JOSEFIN BRINK (v) replik	69
Anf. 106	Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO SABUNI (fp) replik	69
Anf. 107	JOSEFIN BRINK (v) replik	70
Anf. 108	Integrations- och jämställdhetsminister NYAMKO SABUNI (fp) replik	70
Anf. 109	LUCIANO ASTUDILLO (s)	71
Anf. 110	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	74
Anf. 111	LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	74
Anf. 112	DÉSIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd) replik	75
Anf. 113	LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	75
Anf. 114	TORBJÖRN BJÖRLUND (v)	76
Anf. 115	MEHMET KAPLAN (mp)	77
Anf. 116	TOMAS TOBÉ (m)	79
Anf. 117	SOLVEIG TERNSTRÖM (c)	81
Anf. 118	HANS BACKMAN (fp)	83
Anf. 119	LARS U GRANBERG (s)	85
Anf. 120	KALLE LARSSON (v)	86
Anf. 121	ESABELLE DINGIZIAN (mp)	89
Anf. 122	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	92
Anf. 123	LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	94
Anf. 124	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	95
Anf. 125	LUCIANO ASTUDILLO (s) replik	95
Anf. 126	HILLEVI ENGSTRÖM (m) replik	96
Anf. 127	ELINA LINNA (v)	96
Anf. 128	CHRISTER WINBÄCK (fp)	98
Anf. 129	BARBRO WESTERHOLM (fp)	100

Prot. 2007/08:117
22 maj

Anf. 130 EVA-LENA JANSSON (s).....	101
(Beslut skulle fattas den 4 juni.).....	102
15 § Bordläggning.....	103
16 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	103
17 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	104
18 § Kammaren åtskildes kl. 18.26.	105

Tryck: Elanders, Vällingby 2008